

קובץ גליונות

פרשת שמות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

— ❁ —

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ

הרב ישעיהו יוסף
ב"ר מנחם מנדל

זצ"ל

נלב"ע כ"ג טבת

תשע"ו

תנצב"ה

לע"נ

האשה חנה רחל
בת ר' יצחק אריה

הכהן ע"ה

נלב"ע כ"ג טבת

תשע"ב

תנצב"ה

חדש!

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

הופיע ויצא לאור

"לקחת מוסר"

הגיוני מוסר והשקפת חיים

ע"פ שיחותיו של מרן ראש הישיבה

הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל

שנאמרו על סדר משלי, יו"ל לקראת יום השנה כ"ה טבת

להשיג בחנויות הספרים או בטל' 058-3255464

הודעה ובקשה

דרושים אחראים נוספים לפתיחת עוד מוקדי הפצה, המעוניינים יפנו למס': 053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900
ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

כ"ג טבת	שמות	נתרם	י"ב ניסן	צו - פסח	נתרם	י"ד תמוז	בלק
א' שבט	וארא		כ"ו ניסן	שמיני		כ"א תמוז	פנחס
ח' שבט	בא	נתרם	ג' אייר	תזריע מצורע		כ"ח תמוז	מטות מסעי
ט"ו שבט	בשלח	נתרם	י' אייר	אחרי מות קדושים		ו' אב	דברים
כ"ב שבט	יתרו	נתרם	י"ז אייר	אמור		י"ג אב	ואתחנן
כ"ט שבט	משפטים	נתרם	כ"ד אייר	בהר בחוקותי		כ' אב	עקב
ו' אדר	תרומה		ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא	נתרם	כ"ז אב	ראה
י"ג אדר	תצוה		ט"ז סיון	בהעלותך	נתרם	ד' אלול	שופטים
כ' אדר	כי תשא		כ"ג סיון	שלח	נתרם	י"א אלול	כי תצא
כ"ז אדר	ויקהל פקודי		ל' סיון	קרח		י"ח אלול	כי תבא
ח' ניסן	ויקרא	נתרם	ז' תמוז	חוקת	נתרם	כ"ה אלול	נעבים וילך

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 188 | שנה ד' | פרשת שמות | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

אם יש כמה דלטורים זה סימן על כולם

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (שמות ב, יד)

פרש"י, 'ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה, מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרח. על אף שעדיין לא הלשינו (אלא אחר כך, רש"י להלן טו), אבל כיון שאמרו שהם הולכים להלשין, אז הם נחשבים לדלטורין'.

אף שרק יחידים רצו להלשין, אבל כשיש תופעה של דלטוריא אצל יחידים, זה מוכיח שהדבר מזולזל אצל הכלל. (כפי שפירשנו להלן ר"פ כי תשא, וכן בפר' כי תשא ל, יב. מקץ מב, ה. שלח יד, כב. דברים א, א. שחטא שכולם נמנעים לעשותו, גם היחידים לא מעיזים לעשותו). [ופ"א נתן רבנו דוגמא לזה, שאם זה היה נחשב אצל כולם כמו לשונות אקונומיקה אף אדם לא היה מעיז לשנות את זה, אלא ע"כ שזה מזולזל אצל הרבים].

עוד י"ל, על אף שזה היה אצל יחידים שיש אצלם מידה-רעה, מ"מ חשש משה, כיון שהגאולה תלויה בזכויות כלל-ישראל. וכשאין אחדות, הזכויות לא נחשבים לכלל הכלל.

שכינה שרויה בצער

וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני (שמות ג, ב)

פרש"י 'מתוך הסנה ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה'.

דהיינו שהשכינה נמצאת כביכול בקוצים, והנה אע"פ שהשכינה נמצאת עמו בעת צרה, מ"מ קשה להשיגה שהרי אמרו בשבת דף ל' ע"ב שאין השכינה שורה מתוך עצבות וכו'.

והנה במה שאמרו עמו אנכי בצרה, י"ל שהחידוש הוא דאע"פ שהצרה היא תוצאה מחטאים, וסד"א דכיון שחטאו השכינה לא נמצאת קמ"ל שאינו כך, אמנם א"כ יש חידוש יותר גדול שהשכינה נמצאת גם בשעת החטא עצמו כמש"כ התומר דבורה (פ"א) שזה מידת סבלנות גדולה שהקב"ה זן ומחיה את החוטא בזמן החטא, ועי' מד"ר ב' ה'.

עם-ישראל נקראו "עם" על שם העתיד שיקבלו תורה

ויאמר ה' ראה ראיתי את עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו. (שמות ג, ז)

משמע שבני-ישראל נקראו עם-ה' גם לפני מתן תורה. וכן נקראו (להלן ז, ד): צבאות, וכן כתוב להלן ז, כב שנקראו: בני בכורי ישראל. (ואף שאז היו שקועים במ"ט שערי טומאה).

והנה הרס"ג כתב (אמונה ודעות ז, ז) שאין אומותינו אומה אלא בתורתה, וכן משמע מדאמרינן בברכות [סג,ב] הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל, והלא אותו היום סוף מ' שנה היה ... הרי דכלל-ישראל נהיו לעם מקבלת-התורה ואילך. ואולי הם נקראו "עמי" על שם העתיד שיקבלו התורה. (לדעת הרמב"ן בס"פ אמור לאחר מילת אברהם יצאו מכלל בני נח, י"ל דמשום הכי כבר נקראו "עמי").

אדם המשנה הנהגתו, נחשב אדם-חדש

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. (שמות א, ח) (לשון 'ויקם' משמע שהקים את עצמו מלך. דאל"כ היה צ"ל וימלוך. ועיין במפרשים ומהרש"א סוטה יא.). חד אמר ממש, וחד אמר שנשתנו גזרותיו. ומה שכתוב להלן: אשר לא ידע את יוסף, ומפרש רש"י שעשה עצמו כאילו אינו יודע, מפורש במדרש שזהו רק למ"ד שנתחדשו גזרותיו.

ולמ"ד שנקרא חדש, משום שנתחדשו גזרותיו. למדנו מזה שאדם המשנה הנהגתו נחשב אדם חדש. ואפילו ששינה הנהגתו שלא לטובה, אבל עצם שינוי-המעשים, זהו מחדש את האדם.

וכמו שינוי השם שקורע גזר דינו של אדם כמבואר בגמ' ר"ה טז. וכתב הרמב"ם (תשובה ב, ד) מדרכי התשובה ... כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה.

ומשמע ששינוי השם זה שינוי בהנהגה, ולא מספיק רק שינוי השם. כי רק בשינוי הנהגה ייחשב לאיש אחר. ודרך זו אפשר לפרש הנאמר (בתהילים נא, יב): ורוח נכון חדש בקרבך. על ידי שישתנה, הוא מחדש את רוחו. [מה שמבקשים בתפלה: אור חדש על ציון תאיר, הכוונה לאור הגנוז. ועברונו זהו חדש לגמרי].

בסוף מתברר שהכל לטובה

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוה וכל הבת תחיון. (שמות א, כב)
רבינו אמר דברי עידוד לבחור שעבר ישיבה [כשהנהגת הישיבה העבירה אותו, ורבינו סבר שהיה מקום להשאירן] אני התגלגלתי בשוייץ והייתי בגלות בסוף נתברר שהכל היה לטובה [שבזה ניצלו חין], כל מה שבנ"א עובר הכל לטובתו, כמו שמצינו בפרשת שמות שהיה גזירת פרעה כל הבן הילוד היארה תשליכוה וכל הבת תחיון. ומה יצא מכל זה? משה רבינו, הכל לטובת האדם. ובהזדמנות אחרת הוסיף בזה רבנו: עי' ברמב"ן (להלן ג, טז) דכתב מה ה' הסימן בזה שבא ואמר פקד פקדתי שכך קיבלו מיוסף שלא יבוא אחד ויכזב בהם.

ועוד מביא מדרש: אר"ח בר"ח בן י"ב נתלש משה מבית אביו למה? שאילו גדל בבית אביו ובא ואמר להם המעשים לא היו מאמינים בו, שהיו אומרים אביו מסרה לו, לפי שיוסף מסרה ללוי ולוי לקחת וקחת לעמרים, ולכן נתלש מבית אביו וכשהלך והגיד לישראל כל הדברים לפיכך האמינו בו וכו' עכ"ל.

ואמר רבנו הנה בפשוטו של מקרא משמע דמשה ברח למדין לפי שהרג את המצרי והלשינו עליו ופרעה רצה להרוגו, ונעשה צוארו כשיש וברח וכו', אבל להרמב"ן נמצא דהסיבה היתה בשביל שיוכל להגיע לאחר ס"ו שנים ולומר פקד פקדתי ויאמינו לו והקב"ה מסבב כל מיני סיבות לזה, וכמו שבנס פורים רואים במגילת אסתר איך נסתבב הכל להיות אח"כ נס, וכן כאן כל מה שאירע ה' לצורך זה שיאמינו, ואע"פ שהקב"ה יכול לעשות שיאמינו לו גם לולא זה, וגם עם זה אפשר שלא יאמינו, ובאמת כך הם כל מעשי האדם, אנשים חושבים שהם עושים ולא יודעים שכל מה שהאדם עושה בעצם עושים אותו, ולא הוא העושה והכל בשביל התכלית שצריך להיות אלא שבני אדם אינם מבינים.

לעילוי נשמת הגאון רבי שלום ב"ר חיים יחיא שלום זצ"ל
ראש כולל 'שערי יוסף'
נלב"ע כ"ג טבת תשנ"ח

לעילוי נשמת הילדה שרה בת יפעת אסתר תבדלחט"א
נלב"ע כ"ג טבת תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

בימים אלו באים בעלי בתים מבני חו"ל ללמוד כמה ימים בירחי כלה בירושלם עיה"ק, והכל נעשה ע"פ הכוונת מרן רבנו שליט"א, ורבנו היה טורח מידי שנה בשנה [י"ד שנים] למסור שם דברי חיזוק, וגביא כאן דרשה אחת בשנה הראשונה שמסר [מתוך כל הדרשות] וכמה הוראות שנתן להם.

רק ללימוד התורה

בחורף תשס"א בקשו יהודי אמריקה לעשות משהו למען יושבי ארץ הקודש בבחינת עמו אנכי בצרה, לעודד אותם בשעת מצוקתם הקשה.

הם בקשו להגיע לביקור בארץ, אך כששאלו את פיהם של גדולי הרבנים בארה"ב, נענו בשלילה. "אין זו דרכינו", אמרו. בועידת אג"י השנתית שנערכה באותה תקופה, עלה שוב הנושא, ואז עלה הרעיון, לקיים את הנסיעה לארץ, אך לא לשם ביקור אלא ללימוד תורה, שהרי תורה מגנא ומצלל.

וסיפר הרב ש. בלום: "שאלתי את רבנו רבי אהרן ליב שליט"א על הרעיון שעלה, והוא אמר שזה דבר חשוב מאוד לאחר שהסברתי שמדובר באנשים שעוסקים מאוד, ואם נעשה זאת בארה"ב, לא יתפנו אנשים אלה מכל עיסוקיהם כדי להקדיש את עצמם אך ורק ללימוד תורה, הוא נתן את הסכמתו לענין".

ולאחר שכבר נקבע מועד לקיים את כינוס ה"ירחי כלה" בארץ, ניסו לתור אחר בית מדרש שבו ישבו וילמדו.

"כששאלתי את רבנו על הענין, הוא השיב בשלילה. 'תלמדו במלון, אל תצאו משם. ברצוני שכל הימים יוקדשו אך ורק ללימוד תורה'. גם כשביקשו מאתנו לעשות במהלך הכינוס 'דינר' עבור ארגון 'שובו' ועוד, הורה רבנו: 'גם את זה נעשה כאן, בבין הסדרים בתוך המלון'."

וממשיך הרב בלום: "כשהתייעצנו עם רבנו שליט"א על כל הענין, אמרתי לו שמגיעים לכאן אנשים שהם בגדר של 'זבולון' אוהבי ותומכי תורה, ובקשנו לקחת אותם לביקור במוסדות תורה וחסד, וכך נוצל את הביקור גם למטרה החשובה הזו. הצענו שילמדו בבוקר, ואחר הצהריים נסע לבקר במוסדות התורה. 'התשובה שלו היתה נחרצת: 'בשום אופן לא. לא. אתם באים לכאן ללמוד, אז צריך שיהיה סדר לימוד גם אחר הצהריים ולא רק אחה"צ, אלא שלושה סדרים ביום', וכך אכן עשינו.

שאלתי שוב: הרי יש אנשים שירצו למשל לבוא לרבנו כדי לקבל ברכה? והוא ענה לי: 'לא. שלא יבואו אלי. אני אבוא אליכם'. וכך זכינו במשך כל השנים שרבנו שליט"א מגיע אלינו בכל שנה ושנה, ומקבל כל אחד ואחד. כמו כן מגיעים גדולי תורה ואדמו"רים."

הרב בלום מסכם ואומר בתחילת הדרך המטרה של הכינוס היתה לחזק ולעודד את יושבי ארץ הקודש, הרי שבסופו של דבר אין לך חיזוק ועידוד גדול יותר לכל אלו שבאים מאשר בימים אלו, האנשים שמגיעים הם רובם בעלי בתים, יש גם מתכנסים ועסקנים, וכולם ללא יוצא מן הכלל אמרו, **שמאז שלמדו בישיבה לא היו להם ימים נפלאים יותר כמו שיש להם כאן**, הם גם רואים איך שמרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א יוצאים מגידרם ובאים אליהם ומוסרים שיעורים ושירותים וזה נותן להם התעלות גדולה שאין לתאר.

שיחה רבנו בשנה הראשונה תשס"א

ברוכים הבאים בשם ה'. אנחנו מוצאים בהרבה מקומות בתורה את הלשון 'היום' כגון מצוך היום, היום הזה וכדו', מה הכוונה היום? מביא רש"י (דברים ו' ו') את מה שדרשו חז"ל בכל יום יהיו בעיניך כחדשים.

זאת אומרת כי יהודי הגם שהוא עושה מצוות, אבל אם הוא עושה מצוה והוא לא מרגיש בה 'כחדשים' חסר בחשיבות של המצוה, אמנם הוא מקיים את המצוה, אבל זה לא מה שצריך ואין לזה כל דמיון למי שעושה מצוה והוא מרגיש חיות במצוה, ומרגיש שהוא מתמסר כולו לרבש"ע בהתמסרות עצומה זה מה שנקרא יהיו בעיניך כחדשים. כי בטבע האדם כשהוא עושה איזה דבר הרבה פעמים, הוא כבר לא מרגיש כ"כ חזק את הטעם של הדבר, ואז אפילו כשעושה את המצוה, אבל זה כבר לא באותה הרגשה, ובאותה מסירות.

ולכן התורה חוזרת ואומרת הרבה פעמים 'היום היום' כדי להדגיש את זה שצריך לראות שיהיה תמיד כמו חדש, וכאשר דבר הוא חדש בן אדם מרגיש את כל הגעשמהק' (המתקנות) של הדבר ויש לו טעם בזה, ואז הוא מרגיש ווארמקייט (חמימות לזה) ויש לו את כל החיות במצוה.

ומחמת ענין זה אנחנו מוצאים הרבה דברים בתורה, וכן בדברי חז"ל מה שהיו עושים בעצמם, וכמה דברים אפילו חייבו לעשות הכל משום ענין זה כדי שיהיו כחדשים.

למשל, הגמרא אומרת בב"ב דף כ"א א' מתחילה מי שיש לו אב מלמדו תורה, ומי שאין לו אב לא היה למד תורה, התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלם מאי דרוש כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם.

ואומרים שם תוס' מה זה כי מציון תצא תורה? לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדרשין בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלם עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכון ליראת שמים ועוסק בתורה זהו לשון תוס' מה שהביאו מהספרי.

ומשמע שכל אחד שהיה בא לבית המקדש היה יכול לראות קדושה גדולה, שזה היה מביא אותו ליותר יראת שמים ולתורה, ולכן צוותה התורה שיביא את פירותיו של מעשר שני לירושלם, ועד שיגמור לאכול את כולם, בינתיים ישתהה במקום ויושפע מעבודת ה' שרואה בביהמ"ק, ובזה יכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה.

רואים מדברי חז"ל שלא מספיק מה שהיה יכול כל אחד לקיים את המצווה אצלו בבית,

אלא הקב"ה צוה בדווקא שיבואו לירושלם והיו מוכרחים להתעכב שם למשך זמן, ואז היו רואים בינתיים קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, וממילא היה מתעורר אצלו חיות לעבודת השם, אבל כל זמן שהוא בביתו אפי' שקיים מסתמא את כל המצוות וכמו שבאמת כבר הפריש תרומה ומעשר ראשון אף על פי כן היה מצוה לבוא עם המעשר שני לירושלם, כי שם כשנמצאים במקום שיש קדושה וטהרה זה משפיע, ומשמע כפשוטו שהיו מרגישים בירושלם קדושה וטהרה ועי"ז המצוה תקבל טעם אחר לגמרי. ובלי זה אפשר לומר שהיה קצת רדום, קצת מלומדה, וכדי שיהיה "לעבדיק" עם חיות באים לירושלם, ורואים האין שכולם עוסקים בעבודה זה עושה כזה פרישקייט התרענות לבן אדם, כזה לעבדיקייט חיות ואז ממילא היה מקבל יראת שמים ובא לידי למוד תורה [זה אחד מטעמי המצווה שהתורה גלתה לנו אבל לסוף טעמי המצווה אי אפשר להשיג].

בזמננו לדאבוננו לא זכינו למצב זה, אבל מכל מקום במדה מסוימת כשבאים מרחוק כדי להתרענן וכדי להתחזק ביראת שמים ובתורה, והרי באו לירושלם שזה סוף כל סוף מקום שיש בו איזה הסתגלות לזה, כי בדורות הקודמים זה הרי היה המקום שראו בו קדושה גדולה, ומקדושה זו מסתמא נשאר משהו והרי יש שסבורים (ע"י רמב"ם פ"ו מבית הבחירה הי"ד והט"ז) שקדושת ירושלם לא בטלה.

ואפילו שלדאבוננו אנחנו לא מרגישים את הרוממות של ירושלם במדה הגדולה הזו, מ"מ צריך לדעת שכאן הוא המקום שאפשר באמת להתחזק ביראת שמים ובתורה. זהו דבר אחד שמצוי בחז"ל.

יש עוד דבר נפלא שאנחנו מוצאים הרי יש מצוה של הבאת ביכורים, ומה היא מצות ביכורים כאשר יש לאחד פירות הוא צריך להביא לירושלם את הפירות הראשונים, והבאת הבכורים היו עושים בפרהסיא גדולה מאד ובפרסום גדול מאד שאי אפשר להבין בכלל.

בדרך כלל הרי דרך התורה היא: והצנע לכת עם ה' אלקיך דוקא, מה שיותר הצנע לכת, ופתאום כאן במצוה הזו של ביכורים עושים בדיוק להיפך? ונראה להביא את לשון הרמב"ם האין שהוא מסדר את זה.

וז"ל בפ"ד מהל' בכורים הט"ז וי"ז כיצד מעלין את הבכורים כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירי של מעמד [היינו מקום ששם היה ראש המעמד ששם היו מתכנסים הציבור כשהיו באים לעמוד על העבודה] כדי שלא יעלו יחידים [ובלי זה יתכן שכל אחד היה מגיע לבד עם מעט הפירות שלו והיה אומר לעצמו את פרשת הבכורים וזהו, אבל חז"ל לא רצו שיהיה כך אלא אמרו שיתאספו ויבואו כולם] שנאמר ברוב עם הדרת מלך [ולכן עשו מקום מסוים מרכז ששם היו כולם מתאספים] ובאים ולנים ברחוב של עיר ולא יכנסו לבתים מפני אהל הטומאה [אלא היו נשארים ברחוב] ובשחר הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלוקינו, והשור הולך לפניו וקרניו מצופין זהב [הביאו עמהם שור וציפו את קרניו זהב] ועטרת של זית בראשו להודיע שהבכורים משבעת המינים והחליל מכה לפניו [היו מהלכין בכזה פרסום שהיו שרים ומזמרים עם החליל] עד שהם מגיעין קרוב לירושלם [ככה הם הלכו כל הדרך כל אלו האנשים והרי יתכן אפילו אלפים ועשרות אלפים לא כתוב כמה] והם הולכין בכל הדרך וקורין שמחתו באומרים לי בית ה' נלך [כל הדרך היו חוזרים וקורים שמחתו וגו' כדי לעורר את השמחה שהם עכשיו הולכים לבית ה'] ולא היו מהלכין ביום אלא שתי ידות בלבד [שתי שליש מהיום היו הולכים ובשאר הזמן היו נחים].

הגיעו קרוב לירושלם, שלחו לפניו שלוחין להודיע לאנשי ירושלם שהם כבר מגיעים ועטרו את בכוריהם ופרכסו אותן [היו מיפים אותם כדי להראות את יופי הבכורים] ואם היה להם לח ויבש מראין את הלח מלמעלה, ומי היה יוצא לקראתם מביא הרמב"ם: והפחות והסגנים והגזברים כל מיני אנשים חשובים יוצאין לקראתן מירושלם כדי לקבל את פניהם לפי הבאים הם יוצאין, אם באו אנשים הרבה יוצאין לקראתם רבים, ואם מעט מעט, ומשיכנסו כולן בשערי ירושלם יתחילו לקרות עומדות היו רגלים בשעריך ירושלם, כל בעלי אומניות שבירושלם עומדין מפניהם ושואלין בשלומן: אחים אנשי מקום פלוני בואכם בשלום, והם מהלכין בתוך ירושלם והחליל מכה לפניו עד שהם מגיעים להר הבית הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתפיו ואומרין הללויה הללו אל בקדשו וכו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה, והם מהלכים בהר הבית וקוראין עד שמגיעים לעזרה הגיעו לעזרה דברו הלויים בשיר ארומסך ד' כי דליתני' וגו' עכ"ל והוא לקוח מלשון המשנה בבכורים.

כזה עסק גדול עשו, מה יש כאן מה קרה אדם הביא כמה פירות שלקח מהשדה שלו את הפירות הראשונים, עוד לפני שהביא תרומות ומעשרות מה הדבר הראשון ביכורים? ומה זה ביכורים הרי מדאורייתא אין לזה שיעור, ואפשר לקחת רק משהו ומדרבנן השיעור הוא אחד מששים, אבל עדיין יכול להיות שיש לבן אדם סך הכל רק ששים קילו פירות, וא"כ הוא מביא רק קילו אחד של פירות מה זה קילו פירות על זה עושים כזה עסק?

כן מה עושים עסק, כי זו הרי מצוה שהאדם מבטא בזה באמת את הכרת הטוב לברש"ע: הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'.

לכן עושים את זה עם עסק כזה גדול משם, הופכים את העולם ולא שייך לתאר בכלל מביאים שור וכו', ובמקום אחר (ע"י במש' בביכורים פ"ג מ"ה) כתוב ברמב"ם (בפיהמ"ש) שהיו מביאים ג"כ תורים ובני יונה ומקריבים אותם הכל בשביל המצוה וזה היה בכל

צורת הכריכות

בכריכת הרצועות על היד נוהג רבנו שלא לכרוך את כולם צמודים זה לזה, אלא אחד ד' רצועות משאיר רווח, ואחר הרווח כורך ג' הנותרים.

וכן נוהג מרן הגר"ק והסביר בשם אביו מרן הסטייפלער כי הז' כריכות רומז לז' ספרים, והנה החלוקה היא ג' רצועות רומז לחומש במדבר שנחלק לשלש חלקים וארבע רצועות הנותרים כנגד ארבע חומשי תורה (רשימות הרב אהרן נ. שליט"א וראה תמונת הכריכות של רבנו הגרא"ל שליט"א בס' אלא ד"א של הלכה עמ' לח)

חשש בבין עיניך יהיו שתיים

אמר רבנו שבשעה שהוא מניח את התפילין של יד בידו הימנית, יש לו חשש דנחשב הוא כאינו מונח כלל, ונמצא שבאותה שעה מונח עליו רק את השל ראש. וכדי שלא לעבור על דין כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים. מנהגו לכוון באותו הזמן שלא לקיים מצות תפילין בשל ראש. (שיעורי הגר"י קלאר מנחות ל"ח, א, ושוב נדפס כעת באילת השחר מנחות ל"ד ע"א)

והנה עי' משנ"ב (סי' ק"ג סק"ג) שכ' שאם נצרך להפיה לאונסו בתפילין יזיזם ממקומם. חזינין דאף שלכוש בתפילין על גופו אם אינו במקומו אין איסור הפחה.

ומה"ט קשה אמאי לא נתנו עצה שיכוין שאינו רוצה לצאת יד"ח המצוה שאז אינו יוצא יד"ח, ואז מה לי על גופו במקומו ומה לי שלא במקומו, וחזינין דבמקומו חמיר טפי וצ"ע טעמא. (שיעורי ברכות וע"ע באילת השחר מנחות שם)

חליצת התפילין

פ"א אחר חזרת הש"ץ במוסף ר"ח החל רבנו להניח תש"י על ידו הימנית, כמו שנוהג בכל יום אחר התפילה. כשאמרו קדיש יתום נעצר מלכרוך הכריכות על הזרוע עד אמן ד"דאמירן בעלמא, ואח"כ המשיך לכרוך.

תפילין של רבנו

שח רבנו: לפני הבר מצוה שלי הראיתי את פרשיות התפילין שלי להגרש"ז, וכל פעם מצא איזה חסרון, ולבסוף הסופר כעס שמוצאים בכל

>>> המשך מענין בפרשה

כך הרבה רגש, ולפעמים אפילו כמה מאות אלפי איש כל פעם לפי הענין כל כך הרבה אנשים כולם באו עם עסק כה גדול.

מה יש? הולכים לעשות מצוה ולהתרענן זאך אויפרישן ולבוא לירושלים להראות שרוצים לעבוד את הקב"ה, לכן היו מתאספים כ"כ הרבה אנשים עם כזו התמסרות לרבש"ע כדי להתעורר.

ומה היה אם הוא יושב אצלו בעיירה והיה מקיים את המצוה, אה"נ הוא היה מקיים את המצוה, אבל זה לא היה כ"כ חי. כאן עם כל העסק הזה הכניסו חיות והרגישו שעובדים את הקב"ה עם כזו הנאה עם כזה לעבדיקייט (חיות) עם כזו שמחה, זה היה התכלית של כל זה.

גם אנחנו צריכים לראות מזמן לזמן להתחזק, באמת לדאבוננו לא זכינו לבית המקדש, אבל אנחנו צריכים לעשות כדי שנזכה לביהמ"ק ולכל הדברים הטובים שהקב"ה הבטיח, אז מה שיותר שנתחזק בלימוד התורה ביראת שמים ובמעשה המצוות לעשות עם יותר התמסרות, עם יותר לב, זה יביא שהקב"ה יעזור שכולנו ניגאל וכולנו נזכה בקרב בימינו לגאולה השלימה ונוכל לעשות את המצוות עם רוב עם הדרת מלך, מצוות הבאת ביכורים וכל המצוות שהקב"ה רוצה, ויה"ר שהקב"ה יעזור שכולנו נזכה בקרוב לקיים את הכל בלב שלם, אבל בנתיים עד שנזכה צריך להתחזק ומה שיותר נתחזק יש יותר סיכויים שנזכה לזה.

ואפילו בלי זה זה גופא, מה שמתרעננים ומתרוממים והאדם עצמו נעשה יותר מרום העכער, זה זכות ואנחנו מקיים שכל אחד מכל אלו שבאו לכאן ירגיש שהוא מתרומם ומתקרב יותר לרבש"ע, וממילא כל ההנהגה שלו כל השנה תהיה אחרת בכל הנושאים ובכל המצוות והקב"ה יעזור שכולנו נתרומם ונתקרב אליו יתברך ונזכה לברכה שהקב"ה הבטיח ובא לציין גואל במהרה בימינו אמן.

דברי הסיום של כ"ק מרן האדמו"ר מנובומינסק שליט"א.

אין לי מה להוסיף על דברי ההתעוררות שראש הישיבה אמו, אבל כולנו יודעים שאחד מהרווחים הגדולים של כולנו בימים האלה, היא הזכות לקבל פניהם של גדולי ישראל, ושתהיה ההתעלות הרוחנית מקבלת פניהם של גדולי ישראל.

דבר חסרון, ועל אף שהגרש"ז היה מקיל, אבל זה היה רק לאחרים ולא לעצמו, כמבואר ברא"ש בחולין שהמורה יחמיר לעצמו ויקל לאחרים. [וכנראה שהרגיש ביחס לרבנו כמו שנוהג לגבי עצמו שהיה קרובו וחביבו]. (צדיק כתמר יפרח עמ' תי"ח, מזקנים אתבונן ח"ד עמ' 145)

כתיבה דקה

סיפר רבנו שבעבר היו כותבים את הכתב של התפילין בכתיבה דקה, והיה נפסל הרבה עד שהגיע הסופר ר' משה פאפערני זללה"ה (שהיה חסיד סלונים) והוא התחיל בכתיבה עבה. [ומרן הגר"ז קנה ממנו את הפרשיות]

חסרון מוקף גויל

הנה בשו"ע (או"ח סי' לב סט"ז) איתא דאם נפסק האות לאחר כתיבה כשר אבל אם נפסק בשעת כתיבה פסול ומהני תיקון, וצריך להבין דממ"נ אם החיסרון של מוקף גויל הוא במעשה הכתיבה, בע"כ שלא נכתב כראוי מה יועיל מה שיגרר אח"כ, ואם אי"ז חסרון במעשה הכתיבה אלא בצורת האות, מ"ט כשנפסק לאחר כתיבה כשר? (אילת השחר מנחות ל"ד ע"א)

כתיבת סופר בשמאל

רבנו שליט"א אמר דמכיון שהוא רגיל לכתוב ביד ימין, ושאר מלאכת עושה בשמאל, ולכן חושש באיזה יד עליו לכתוב סת"ם וכמבואר במשנ"ב סי' ל"ב סק"ח בשם הפרמ"ג בסי' ל"ב א"א סק"ה, דאף שבסי' כ"ז ס"ו נקטינן כרמ"א מ"מ לאחרים יש להחמיר משום קרא דקשרתם וכתבתם, דבאותו יד שקושר ג"כ יכתוב, ולכן אדם כזה נכון לכתחילה שלא להיות סופר, ובדיעבד אין לאסור, [ועי' אבני נזר או"ח סי' י"ג] ולכן בדוקא כותב בספר תורה אות שנשלמה ככה.

וז"ל רבנו במכתב לא' מבני משפחתו: יש לי מזוזה יפה רק בני שרגא נ"י בדברו עם הסופר נתעורר חשש היות שהנ"ל הוא באמת מטבעו איטר יד אבל מנעוריו הרגילו אותו לעשות הכל ביד ימין [עייני בפמ"ג הובא במ"ב סי' ל"ב ס"ק יח] ויש מקום לומר דכיון דמטבעו הוא שמאלי לא מהני מה שהרגיל עצמו נגד טבעו.

רצוני שראש הישיבה ידע שהערב הזה בשבילנו כולנו, זו התרגשות גדולה וכמו שנאמר קודם, שאנחנו מרגישים כל כך בעומק שיש לו לראש ישיבה קורת רוח להיות אתנו ביחד, ואלו הם הפירות שנהנים מהם בשעת מעשה, ובדאי שזו תהיה זכות בשביל הציבור "הגדולה שימושה יותר מלימודה" שיש לנו את הזכות שגדולי ישראל מגיעים לכאן ומהנים אותנו ומכבדים אותנו.

מימיכם אנו שותים: והקב"ה יעזור קודם כל שראש הישיבה יזכה לאורך ימים טובים ושנים להאיר את כלל ישראל בתורתו וביראתו וכולנו נתעלה מזה, והקב"ה יוביל את כולנו ביחד עם המלכים שלנו בראשנו לקבל פני משיח צדקן במהרה בימינו אמן. לא לחשוש להגיע

בשנת תשס"ג מספר הרב שמואל בלום: ביום שישי האחרון הודיע הממשל האמריקאי לאזרחים שלא לנסוע לישראל התקשרנו לשאול את רבנו שליט"א [שכל הירחי כלה נערך לפי הדרכת] ושאלנו אם לבטל את הנסיעה הוא ביקש להרהר בענין, וכעבור כמה שעות השיב: אם יהודים באים ללמוד תורה זה לא יכול להזיק.

בהמשך פנו כמה מהמשתתפים שוב בשאלה שנשתייהם חששו שהם יסעו. וענה להם שוב רבנו: רבנו של עולם יעזור שלא יזיק להם כלום ואדרבה שיהיו בריאים וחזקים ובזכות מה שבאים ללמוד תורה יהיה כל טוב. בעקבות התשובה הברורה גם אלה שחששו שינו את דעתם ובאו ארצה.

מכתב רבנו לבאים בשנת תשע"ו

בס"ד לכבוד הנאספים בירחי כלה של אגודת ישראל דאמריקה המתכנסים בעיה"ק ירושלם. ברוכים הבאים בשם ד'.

שמחתי לשמוע כי מתכנסים לימי לימוד בירושלם, אך נבצר ממני להשתתף עמכם כבשנים עברו, ובעבר כבר דיברנו על מעלת לימוד התורה בא"י, ושזה נותן התחדשות וחיזוק ביר"ש, ובי"ה שאתם זוכים לזה גם השנה.

ונקוה שכל אלו שבאו לכאן ירגישו שהתרוממו להתקרב להקב"ה, ונזכה לובא לציין גואל במהרה בימינו אמן

א"ל שטינמן שבת תשע"ו לפ"ק

עולם הישיבות

ישיבת בית מתתיהו

הוקמה באלול תשמ"א ע"י הגאון רבי ברוך ויבסקר שליט"א.

הקמת הישיבה

הישיבה הוקמה בגבעת רוקח בבני-ברק, בברכתם ובעידודם של מרן הגרא"מ שך והקהילות יעקב זצ"ל, על ידי הגאון רבי ברוך ויבסקר שליט"א. יז"ר העמותה היה מרן הרב שך זצ"ל וכחברי עמותה היו מנויים: מרן הגרא"ל שליט"א, ומרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א ראש ישיבת פוניבז'.

כשנכנסו למרן שליט"א בנוגע לישיבה התבטא אחר יציאתם בפני מקורביו: 'הרבה פותחים ישיבות, אבל רבי ברוך יצליח, כי הוא מגדל תלמידים!' טעם סירובו של גדול אחד לשלוח בחור לחזק את הישיבה בזמן יסוד הישיבה הגיע בחור מצוין מיישיבת חברון להוות את הבסיס הראשון. רבי ברוך ביקש מא' מגדולי רה"י זצ"ל שישלח אליו בחור פלוני מיישיבתו, אך הנ"ל סירב.

כאשר ביקר רבי ברוך בבית מרן שליט"א שאל רבי ברוך את מרן שליט"א מדוע אותו רה"י סירב?

מרן שליט"א השיב שני טעמים: ראשית, ישיבה זה כמו גל של אגוזים ואם לוקחים אגוז אחד יכול להיזז את הכל, ובשביל טובת ישיבתו כנראה סבר אותו גדול שהדבר אינו כדאי.

שנית, להקים ישיבה זקוקים להרבה סייעתא דשמיא. הרי רואים אנו שכמה מגדולי וענקי הדורות שניסו להקים ישיבה ולא זכו, ולכן סבור אותו גדול שאולי לא תצליח בהקמת הישיבה ונמצא הבחור מפסיד את עלייתו.

רבי ברוך איז א'גרויסער למדן'

הרבה מבוגרי הישיבה שמעו מפיו של מרן שליט"א כמה פעמים: ש'ראש הישיבה הוא א גרויסע למדן ויש לו הרבה תלמידים ותלמידי תלמידים הממשיכים את דרכו בלימוד'. וכן אברך שהציעו לו להיות ר"מ בישיבה חשובה אחרת ולעזוב מלהיות 'משיב' ב'בית מתתיהו' ובא להציע את ספקותיו על שולחנו של מרן שליט"א, שהשיב: 'אמת שהצעה זו הצעה יפה אבל אתה שואל אותי מכיון שתלמידי בית מתתיהו יודעים ללמוד, כדאי לך להישאר במקום זה...'

במכתבם של ראש הישיבה הגר"ב והמשגיח הגרש"ב (חשון תשע"ד) שנשלח לאלפי בוגרי הישיבה, נכתב:

"לפני ט"ו שנה לא זכינו להמשיך מנהיגותו הגדולה של מרן הגרא"מ שך זצוקלה"ה. מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בשנים הראשונות נתן מעט מאד מזמנו לענייני ציבור אין ספק בדבר שמאז חמש עשרה שנה הנהיג את עולם הישיבות מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל ויבדלחט"א מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א, כאשר הגרא"ל בראש... מהתעצות על פתיחת ישיבה ועד הוצאת תלמיד מהישיבה היתה הכתובת אצל מרן הגרא"ל שליט"א. 'שוב הדורים בישיבה, טענות של בחורים כנגד ההנהלה, קביעת זמני הבחינות וכדו' וכדו' את המשא של כל השאלות הוא נושא על גבו. פעם נקראנו לאסיפה לתיקון פירצה בענייני הדרכת חתנים, היכן? בביתו של הגרא"ל... הגרא"ל שליט"א היה ראש וראשון לנושאי המשא הכבד של הנהגת עולם התורה... נצביע כולנו לחזק את העמוד שהתורה נשענת עליו".

כעין אותו דבר

בליל שבת קודש כאשר נכנסו מספר בחורים בישיבת 'בית מתתיהו' לביתו של מרן שליט"א לקבל את ברכתו, שאל מרן שליט"א למקום לימודם, משהשיבו, הגיב מרן שליט"א: 'יש לכם זכיה שיש לכם משגיח כזה, הרי הוא חתנו של רבי גדליה אייזמן, המשגיח ד'קול תורה', והוא ממש כעין אותו דבר, כמותו!

חכם לב יקח מצוות

בשל מגבלות תקציב, הפצת הגליון מתמקדת בירושלים, בני ברק ומודיעין עילית. עם זאת קיים גם בערים אחרות צמאון גדול לתורת רבינו ראש הישיבה שליט"א. לשם כך נפתח מוקד חלוקה של הגליון בישיבת מיר החל מיום ד' בכל שבוע. גבאי בית כנסת מערי הפרפריה של ירושלים (כמו טלז סטון, תל ציון, גבעת זאב ועוד) הרוצים לזכות את הרבים ימצאו אברך מקהילתם הולמד בישיבת מיר שיביא את הגליון באופן קבוע. ניתן ליצור קשר בטל' 053-3197725.

שיחות בישיבה

כמה וכמה פעמים הגיע רבנו שליט"א להשתתף במעמדות שונים בישיבה. בסיום הש"ס שנלמד לע"נ הנג' ע"ה בת הרב אהרן יעקבזון יבדלחט"א הגיע רבנו ונשא דברי חיזוק בישיבה.

כמו"כ בעת שעשו חיזוק כנגד טלפונים ניידים בישיבה הגיע רבנו ונשא דברי חיזוק במעלתם כסלו תשס"ה ואמר:

אני שמח מאד על מה ששמעתי מראשי הישיבה כי זרקתם את הדברים הפסולים, וזה מאד משמח שהגעתם ברוך ד' להכרה הנכונה. ונוסיף בענין זה דברים מעניינא דיומא: [וכאן דיבר בעניני חנוכה]

וסיים: וזה הדבר שאנחנו רוצים להתחזק בו, ומה שצריך היום כל אחד להתחזק, כי מי יהיו חכמי ישראל אם לא הבני תורה שלומדים בישיבות, שמוסרים את נפשם בשביל התורה. כל אחד צריך להרגיש שהוא בכתו להפוך, שבכחו לעשות נסים גדולים, ואפי' שלא כדרך הטבע. ולא שהוא יכול לעשות בעצמו נסים, שהרי הוא לא יכול לעשות שהשמן ידלק, אבל הוא יכול לעשות כזה דבר שהקב"ה יעשה "לאות הוקרה והערכה" אפי' נס שלא כדרך הטבע. ולא צריכים להגיע עד כדי כך, כי בימינו שיש כ"כ הסתר פנים, מי יודע אם נזכה לזה, אבל מה שכן יכולים, שכל אחד יכול למסור את נפשו לתורה ולמצות, ובזה הוא יכול להיות גדול מאד.

וזה דבר טוב מאד מה שבטלו את הדברים שיכולים ח"ו להיות ההיפך, דברים שיכולים להרוס את הבן תורה ולגרום שלא יהי' חכמי ישראל, שלא יהי' בני תורה אמתיים. כל אחד ואחד מכם צריך להיות שמח על שבטלתם את זה, ותרואו כולכם לעלות מה שיותר בתורה ויראת שמים, ומה שיותר יראת שמים, תהיו גדולים מאד, וכל אחד יכול להיות מחכמי ישראל אשר עליהם העולם עומד, וכלל ישראל ימשיך וימשיך עד שנזכה לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן סלה.

מעלת סיום התורה

ובקיץ תשע"ד הגיע רבנו לישיבה לרגל סיום, ונשא דברים יקרים במעלת הסיום והובא בגליון וזאת הברכה תשע"ז.

המשגיח הגה"צ רבי שלמה כהן זצ"ל נלב"ע ניסן תשנ"ט

אירע שהיה אמור להכנס לחתונה ונודע לו שרבנו שליט"א נמצא בחתונה. ורבנו שליט"א הכירו היטב מזה שנים רבות, ולכן חיכה [הגר"ש] בחוץ כי פחד מהכבוד, שכולם יראו אותם באולם מדברים יחד ויהיה לו כבוד מזה.

כולם אומרים

סיפר הגה"צ רבי שלמה כהן זצ"ל שהיה משגיח בישיבת בית מתתיהו: כי פעם ראו את הגרא"ל שטיינמן שליט"א לפני ראש השנה, כשהוא פותח ורועד עד למאוד. שאלו אותו למה אתה פותח? אמר מיום הדין. אמרו לו: והרי כולם יודעים שהרב צדיק? וענה רבנו: כתוב בגמ' בנדה (ל, ב) ואפילו 'כל' העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, תהיה בעיניך כרשע.

אודות ישיבת מאור יצחק בחמד שהוקמה ג"כ ע"י הגר"ב ויבסקר שליט"א נכתוב אי"ה במאמר נפרד.

לבקשת רבים אנו מפרסמים את רשימות הנושאים שאנו עומדים ליכתוב עליהם בשבועות הקרובים, כדי שמי שיש בידו הוראה או עובדה מרבנו שליט"א יוכל למסור למערכת ליוכי הרבים.

וארא - מידת הכעס | בא - עבד ה' | בשלח - נסיונות | יתרו - סמירנים ובית יעקב | משפטים - בתי דינים וחומר האיסור בערכאות | תרומה - טהרת הלב

הודעה חשובה

נותרה כמות מצומצמת של אוגדים של כאיל תערוג תשע"ו. ניתן להשיג בבני ברק: בכולל פוניבז', ובחנות גל פז. ובירושלים: ישיבת מיר (בטל 0533197725) וברח בית שערם בניסה ב דירה 16 בטל 026516834

בשל נכונות של מספר אברכים ליטול על עצמם את העול הכבד של גיוס המשאבים למען המשך הדפסת הגליון והפצתו, ובזכות היענות יפה של רבים מקוראי הגליון, הגליון אי"ה ממשיך לצאת במהדורה מודפסת. עם זאת, בכדי שנוכל להמשיך בזה אנו תלויים בנדיבות לב הציבור היודע ומבין ערך ענין זיכוי הרבים והפצת תורתו של מרן רבן של ישראל שליט"א. מי שמעוניין ליטול חלק בענין גדול זה וכן להנציח תאריכים מסויימים במהלך השנה רצוי שיפנה כעת, כדי שנדע שאנו יכולים לעמוד במשימה.

אפשרויות התרומה:

(1) בפניה לדוא"ל המערכת (2) פניה למוקד המגבית 072-2164440 (מענה אנשוי) (3) במערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה ע"י חיוג לשירות נדרים פון ב-03-7630585, קוד שלוחה 198. ניתן להשאיר הודעה מוקלטת לאחר התרומה. (4) באחת מעמדות 'נדרים פלוס' ברחבי הארץ, ע"י הקשה על 'קופות נוספות'.

להערות, הארות והוספות על העניינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

גליון זה י"ל לע"נ
ר' שמריהו ב"ר חיים ז"ל
אביו של ידידינו החשוב
הרב דוד משה מץ הי"ו
מלארענס ניו-יורק

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

חברו ספרים – סגולה לבנים

רבנו מעודד מאד כתיבת חדושי תורה וחובר ספרים.

גישה זו ינק מהחזון איש, שהיה מרבה לדרבן בני תורה לכתב את חדושיהם ולהוציאם לאור. החזון איש סבר שהמרויח העקרי מכך הוא המחבר עצמו, שבכך מעין היטב בסגיה ומלבן לעצמו את הנושאים.

פעם שאל את רבנו תלמיד חכם אחד שמרבה להוציא ספרים: "ב'ספר חסידים' כתוב, כי בשעה שעמדו הרומאים להרוג את רבן שמעון בן גמליאל הקשה באזני רבי ישמעאל כהן גדול: 'אחי, מפני מה אני יוצא להורג?' אמר לו: 'שמא היית דורש ברבים ושמת לבך ונהנית מדברי תורה.' אמר לו: 'אחי, נחמתני.' אם כן, אולי יש לחשוש שבהוצאת ספרים יש משום הנאה מדברי תורה ועלולים לתת את הדין על כך, ושמא עדיף להמנע מחבור ספרים?"

רבנו השיב כי ענינים אלו אינם שיכים היום כלל, כי על כל ספר שיוצא יש הרבה מלגלים, מוציאי דבה ומחפשי שגיאות, וגם אלו שכן משבחים את הספר עושים זאת לתועלתם האישית... "והלואי", סיים, "שיהיה מחיבור הספרים כבוד התורה כראוי..."

על כל ספר - ילד

אבך בא לרבנו, לבקש את עצתו ואת ברכתו. "מספר שנים כבר חלפו מנשואי", פתח, "ועדין לא התברכתי בילדים..."

"עצתי לך שתחבר ספר חדושי תורה", השיב רבנו. לאחר תקופה חזר האבך לרבנו וסיפר שהוא עשה כמצותו. הוא הוציא לאור ספר חדושי תורה - ולא חלף זמן רב עד שזכה לחבוק את בנו בכורו!

"מה המקור לסגולה זו?" התענין האב המאשר. השיבו רבנו: "המקור הוא בגמרא חולין נט ע"ב: 'קרי אנפשיה' 'מפרי פי איש תשבע בטנו'..." - הרי שדברי תורה נחשבים כצאצאיו של האדם."

אדם נוסף שקבל מרבנו עצה זו הוציא אף הוא ספר והיה לאב תוך תקופה קצרה. זמן מה לאחר מכן הוציא את הספר במהדורה שניה, עם חדושים והוספות - ונולד לו ילד נוסף. כשהדפיס את המהדורה השלישית זכה להולדת בנו השלישי, וברביעית - לא התפלל להתבשר שגם ילד רביעי עומד להולד לו...

"אמור לבנך", פנה רבנו לאביו של הלה, "כי לפי מספר הספרים שיוציא - כך יהיה מספר ילדיו..."

בברכת שבת טובה
יצחק אברהם (א"ב)

פשט על הפרשה

"ותלד בן ויקרא את שמו גרשם" (ב, כב)

במכילתא ריש יתרו ובת"י פ' שמות שיתרו התנה עם משה שהבן הראשון יהא לע"ז ולכך לא מלו משה ע"ש. וזה לא יתכן כלל כפשוטו דהא יתרו כבר פירש מע"ז לפני כן ולכך נידוהו כדפירש"י ועוד ח"ו שמרע"ה יסכים לזה. ונראה שיתרו רצה שהבן מעצמו יכיר עבודת ה' כמו שהוא הכיר ולכך התנה שלא יכוף הבן הראשון במילה וכו' עד שיגדיל ויכיר מעצמו אם לבחור בע"ז או בעבודת ה' ולכן הסכים מ"ר שסמך שאחר שיהא בביתו בודאי ירצה מעצמו ואעפ"כ נענש שיצא בן בנו כומר לע"ז כמשאחז"ל ע"י בעה"ט ריש פ' יתרו.

ואאמרו"ר שליט"א כתב, נראה הביאור מפני שקודם מ"ת ה' נכרית מותרת לבני יעקב ואם לא יגיירה ממילא הבן הולך אחר' ואינו במצות מילה, וזה התנה יתרו שלא יגייר אותה קודם לידת בן ראשון כדי שישאר הבן הראשון אצלו וזה שקראתו המכילתא לע"ז, דכיון שלא יתקדש בקדושת ישראל ממילא הוא מופקר לכל עבודה זרות שבעולם.

"ושאלה אשה משכנתה וגו' כלי כסף וזהב ושמלות" (ג, כב)

צ"ע למה הוצרכו לשמלות וכי ערומים היו, וי"ל שהוצרכו לבגדי שבת וי"ט, וכאן רמז מ"ש בשבת ק"ג א' שלא יהא מלבושך של שבת כשל חול, ואע"ג שלא הוצרכו לכך כמ"ש שמלתך לא בלתה מעליך כל מ' שנה וע"י בבעל הטורים.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

בנים אנחנו

בימים האחרונים נכנס אל רבינו עסקן ידוע יחד עם ילד רך בשנים, שהגיע לגיל שלוש, ובקש מרבינו (כמו עוד רבים) שיגזור מעט משערוות ראשו של הינוקא, "חלאקה", רבינו גזר ומיד לאחר מכן נטל ידים כמנהגו. בשלב זה שאל רבינו לשמו של הילד ושם אמו, ובירכו שיגדל לתלמיד חכם ונתן לו סוכריה, האיש, ציין לרבינו כי ילד זה - אינו כמו כולם, לילד זה אין אבא. אביו נפטר ל"ע לפני תקופה והשאיר אותו יתום. "אם כן, הוא בן של הקב"ה, שכן הקב"ה אבי יתומים, ולכן של הקב"ה מגיע ברכה חזקה יותר..." הוסיף הלה.

רבינו לא היה מרוצה מסגנון הדברים ומיד הגיב: גם אני ואתה בנים של הקב"ה. הוא אבינו ואנו בניו. ואכן כלפי יתומים יש השגחה מיוחדת וצריך זהירות כפולה שלא לפגוע בהם חליצה, אבל כולנו בנים...

אגב המעשה, אותו ילד יתום הגיע עם כמה מאחיותיו, הקטנות, גם הם יתומות ל"ע, והמלווה שבא עמם ביקש שרבינו יתן לו סוכריה גם ליצירות הנמצאות בצד כדי לשמח את לבם,

בשלב זה יש להקדים כי ידוע הרבה על קדושתו של רבינו שליט"א שאינו מקבל לעולם שום אשה, ואף לא קורא מכתב שנשים כותבות, לגודל פרישתו וצדקתו. וכאן עמדו הכל לראות איך יגיב רבינו וכיצד ינהג מול יתומות.

רבינו, בחכמה רבה הגיב מיד: תראה, אני לא נותן מתנות לבנות... אבל קח אתה סוכריות ומסור להם בשמי...

כמובן שהילדות היתומות שמחו מאוד, ורבינו זכה לשמח בהידור עוד יתומים, מבלי לשנות כהוא זה מהנהגותיו ויראתו המרוממת.

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"

כתב הלבוש: ואלה שמות נוטריקון, ו'חייב א'דם לקרוא שנים מ'קרא ו'אחד ת'רגום. הנהגות רבינו שליט"א שנים מקרא ואחד תרגום'

א. מר לי דבעת קריאת התורה בכמה מקומות בחומש המנהג לעמוד, ולכן גם בלימוד וקריאת שמו"ת (בשני המקרא ולא בתרגום) נעמד כשקורא, ואלו הם: ויכולו (עד סוף הענין) אז ישיר (ובזה עומד גם בתרגום) פרשת הקללות, פרשת קריאת שמע (כולל שמע, ואהבת, והיה אם שמוע) עשרת הדברות (בפרשת יתרו ובואתחנן). עי' בזה במנהגי החיד"א הל' קריאת התורה אות ל"ו.

ב. בסוף כל חומש נעמד בפסוק אחרון (בשנים מקרא) ואח"כ אומר חזק חזק ונתחזק. שמעתי ממרן שאומר כן מפני שכן נוהגים הקהל לומר זה בקריה"ת, והטעם למנהג זה הוא שהיו כעין חיזוק שאומרים לעולה לתורה, עי' רמ"א סוס"י קל"ט.

ג. בפרשת הקללות (במקרא ולא בתרגום) מסב פניו לקיר, כדי שלא יהיה נראה שמקלל העומדים שם. עי' שבועות ל"ה ב'.

ד. כתב בשונה הלכות (עפ"י המ"ב) שתיבות ראובן ושמעון שאין עליהם תרגום יקרא את המקרא ג' פעמים, ואמר לי מרן שאינו נוהג כן דהיום שהכניסו את זה בלשון התרגום, התרגום גופא הוי כמקרא שהרי לא משנה כלום מהמקרא, וא"כ כשקורא התרגום הוי כקורא מקרא. ואמר לי שגם עטרות ודיבון שכתב במ"ב (הנ"ל שם) לומר תרגום ירושלמי, כיום שהכניסו זה בתוך התרגום אונקלוס אין צריך שוב לקרוא את הירושלמי.

ה. פרשת וזאת הברכה קורא שמו"ת בליל הושענא רבה. עי' ס' רפ"ה במ"ב סק"ח שקורין ביום הושענא רבה, ובשונה הלכות העיר שבס' תרס"ט במ"ב סק"ד כתב שקורא בליל שמחת תורה. עי' לעיל פרק כ"ו אות ח' שבהושענא רבה מחמיר לקרות רק מחצי הלילה השני.

ו. אינו קורא שנים מקרא ואחד תרגום את הקריאה בתורה שקוראים ביו"ט. עי' ס' רפ"ה ס"ז (בחג קורא לעצמו את המגילות שקוראים באותו חג, ללא תרגום).

(מתוך הספר 'אלא' - הנהגות בהלכה של מרן שליט"א)

שו"ת בהלכות קריאת שמו"ת

ש. הקורא שמו"ת כדעת האר"י ז"ל דהיינו כל פסוק ב' פעמים ואח"כ התרגום שעליו, היאך ינהג בפסוק "שמע ישראל" וכו' שאסור לאומרו ב' פעמים זה אחר זה, האם יכול לקרות כדרכו כיון שניכר שקורא כל הפסוקים פעמיים ואין חשש דשני רשויות, או דצריך לעשות הפסק וכדו', [ראיתי לחכ"א שכתב דמה שמרן החזו"א זצוק"ל היה קורא מקרא תרגום מקרא הוא גם משום פסוק "שמע ישראל" שלא רצה לאומרו פעמים בזה אח"ז].

ת. לכא' אין חשש (וטעם החזו"א לא הי' זה). ש. מי ששבוע אחד לא קרא שמו"ת, ורוצה לקרות עתה ב' הפרשיות גם של שבוע הנוכחי וגם של השבוע הקודם שהחסיר, האם צריך להקדים פרשת השבוע הקודם בכדי שיהא קורא כסדר או לאו.

ת. לכתחילה ראוי לעשות כן. ש. היאך נהגו מרנן ורבנן החזו"א והקה"י זצוק"ל בענין סדר קריאת שמו"ת שהובא בזה כמה דעות במשנ"ב סק"ב דל"א שיקרא כל פסוק ב"פ ותרגום עליו וכו'.

ת. דעביד כמו עביד וכמו עביד. ש. אדם שלא מבין התרגום האם עדיף שילמד פירוש רש"י במקום התרגום. ת. ילמד שניהן.

ש. במדרש שהובא בתוס' בברכות דף ח' ע"ב ג' דברים ציוה רבינו הקדוש לבניו וכו' שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו על הפרשה, על איזה סעודה קאי [משמעות המשנ"ב דקאי על סעודת שחרית, אך מטין בזה בשם החזו"א זצוק"ל שאמר אחרת].

ת. הוא אמר שיתכן דקאי על מנחה. ש. במש"כ התוס' שם ונפסק במשנ"ב ס' רפ"ה סק"ז שמזמן המנחה יכול לקרות פרשת השבוע הבא וחשיב כקורא עם הציבור, האם זהו דוקא באם התפלל מנחה, או דסגי שהגיע זמנה אף שלא התפלל.

ת. מסתבר דהתפלל. ש. במה שהובא במשנ"ב סק"ו בשם ספר סדה"י שלא יפסיק בקריאת שמו"ת על שום דבר, האם זהו דוקא במפסיק לדברים בטלים (וכמו שמשמע קצת בשעה"צ אות י"א), או דזה אף להפסיק לענין אחר בלימוד.

ת. ראוי ליזהר אם אפשר. ש. במה שנפסק דאבל מותר בקריאת שמו"ת, האם יכול ללמוד גם פירש"י על הפרשה, באופן שנוהג כן בכל שבת. ת. לכא' אסור.

ש. במשנ"ב ס' רפ"ה סק"ח כתב דביום הוש"ר יקרא שמו"ת פרשת וזאת הברכה, ואם קרא ביום שמיני עצרת לא הפסיד, ומאידך בס' תרס"ט סק"ד כתב "כתבו הפוסקים שבליל שמח"ת יקרא הפרשה שמו"ת שעתה הוא זמנה", ומבואר דקודם שמח"ת אינו זמנה.

ת. שניהם זמנו.

(שערי ציון - שו"ת שיה חיים)

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 150 • שמות תשע"ז

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (ב, יא)

נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (רש"י)

דאגת רבינו לסדור בחורים בישיבות

בחור התקשה במציאת ישיבה ופנה לבקש את עזרתו של רבינו. רבנו תהה על קנקנו ומצא שהוא אכן רציני בכונתו לשבת וללמוד. בין הדברים נאמר לרבינו כי הגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל, שגם הוא הכיר את הבחור, אמר כי אם רבנו יכתוב מכתב לראש ישיבה מסוים יש תקוה שהדבר ישפיע. להתפעת הנוכחים, מיד קם רבנו ממקומו בזריזות מיוחדת שאינה מתאימה לגילו, והביא את ה"בלאנק" תוך שהוא ממלמל ואומר: "מצוה לשמוע בקול דברי חכמים, מצוה לשמוע בקול דברי חכמים..." וכך כתב:

לכבוד... בענין הבחור... נראה שאפשר ליצר אדם ותלמיד חכם, על כן החובה לנסות... (הליכות שני)

באמצעות האזנה, הקשבה אמיתית ומאור פנים אפשר לעשות את החסד הגדול ביותר

נערה במצב אישי מסוים, עמדה להשתדך עם בחור שהתגייר בבית דינו של רבנו. הוריה התנגדו לשדוך בכל תוקף ונסו להניא מכך בכל דרך אפשרית. עסקנים שלוו את השדוך הציעו לה לשאול לעצתו של רבנו, שהכיר את הבחור. הנערה באה לרבנו ושטחה בפניו את מצוקתה, ושאלתה בפיה: האם היא חייבת לשמוע בקול הוריה בענין זה או לא? רבנו האזין לדבריה, חקר, שאל והתענין בכל הפרטים, ולאחר מכן שתק. ניכר היה עליו ששוקע במחשבות כדי להחליט מה טוב עבורה.

לאחר שתיקה שהתארכה כעשר דקות, השיב לה רבנו במאור פנים שתמשיך בשדוך. הסובבים חשו שעצם ההרגשה שרבנו משתתף במצוקתה מעומק הלב, היא זו שנסכה בה כחות מיוחדים להתמודד במצבה על אף הקושי שמסביב. מעשה זה, אחד מני רבים, מלמדנו כיצד באמצעות האזנה, הקשבה אמיתית ומאור פנים, אפשר לעשות עם הבריות את החסד הגדול ביותר. (שם)

כיצד ההתענינות הרגיעה את הענינים?

באחד מדיני התורה אצל רבנו היה אחד מהצדדים בעל דין קשה במיוחד; הוא היה נתון במריבות בלתי פוסקות עם שכניו, והיה קשה להגיע איתו להסכמה. רבנו, שידע שהוא נצול שואה, המתין לשעת כשר, וכאשר החלה האוירה בבית הדין 'להתחמם', הסיט רבנו את הנושא לגמרי, ולפתע החל לשאול אותו על התקופה במחנות הרכוז ועל מה שעבר עליו הזמן השואה וכו'. היחס וההתענינות באיש גרמו לכך שאט-אט הוא נרגע, והשלום חזרו לשכון בינו לבין שכניו. (שם)

כיצד רבנו מסייע לבעלי דין לקיים את פסק הדין?

רבנו מעולם לא הסכים בשום אופן לקבל שכר טרחה עבור דיני התורה. עם כל זאת, עובדה הוה, כח שך בן רבנו הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א שרבנו לא הביע התנגדות. היה זה בסיום דין תורה בין אברך לאיש עסקים, שבסופו יצא האברך חייב בדין. איש העסקים הניח צ'ק על השלחן, וכמוהו עשה גם האברך. רבנו לא נגע בצ'קים, אך גם לא דחה את קבלתם. לאחר שהלך איש העסקים, פנה האברך לרבנו ושפך את מר לבו ואמר: "אמנם אני מקבל על עצמי לקיים את פסק הדין במלואו, אך אין לי מושג מנין אתחיל להשיג את הסכום, כאשר בקושי יש לי למחית ביתי".

רבנו, שכאב את כאבו, אמר לו: "הבה נראה כיצד אפשר לעזור לך. ראשית כל, הנה הצ'קים שעל השולחן הם בשבילך..." תוך כדי כך הזיז את הצ'קים לכוונו של האברך, "מלבד זאת יש בידי כסף כדי לחלק לאברכים", והוציא לו סכום נכבד. "ומלבד כל זאת, יש בידי גמ"ח כספים, ואוכל להלוות לך סכום נוסף..." בסופו של דבר, האברך יצא מבית רבנו, כאשר כמעט כל הסכום הנדרש בידו. (שם)

יומא דהילולא לבעל המכתב מאלוהי המשגיח הגה"צ

רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל ולב"ע אור לכה טבת תשי"ד

מאמר זכרון ממרו פוסק הדור רבנו נסים קרליץ שליט"א

אאמו"ר רבי נחום מאיר זצ"ל למד בחברותא עם הרב דסלר זצ"ל בימי בחורותם בתקופת היותם בבית התלמוד תורה בקלם, בתחילה למד אאמו"ר בסלבודקא וכשהגיע לשם לתקופה רבי דניאל מובשוביץ הי"ד שהיה אז מבכירי התלמידים בקלם, ישן עמו יחד באותו חדר באכסניה, ושמע ממנו בהתפעלות גדולה על מעלת הת"ת בקלם. אאמו"ר שלח לבקש להתקבל לשם, אם כי שהיה אז צעיר כבן כ' שנים בלבד ובקלם היו התלמידים מבוגרים יותר (ר' דניאל היה גדול ממנו ב' שנים בערך), וגם שעצם הקבלה לת"ת היתה קשה, אבל ר' דניאל המליץ עליו ולבסוף קיבלוהו. (עד שהתקבלה התשובה שהסכימו לקבלו נסע ללמוד אצל ר' ירוחם במיר ושם שהה זמן אחד).

בת"ת בקלם הרב דסלר היה הצעיר שבכולם, והיה קטן מאאמו"ר בג' שנים, וכנזכר למדו בחברותא כל זמן היות אאמו"ר בקלם. (א.ה. ע' מכתב ניחומים שנשלח בהסתלקות ר' הירש ברוידא בשנת תרע"ג, נדפס בכתבי הסבא ותלמידיו ח"א עמ' ער, שר' נחום מאיר בין חותמיו)

הרב דסלר היה הרבה שנים באנגליה אבל מעולם לא הושפע מכך ונשאר תמיד קעלעמר בכל מהותו.

באלול תש"ז הגיע הרב דסלר מגייטסהד לכהן כמשגיח בפונביץ', לאחר ג' חודשים חזר לגייטסהד לביקור אצל תלמידיו. אבל השפעתו כבר הורגשה בישיבה, הוא יצר ממש מהפיכה, האוירה השתנתה הרבה, והבחורים חשו התעלות רוחנית גבוהה ע"י שיחותיו, גם הצעירים נהיו רצינים יותר.

שיחותיו היו בדברים עמוקים, אבל עם כל זה היו בבהירות מאוד, והצליח לדבר ללב השומעים עד שחשו הנאה וטעם בדברים.

היה לו כח הסברה מיוחד (המשונה-דיקע הסברה), הוא היה בעל כשרון גדול ולכל דבר היה ניגש ברחבות הדעת (בריטקייט), וידע להעמיד ולהגדיר הדברים כמו שצריך (יעדן זאך איז גיווען אוועק גישטעלט). היה מביא לפעמים גם מספרי מחשבה של החסידות כמו ספרי ר' צדוק הכהן, אבל היה אומר הדברים בשפה (בשפראך) של "מוסר".

השקפתו הבהירה בעיני השעה העומדים על הפרק וכדו' לא נבעה אצלו מגישה של קנאות, לא היה אצלו התפעלות של קנאות, אלא הכל נבע אצלו ממהלך של מחשבה.

בשיחותיו מעולם לא חזר על משפט פעמיים, בנוהג שבעולם כשאדם חפץ להטעים לשומעים את דבריו הוא חוזר על הדבר מספר פעמים באופנים שונים, בכדי שגם מי שלא שם לב בפעם הראשונה יוכל להבין. אבל אצל המשגיח הדברים היו בהירים וברורים וכל משפט היה מחושב מראש איך בדיוק לומר ולא הוצרך לחזור כלום, והיה מתח אצל התלמידים שלא יפסידו שום דבר.

הוא היה גברא רבא, היה לו קשר מיוחד עם מרן החזון איש שהחשיב אותו וכיבדו מאוד.

בזכות אאמו"ר זכיתי לקירבה יתירה אצל המשגיח וקבע עמי ועם רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א (שהיה מקורב אליו והוא הציע את הקמת החבורה) ועוד א' מתלמידי הישיבה, שיעור ברמב"ן על החומש, והתחלנו מתחילת בראשית. גם בזה הלימוד היה ניכר בכוחו המיוחד, מה לומר ואיך, מה להדגיש ומה להבליע, ושהכל יראה פשוט.

(רש"ת, מתוך ספר הזכרון לבעל המכתב מאלוהי)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שמעניין, שמושך ומרתק, כל אחד בספר מוסר שמושך אותו, על ידי זה כל החיים משתנים, ומקבלים חיים טובים ומאושרים.

זה מה שהשפיע הגאון רבי משה שפירא זצ"ל, ועכשיו חסרה ההשפעה הזאת, וכולנו חייבים למלא ולהשלים את מה שהשפיע, אך **כל אחד צריך תחילה להשפיע על עצמו, ועל ידי זה ממילא ישפיע גם על אחרים**, כמו שכתב החזו"א (קו"א ח"ג סב) שבמקום שיש יבעל תורה אמיתי, אפילו אם אינו אומר דרשות, ואינו מפרסם דברי חיזוק לרבים, עצם הדבר שהוא יושב ולומד ומתנהג חיים של בן תורה אמיתי, זה משפיע על כל הסביבה! זהו הכוח של אדם אחד, בעל תורה אמיתי אחד, שמשפיע על כל הסובבים אותו, כך המציאות וזוהי ההשגחה בטבע בריאת העולם.

לכן הדרך היחידה להשלים את מה שחסר עכשיו, לאחר שנסתלק רבי משה שפירא זצ"ל, **שכל אחד ישתדל להתעלות לפי הדרך שבספרי המוסר, וגם על ידי תפילה, שזה דבר הכרחי – בלי תפילה אין סייעתא דשמיא!** מי שחושב שיצליח ברוחניות מכוח עצמו, לא תהיה לו הצלחה, וגם אם יצליח משהו, אין זו הצלחה, רק אם אדם מאמין שצריך סייעתא דשמיא, ומתפלל על זה, אז יש סייעתא דשמיא שאין לשער.

ומפורש בגמרא (נדה ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם וכו' ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, והקשו שם בגמרא מאי קא משמע לך, ופירש רש"י: למה ליה למימר ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי. ותירצו דהא בלא הא לא סגי. ומבואר ברש"י כי זה היה פשוט לגמרא שצריך תפילה ובקשת רחמים, ובלי תפילה לא שייך לזכות לחכמת התורה, אלא שהיה מקום לחשוב אולי מספיק תפילה לבד, ולא צריך להרבות בישיבה, ויחידשה הגמרא שאין הדבר כך, וצריך גם להרבות בישיבה.

והיינו מפני שאין לסמוך על התפילה לבד, וצריך גם לעשות בעצמו כל מה שהוא יכול, כמו שאמרו (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וביארו הגר"א (מובא בקול אליהו סוכה) והמסילת ישרים (פרק ב') כי אימתי הקב"ה עוזר לאדם? רק בזמן שעשה כל מה שהוא יכול וכבר הגיע למצב ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו", אבל אם אינו עושה בעצמו כל מה שהוא יכול אין לו סייעתא דשמיא, **וצריך תחילה לעשות כל מה שבכוחו, וגם להתפלל ולבקש, שאם אינו מבקש – למה מגיע לו, הרי הוא יודע שיש ממי לבקש, ויש מי שיכול לעזור לו, ומדוע אינו מבקש?!** רק אם יבקש רחמים, וגם ישתדל בעצמו כפי יכולתו, אז יעזרו לו מן השמים.

אלו הם הדברים שאנו חייבים כעת למלא את החיסרון, להתחזק בהתמדת התורה. והעצה להתמדה היא לימוד המוסר. אבל צריכים גם סייעתא דשמיא, ועל ידי תפילה זוכים לסייעתא דשמיא.

ובאבות שנינו (א, ב) על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, תורה ועבודה הם כמו שהזכרנו, לימוד התורה, ועבודה שבלב זו תפילה, וגמילות חסדים היינו מידות טובות שבין אדם לחברו, וזה דבר קשה מאד ומדרגה גדולה מאד **להיזהר ששום אדם לא ייפגע ממנו אף פעם**, יחידי סגולה זוכים עד כדי כך.

והדרך לזה היא על ידי מוסר עם תפילה והתורה, רק על ידי הדברים האלו זוכים שהמידות יהיו טובות. אפילו אדם שאין לו מידות טובות מצד הטבע שלו, כידוע שהמידות עוברות בתורשה, ויש כאלה שאינם בעלי טבע של מידות טובות, אף על פי כן **עם תורה ועם תפילה ועם שימת לב זוכים שהנהגה היא הנהגה של מידות טובות שאין לשער!**

ולכן הרבה פעמים רואים אנשים שיש להם מידות טובות, ואילו הצאצאים שלהם אינם בעלי מידות טובות, וזה פלא שהרי מידות עוברות בתורשה, ומדוע הם לא בעלי מידות טובות כמו אבותיהם, אבל האמת היא שהאב היה לו הרבה יראת שמים, והרבה אמונה, והרבה תפילה, לכן זכה לסייעתא דשמיא נגד הטבע לקבל מידות טובות, אבל הבנים אינם כך, ואף על פי שמידות טובות עוברות בתורשה, יראת שמים ואמונה אינם עוברים בתורשה, וגם הבנים צריכים להשתדל באותה הדרך כמו האב, עם אמונה ויראת שמים ותפילה, ואז יהיו להם מידות טובות.

א

מתוך שיחת רבינו בביתו לאברכי כולל "תולדות יצחק"

על שם הרב יצחק יהודה לוית ז"ל

הנה בימים אלו נפטר **הגאון רבי משה שפירא זצ"ל** שהיה אדם גדול מאד ומזכה הרבים בצורה שאין לשער, וכבר נתפרסם כמה שהשפיע על אלפים ורבבות בכל העולם, לא רק בארץ, בכל המקומות השפיע זיכוי הרבים שאין לשער, ועכשיו חסר הזיכוי הרבים הגדול הזה.

כשחסר בעולם זיכוי הרבים, כל אחד ואחד חייב למלא את מה שחסר. ואמנם המושפעים הם לא כמו המשפיע, כמו שאמרו על משה רבינו ויהושע (בי"ב עה, א) "פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", אבל אף על פי כן הרי גם יהושע השפיע, והקב"ה אמר לו (יהושע א, ה) כאשר הייתי עם משה אהיה עימך, ורק לגבי משה רבינו היה כפני לבנה, מפני שקיבל את ההשפעה ממש, כמו לבנה שמקבלת את אורה מהחמה, אבל ביחס לכלל הציבור גם יהושע היה כפני חמה והשפיע עליהם.

על כל אחד ואחד להשתדל למלא את החסר, להוסיף חיזוק ולהוסיף דרגות. אדם הוא 'הולך', וצריך כל הזמן להתעלות, וכל אחד יכול להגיע למדרגות עצומות שאין לשער, עם סייעתא דשמיא, אין סוף למדרגות שאפשר להגיע במעלות העליונות. וכיצד עושים זאת? על ידי לימוד המוסר, לימוד המוסר זה הדבר ההכרחי והחיוני ביותר כדי שאדם יתעלה ויעלה מעלה-מעלה, כל מחשבה וכל דיבור וכל מעשה של מצוה מקדש את האדם, וככל שמתקדש הרי הוא מקבל עוד דרגה ועוד דרגה, ומוסיף עוד ועוד זכויות, והדרך לכל זה היא על ידי לימוד המוסר.

"בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל, ב), ובמשנה ברורה סימן א' הביא בשם קדמונים כי תבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, היינו לימוד תורת היראה שבספרי המוסר, זהו התבלין המועיל ביותר להוסיף יראת שמים ולהתגבר על היצר הרע, ואין סוף למדרגות של יראת שמים ושל אמונה. **"בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד, א), אף על פי שיש עוד הנהגות טובות, מכל מקום אמונה זה היסוד, שבלי זה לא מתחיל כלום.** והאמונה קיימת בטבע האדם, אלא שהיצר הרע מונע את זה, כמו שכתוב (קהלת ז, ט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים", עם שכל הישר רואים את האמונה, רק היצר הרע מפתה ומסנוור בחשבונות רבים.

האמונה היא דבר טבעי, כמו שמצינו באברהם אבינו שהבין מעצמו שאין בירה בלא בעלים, ויש מנהיג לבירה. **אם מתבוננים בכל מערכת השמש והירח והכוכבים, ובכל הבריאה, שהיא יש מאין, כיצד זה נהיה? הרי בהכרח שיש בורא ומנהיג לכל זה, וכן מה שאדם נושם ומה שהוא רואה, מהיכן יש לו את הכוחות הללו? בהכרח יש מי שמחיה אותו ונותן לו את הכוחות**, לכן האמונה מוכרחת היא על פי שכל הישר, מוכרחים להאמין שיש מציאות הבורא, שלא ישיגוהו משיגי הגוף ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, כך לפי השכל הישר, רק היצר הרע מפתה בחשבונות רבים נגד השכל הישר, ועל ידי לימוד המוסר מתגברים על היצר הרע.

ומלבד עצם הדבר שלימוד המוסר מועיל להתגבר על היצר הרע, זה נותן גם חיים מאושרים, וכפי שסיפרו לי רבים שהתחילו ללמוד מוסר בקביעות יום-יומית, ועל ידי זה כל חייהם השתנו, ונעשו מאושרים, וקודם לזה לפעמים היה שמחה בבית ולפעמים לא, אבל עכשיו כשהם לומדים מוסר תמיד יש שמחה בבית. **כשראש המשפחה לומד מוסר הוא רגוע ושמח ומשרה אווירה נעימה בבית, אשריך בעולם הזה!**

וכך דרכה של תורה, בתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה (אבות ו, ד), אבל היצר הרע מפריע ללמוד תורה, וצריכים את התבלין של ספרי המוסר להתגבר על היצר הרע, ובדוק ומונסה, שמי שיש לו קביעות ללמוד מוסר, לא בכפייה, ולא מתוך שעמום, אלא בספר מוסר

זוהי עבודת האדם. תורה, ותפילה, ומוסר, בלי היסח הדעת. כתוב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שהיצר הרע הוא השונא הגדול ביותר של האדם, שנמצא בתוככי לבו, והאדם אינו מרגיש שהוא שונא שלו, ונדמה לו שכל פיתוי היצר - הוא בעצמו רוצה אותם, אבל האמת היא שהיצר הרע מפתה ומסית אותו שיחשוב שהוא רוצה כך, אף על פי שאינו רוצה, והעצה היא רק על ידי ספרי מוסר ודברי מוסר.

אלו הם הדרכים להצלחה, ויהי רצון שנוכח כולנו להתעלות ולעלות מעלה-מעלה בכל המעלות העליונות בסייעתא דשמיא!

ב

שיחה שנאמרה בהיכל כולל "עטרת שלמה" בני ברק

ובמעמד סיום סדר טהרות על ידי רבני הכולל

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

שנינו בפאה (א, א) תלמוד תורה כנגד כולם, לימוד התורה גדול יותר מכל המצוות, ושכרו כנגד כולם, בעולם הזה ובעולם הבא, פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, תלמוד תורה הוא יותר מהכל.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כתב שכל דבר שהשכר עליו גדול מאד, גם להיפך, אם לא מקיימים אותו, העונש גדול מאד.

והביא דוגמא לזה מקרבן פסח ומילה, שהם מצוות עשה, ויש עונש כרת על ביטולם, אף על פי שלא עשה שום מעשה, רק ביטל המצוה בשב ואל תעשה, מכל מקום יש בזה עונש כרת, כיון שפסח ומילה הם מצוות גדולות מאד, מילה נכרתו עליה שלוש עשרה בריתות (נדרים לא, ב), וכן קרבן פסח הוא זכר ליציאת מצרים, ודוחה את השבת, ומאחר שהמצוות האלו גדולות מאד, גם העונש על ביטולם חמור, ונענשים על זה בכרת.

וכך גם לימוד התורה, ששכרו גדול מאד, כנגד כולם, וזוכים בו לזכויות עצומות, בעולם הבא ובעולם הזה, לכל המשפחה, ולכל מה שצריך, ממילא גם להיפך, אם מבטלים תורה זה דבר חמור ביותר.

וכשם שהשפעת לימוד התורה גדולה מאד, כמו שכתב החזון איש בקובץ איגרות (הובא לעיל) שבמקום שיש בעל תורה אמיתי השפעתו ניכרת על כל הסביבה, וגם במקומות הרחוקים שאין השפעתו ניכרת, הוא משפיע עליהם השפעה נסתרת, כך גם להיפך, במקום שיש ביטול תורה, וחסר לימוד התורה, הרי זה משפיע השפעה הפוכה.

לכן לימוד תורה זה חיוב גדול מאד, והוא מהדברים שאין להם שיעור, אין שיעור לחיוב העסק בתורה, **כל אחד כמה שהוא יכול, לא רק בזמנים הקבועים של סדרי הישיבה והכולל, אלא גם מחוץ למסגרת**, כל אחד לפי כוחו, אין שיעור לחיוב, שלא יהיה זמן פנוי מתורה.

ובזמן שאינו יכול ללמוד מתוך הספר, ישתדל לכל הפחות לחשוב מחשבות של תורה, מחשבות קדושות, ועל זה מבקשים בהנני מכוון בהנחת תפילין שהמחשבות יהיו קדושות, מתפללים על מחשבות קדושות, שהראש יהיה שקוע בתורה, גם בזמן שאוכלים, או שהולכים בדרך. אמנם זה קשה מאד, אבל צריכים להשתדל כל אחד לפי כוחו.

היו גאונים וצדיקים כאלה שמחשבתם הייתה דבוקה בתורה כל הזמן בלי היסח הדעת, ועל הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל ידוע שהיו באים לדבר איתו בענייני הציבור או בעניינים פרטיים, והוא היה מקשיב ושומע, ובאותו הזמן גם היה מדבר, וגם חושב בדברי תורה, עד כדי כך היה בכוחו לשמוע לדבר ולחשוב באותו הזמן על שלושה עניינים שונים, שהיו לו כישרונות מיוחדים וגם הרבה זכויות. על כל פנים יש להשתדל כל אחד לפי כוחו, ואם יכול יותר ואינו עושה זהו ביטול תורה.

ואמנם זו **מדריגה גדולה להיות שקוע בתורה בלי היסח הדעת, אבל אפשר להתחיל מעט מעט ולהמשיך עד שיתרגל בזה.**

וצריכים לזה גם יראת שמים, תורה בלי יראת שמים היא לא בשלמות, כמו שהביא הנפש החיים (ש"א פ"ג בהגה"ה) מדברי הזהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", היינו שתורה בלי יראת שמים אינה עולה למעלה, וחסר בשלמות התורה, ולקבל יראת שמים צריכים ללמוד ספרי מוסר, בלי לימוד המוסר אין יראת שמים.

טבע האדם שהוא אוהב את הגשמיות, אהבת העולם הזה, וצריך להחליט ולקבוע בלבו את מה הוא מעדיף, ומה הוא רוצה יותר, האם עולם הזה או

עולם הבא. כתוב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) שאהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הם תרתי דסתרי, ואינם יכולים להיות ביחד, אלא או שהעולם הזה עיקר אצלו, ואינו חושב כלל על העולם הבא, או שיבין שהעולם הבא הוא העיקר, ואז כל העולם הזה הוא רק לצורך העולם הבא כמו שכתב המסילת ישרים בפרק א'.

לכן **צריכים ללמוד ספרי מוסר, לדעת ולהשריש בלבו מה העיקר, ולדע שיש דין ויש דיין, וזה גם נותן חיים מאושרים**, כפי שסיפרו לי רבים, גם אנשים מבוגרים, שהתחילו ללמוד מוסר בכל יום, ועל ידי זה כל החיים השתנו, חיים מאושרים, וגם הבית נתמלא שמחת חיים, וכולם יודעים שהאדם הזה הוא מאושר ושמת בחלקו.

אשריד בעולם הזה? שייך רק אם יתורה אתה עמל', **בלי תורה לא שייך חיים מאושרים, גם העשיר הגדול ביותר, העשירות אינה נותנת לו אושר, וכבר אמרו (קהלת רבה ג, א) יש לו מנה רוצה מאתיים יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, היינו שמרגיש תמיד שחסר לו, ולעולם אינו מאושר, רק התורה נותנת חיים מאושרים!**

לכן לימוד התורה הוא חיוב, וגם כדאי, שזה נותן חיים מאושרים, פירותיהן בעולם הזה, ומה הן הפירות? מעין הקרן הקיימת לעולם הבא, תענוגים של עולם הבא בעולם הזה, מעין עולם הבא.

זהו מה שזוכים על ידי חיי תורה, רק צריכים סייעתא דשמיא לזה, על ידי ספרי מוסר ומחשבות קדושות, וכן על ידי תפילה, מבקשים הרבה בקשות על תורה, כגון השיבו לתורתך, פתח לבי בתורתך, בלשון רבים ובלשון יחיד, ועל ידי תפילה זוכים לכל הדברים הטובים האלה.

יהי רצון שכולנו נזכה באמת להתחזק בדברים האלה, ולחיות חיים טובים ומאושרים בעולם הזה ובעולם הבא!

מעלת מרובים העושים

בפרשת בחוקתי כתוב "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו", וברש"י כתב: וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו? אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה, ע"כ, והיינו ככל שהציבור העוסקים בתורה הם מרובים יותר, כך זכותו של כל אחד מהם גדולה יותר.

וב"ה יש כאן ציבור שעוסקים בתורה, **הדור צריך זכויות, וצריך הרבה ניסים, כלל ישראל הוא זה אחת בין שבעים זאבים (אסתר רבה י, יא), צריכים זכויות להגן על הדור, וזכות התורה מגין על כל הדור**, בפרט זכות התורה של מרובים העושים זה דבר גדול מאד!

ועוד ענין יש בזה, שכל אחד שיושב ולומד הרי הוא גם משפיע על אחרים, ואם נניח שחמישה שעוסקים בתורה משפיעים בזה על מאה אנשים אחרים שיעשו מעשים טובים, אם כן ציבור של מאה ויותר שעוסקים בתורה, ודאי השפעתם גדולה יותר, וכל אחד מהם משפיע הרבה יותר.

ובאבות שנינו (ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלוהים נצב בעדת קל ומנין אפילו חמישה וכו' ומנין אפילו שלושה וכו' ומנין אפילו שנים וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך.

היינו שאפילו אחד שעוסק בתורה שכינה שרויה עימו, ואם שניים או שלושה עוסקים בתורה, וכן עשרה ויותר, ככל שמספר העוסקים גדול יותר כך השראת השכינה גדולה יותר [ולענין ברכת המזון מצינו שבעשרה אומרים נברך לאלוקינו, ויש תנא שסובר שגם ביותר מעשרה מוסיפים אזכרות לפי ריבוי המברכים, עיין ברכות דף מ"ט, ורואים מזה שכל שהציבור גדול יש יותר חשיבות. אמנם להלכה אין חילוק בין עשרה ליותר, ומספיק מה שמזכירים נברך לאלוקינו], על כל פנים ריבוי העוסקים מוסיף הרבה זכויות, וגם השפעה גדולה יותר, וכל אחד שעוסק בתורה הוא מזכה את הרבים ומשפיע השפעה גדולה, וזכותו גדולה מאד.

ויש להזכיר כאן מה **שזכו עכשיו לסיים משניות סדר טהרות, שלמדו במשך כמה שנים, לאחר סדרי הכולל, עשר דקות בכל יום, רואים שפרוטה לפרוטה מצטרפת, שסיימו כל סדר טהרות, וגם נתחדשו הרבה חידושים בס"ד**, ועתה מתחילים בלימוד סדר זרעים, משניות שאין עליהם גמרא, רק ר"ש ורמב"ם ומעט מפרשים, ובודאי זכות גדולה היא לעסוק בזה. בעזרת השם יצליחו הלאה בתורה ובכל מה שצריך!

נדבת ידידינו הרב משה חיים זילברברג
כהודיה להש"ת לרגל השמחה במעונו
בהולדת בנו בשעט"מ, יזכו לגדלו לתורה
לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **נחמה שלזינגר** ע"ה
בת הגה"צ ר' אלכסנדר זיסקינד ברוך זצ"ל
נלב"ע כ' טבת תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **שלום מאיר יונגרמן** זצ"ל
ב"ר יחיאל מיכאל זצ"ל
נלב"ע כ' טבת תשע"ג - תנצב"ה

נבקש לחזור ולעזור את הציבור
להמשיך ולהתפלל לרפואת מו"ר
רבי יעקב בן מרים בת גיטל

גליון קט"ו, פ' שמות - כ"ג
טבת ה'תשע"ז
רמת - השרון

רבי יעקב אלכסטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

בס"ד יט טבת תשע"ז, יום שלישי לפרשת שמות

ותיראן המילדות'

הן יראת א'דני היא חקמה

בפרשת השבוע, פרק א' פסוק יז, ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, עכ"ל. יש כאן תמיהה עצומה, ושמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' רפאל אליהו אליעזר מישקובסקי ע"ה מכפר חסידים:

הרי בתורה אין אפי' אות אחת לחינם, וא"כ מדוע נכתבו לחינם ארבע מלים מיותרות "ותיראן המילדות את האלקים", כאילו זו הסיבה היחידה שבגללה התאפקו מלעשות "רצח עם", ג'ינוסייד בלע"ז. הרי גם ללא טעמים של דת ויר"ש, הבין כל העולם שאין שום סיבה לפטור את הצורך הגדול אייכמן ימ"ש, ששמע בקולו של אותו רשע, וא"כ אתמהה על אריכות הלשון בתורה.

הוא מותיב לה והוא מפרק לה, באמת הבלם ("הַבְּרָקָס" בלע"ז) היחידי הוא יראת א'לקים, והרמח"ל מבאר עניין זה בבהירות בהתחלת ספרו "מסילת ישרים", ואילו לא הבלם הזה של יראת שמים, ה'יה האדם מסוגל גם להרוג את חברו, לצורך סיפוק איזה צורך של תאוה שתקפה אותו, או תענוג של נקמה מתוקה מדבש. ולכן התורה מדגישה את הסיבה האמיתית.

והרמח"ל מביא עוד מספר איוב פרק כ"ט פסוק י"ב 'והחכמה מאין תמצא', ובפסוק כ"ח 'ויאמר לאדם הן יראת אד' היא חכמה', ואמרו במדרש "הן" הוא לשון "אחת" בלועזית, היא חכמה, היא היחידה חכמה, ועתה עלינו לדעת ולהיות מן אלו הנאמר עליהם, הבא ליטור מסייעין לו, אכ"ר.

והבת כל אחד במקום אחר. אחרי השואה כשחזרו לא היו להם יותר ילדים.

כשהיה שם במדינת אנגליה, הוא היה תמיד שואל את עצמו בשביל מה אני נשארתי בחיים? אם היה חוזר הביתה במלחמה היו הורגים אותו כמו את כולם, זאת אומרת שהוא מתבונן, הרי בעצם נגזר שכל היהודים של קלם ששם היה גר החותן שלו הגה"צ ר' נחום זאב והיה ראש הישיבה שם, הבן של הסבא מקלם היה אבי אשתו. בעצם נגזרה עליו גזירה לעבור לעזה"ב בגיל צעיר ביותר, אז למה אנחנו חיים? למה לא זכינו להיות קדושים כ"כ כמוהם, כנראה שיש לנו אפשרות לעשות דבר טוב שאדם חי עושה.

מה א"כ אנחנו צריכים לעשות, אז הוא אמר - להחיות את העצמות היבשות, בתוך האפר ללקט ניצוצות ולהדליק שוב את האור של אש התורה. אמר אם כן אני לא חי בשביל עצמי, הוא היה אדם בודד בלי משפחה שם. כאותו הזמן הגיע בחור אחד מהשואה פליט לאנגליה, והגיע עוד משהו, לכן אמר, הבה נקים בית מדרש שיעסקו בתורה יום ולילה כמו שלמדו לפני החורבן.

בעצם ימי המלחמה הוא פתח ישיבה וכולל ואיפה הוא פתח את זה? אנגליה הייתה מופצצת, ובלונדון היו בכל יום מאות הרוגים. הגרמנים הפציצו באווירונים יום יום והיו זורקים פצצות אדירות. אז הוא עבר לצפון המדינה מקום ששם אין התקפות מהאוויר ואין הפצצות, הוא עבר לעיר גייטסהד, שם היה כבר רב אחד צדיק אז אמר לרב בבקשה שיעזור לו להקים שם בית מדרש, הגיעו עוד בחור ועוד בחור, והוא אמר להם אנחנו עכשיו ניצולים מן הגיהנם ומהמוות, תפקידנו לעסוק בתורה כדי שיהיה מי שילמד תורה לדור הבא.

מורנו הרב דסלר הפקיר את עצמו לגמרי, ואמר שכל אברך יקדיש כך וכך שעות בשבוע להתרים נדיבים להחזיק

מורנו הרב דסלר זצ"ל

[מדברי מו"ר שליט"א במדרשה, נרשם מהקלטה פ' שמות תש"ע]

מחר בערב כ"ד טבת יחול הארצייט של אדם גדול מהתקופה האחרונה, כ"ד טבת הוא יום הזכרון של מורנו, ומורה של עוד אלפים ורבבות, הרב אליהו אליעזר דסלר זכר צדיק וקדוש לברכה.

אומרת הגמרא - ראה הקב"ה, שהצדיקים מועטים, שתלם בכל דור ודור, פיזר את הצדיקים שלא יהיה בדור אחד הרבה צדיקים ודור אחר בלי צדיקים כלל. הקב"ה שתל בכל דור ודור את השתולים בבית השם. הוא היה אחד מהשתולים בבית השם ב"תלמוד תורה" בקלם. הוא היה חי בדור שלפני השואה והוא היה גם בדור שאחרי השואה. כמו שכ"ג נוח צדיק היה בדורותיו דהיינו בדור שלפני המבול ובדור שאחרי המבול, הקב"ה משאיר כנס בני אדם שיוכלו להעביר את ההשקפות ואת חלקי התורה שהיו אצל הצדיקים בדור הקודם כדי להעביר אותם לדור שאחרי החורבן.

עוד כשהיה הרב דסלר אברך צעיר, ר' חיים עזר, דודו, שהיה ראש בית הדין, הסמכות הגבוהה ביותר בכל יהדות רוסיה, ליטא ופולין, הציע למנות אותו לתפקיד דיין בבית הדין שלו בעיר וילנא. הרב דסלר סירב כי שיטת החינוך של ישיבת קלם הייתה שלא לקבל תפקיד ציבורי של רבנות ודיינות, רק תפקיד של הרבצת תורה. ממש זמן קצר לפני שפרצה מלחמה"ע השנייה בסוף תרצ"ט הוא היה בכיקור באנגליה, בינתיים פרצה המלחמה ולא הייתה לו אפשרות לחזור הביתה. יש מכתבים מאוד מרגשים שהוא כתב משם, היה לו אז בן ובת, קרוב לשש שנים של המלחמה שהמשפחה הייתה מפורדת ולא ידעו אחד איפה השני, אשתו הייתה במחנה עבודה והבן

^א יומא ל"ח, ע"ב

^ב נתחומא, נח, ה'

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זרעדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אלס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

"את החיים עצמם"

והרי אדם שמקבלים ממנו טובה פעם, מרגישים כלפיו רגש הכרת הטוב, וק"ו אם אדם הציל את חברו ממוות שיזכור לו את זה כל ימיו שחייב לו את חייו, ואנחנו מרגישים כלפי הרב דסלר שקיבלנו ממנו את החיים עצמם בלי גוזמאות.

מותר ונכון לומר שהיחס של החיים עם הרב דסלר והחיים בלי הרב דסלר זה כמו חיים והעדר חיים, במחיצתו היה אפשר להרגיש בצורה מוחשית שבלי תורה חסר חיים. (גאון יעקב, גליון יא, שמות תשע"ה)

"חכמת אדם"

באחד הימים, לאחר שהייתי כבר נשוי ועוסק בעול של עניי ציבור בעיר רמת השרון, ביקרתי לפניי הצהריים אצל מורנו זצ"ל לצורך איזה ענין, ותוך כדי שיחתנו, אמר שהוא מכיר על הפנים של כל אחד האם היום למד תורה או לא למד. בשמעי כך העזתי ושאלתי, א"כ, יאמר נא רבינו האם אני למדתי היום, או נתן עינו הקדושות בהסתכלות על פני, ולאחר עיון קל אמר, הן, אמנם למדת תורה היום.

אמרתי לו, הרי אני יודע האמת שלא למדתי, כי לאחר תפילת שחרית, מיהרתי לצאת לנסיעה לבני ברק, ולא הספקתי ללמוד, אז השיב לי הרב, עצור רגע והתבונן לזכור כל מה שעשית מהבוקר עד עתה, כשהתחלתי לספר לו היכן הייתי וכו',

אמרתי לו בין השאר שביקרתי בבית המדרש באולם של הישיבה לראות משהו, ואז היו שם בחורים ששוחחו איתי בדברי תורה והתפלפלנו קצת, אמר הרב הנך רואה עתה שנכונים דברי, כי באמת זה נחשב שעסקת בתורה, וזה כבר השאיר רושם על הפנים. (גאון יעקב, גליון יא, שמות תשע"ה)

בעולם. כמה שאנחנו נרבה קדושה בעולם זה מרבה את הכח של עם ישראל בעולם.

אמרנו את הדברים לזכרו של מורנו הרב דסלר זצ"ל שהושתל בדורנו, ויהי המליץ יושר להצלחה לגו"ע על הקהל הקדוש הזה ועל אלפים ורבבות תלמידיו ששמעו ושלמדו ושלמדו [???] מתוך דברי תורה מפיו או מתוך ספריו ושנוכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן ואמן.

העולם אצל הגויים ואצל היהודים למרות שהיו גנרלים שאמרו שכאן עשה טעויות. הוא הצליח לפרסם שהוא אף פעם לא טועה בחיים,

כשהיה כבר בשדה בוקר והיה כבר פנסינור רועה צאן, היה עושה התעמלות ויוגה והיה עומד על הראש, שאל אותו אחד שהיה איתו בידידות בתור חבר כנסת, זה היה ח"כ שלמה לורנץ ז"ל, שאל אותו תגיד לי במבט לאחור על כל המהלכים שעשית, אתה לא מתחרט על שום דבר? אמר לא.....!!! אתה גם לא מתחרט על מה שהפעלת תותח באוניה אלטלנה [של ארגון האצ"ל] להרוג שם יהודים? אמר לא!! אני לא מתחרט! זה היה מחריב המציאות.

אם לא נשמעים להלכה שדם יהודים שווה את הכל אסור להרוג אף יהודי. אלא בעניין של סידור מדינה מסודרת באומות העולם, יש השקפה כזו. אז שאל אותו הרב לורנץ כל המהלכים שעשית כל עשרות שנים שהיית מנהיג עם שלטון חזק במדינה, עשית איזו טעות, אחת לפחות? אז הוא חשב ואמר, שום טעות לא עשיתי חוץ מטעות אחת, ומהי הטעות שציין? שהסכים לתת דיחוי לבחורי הישיבות שהסכים לדחות את שירות הצבא רק אחרי שיסיימו את הישיבה ושלא גייסתי אותם מיד. זו הטעות היחידה שעשיתי. שאל אותו אז למה באמת עשית טעות כזאת? הוא חשב וחשב - אין תשובה. אמר לו אז הרב לורנץ, לי יש תשובה, עכשיו אתה אדם רגיל אתה בוחר טוב או רע, אז היית מלך וכתוב בספר משלי "פלגי מים לב מלך ביד השם על כל אשר יחפץ יטנו"³, כלומר השם לא נותן לעשות מה שהאדם רוצה, השם רצה שילמדו תורה לא הייתה לך בחירה בזה, זה לב מלך ביד השם. ע"כ דברי הרב לורנץ, והם הם ממש כדברים שאמר הרב דסלר על זממות שליטים באומות העולם.

כשכבר לא היה ב"ג ראש ממשלה, הסתכל במבט חומרי היה לו קושיה בלי תרוע, אנחנו מסתכלים על הדברים באופן של 'לב מלך ביד השם' זה כולל את ראש מדינת ארה"ב, מנהיג סין, רוסיה, מצרים וסוריה, לב מלך ביד השם, וככה גם כל המאבקים הפוליטיים אומר רש"י⁴ כשיש מלחמות כאן זה מלחמות בין שרי מעלה, בין המלאך הממונה על יוון ועל פרס וכו' וזה מאבק רוחני של השפעות רוחניות

את המוסד הזה, הוא עצמו היה נוסע מלונדון לגייטסהד ובחזרה, שם היו נדיבים ותלמידים והוא עצמו רצה לחסוך כסף למוסד, לכן הוא אמר - אני אעשה איזו עבודה בשביל פרנסה, היה חסר רב בבית כנסת אחד בלונדון ולמרות שאף פעם לא היה רב, החליט להיות רב בביכנ"ס זה, כך הוא סיפר, לקחו אותו והיה שם בתפקיד נוסע כל יום או יומיים. הוא היה מספר שאת השינה היה ישן בנסיעה ברכבת של שעות בין לונדון לגייטסהד, אז היה זמן לישון. חבל על הזמן לישון במיטה בזמן שאפשר לעשות משהו, אז היה פשוט ישן בנסיעה ברכבת.

הוא היה מספר דברים מעניינים שפעם אחת אשה באה לשאול אותו שאלת כשרות על דג, פתחה את הדג, ובדוקת את הדג ולא מצאה איפה המרה שלו, מצאה את הלב והכבד וכשיש שאלה בתרגומות שאין לה מרה אז היא טריפה, אבל בדג המרה התפוצצה לפני כן אולי, אבל הדג הזה כשר כי כל עקרת בית יודעת שדג לא צריך שחיטה, ואין בו שום בעיות של טריפות ונבילות, אין בזה שום בעיה של כשרות. הוא חשב שאם נגיד לה שעל הדג אין שאלות היא תחשוב שאולי גם על יונים אין שאלות. אסור לזלזל בשאלה, אז אמר לה המתני רגע, פתח את הספר עשה את עצמו מעיין ואמר לה הדג הזה כשר. הוא היה כותב מאמרים, יש מאמר 'יהי אחר החורבן', היה כותב את זה לתלמידים אחר החורבן. אחרי זה הזמין אותו הרב מפוניבז' להיות שם המשיגה.

ראינו אצלו שהיה רואה בכל דבר את המבט הרוחני, אנחנו בדור הזה רואים דברים שאם נתבונן בהם נראה שהדברים האלה הם בכלל לא לפי המהלך הטבעי, זה לא ככה הסדר הטבעי של הדברים. עצם הדבר שאנחנו בארץ ישראל ויש אויבים שהמטרת מינימום שלהם זה לחסל אותנו, שלא ישאר אף יהודי בארץ ישראל חס ושלום ולא עושים את זה, כ"כ רוצים ולא עושים את זה ומדוע? אלא שמהשמיים לא נותנים.

זה היה העיקרון שהרב דסלר טרח ועמל והחזיר בלבבות תלמידיו וכל שומעי השיחות שלו. דהיינו, שרק מה שרוצה הקב"ה הוא יקום, ולבני אדם אין שום שליטה. ומן השמים לא נותנים להם לבצע את רצונם, ונביא בזה דוגמא מאלפת מופלאה כדלהלן.

ראש הממשלה הראשון במדינה קראו לו דוד בן גוריון, הוא היה אדם בעל מרץ ואישיות ויותר מדי העריצו אותו. הוא היה נערץ בכל

³ משלי, כא
⁴ ברכות י"ז, ע"א

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 17 ■ שמות

סיבת לידת משה – צורך הדור

סיעתא דשמיא – כפי צורך הדור

והנה, הרב מפוניבז', הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל היה אומר, שהוא רואה בחוש שאנשים אשר עוסקים בבנינו של עולם התורה שלאחר חרבן יהדות אירופה, זוכים לסייעתא דשמיא יותר מכפי ערכם. והסיבה לכך, שהיות שהדור זקוק להם לצורך בנינו המחודש של עולם התורה שחרב, הם זוכים להצלחה יותר מכפי דרגתם – **כפי צורך הדור.**

כך גם לעניין הצלחה בלימוד, הרב מפוניבז' היה אומר, שרואים שבדורנו בחורים מגיעים לדרגות גבוהות של לומדות, אשר בדורות קודמים הוצרכו ליגיעה רבה בכדי להגיע לדרגות אלו, וזאת משום שבדור עני כשלנו הסייעתא דשמיא ניתנת לא רק לפי מעשינו אלא לוקחים בחשבון גם את צורך הדור. **וזה מחייב גדול עבורנו, שבמעט מאמץ אפשר לנחול הצלחות גדולות.**

גם שמעתי מהגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל, שפעמים שאנשים נטפלים לעסוק בדבר-מה וזוכים לסייעתא דשמיא, לא משום שהם ראויים לכך, אלא משום שהעניין שאליו נטפלו ראוי לכך.

והנה, חז"ל אמרו (ירושלמי סוף ברכות): "אם ראית דור שמתרפה מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם". להאמור, "נטילת שכר כולם" אינה מתיחסת רק לשכר בעולם הבא, אלא גם לסייעתא דשמיא בעולם הזה, להשיג יותר מכפי ערכנו וערך מעשינו.

ברכת מזל טוב נשגר קמיה תלמידו חביבו

ואהובו של מרן המשגיח שליט"א

אשר זכה לשמשו בקודש זה כמה שנים

החתן המופלג והנעלה חננאל שוב שליט"א

לרגל שמחת נשואיו עב"ג תחי' בשעטו"מ

ברכותינו מעומקא דליבא שיזכו להקים בית

נאמן בישראל על אדני התורה והיראה מתוך

שמחה ואושר כל הימים

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי ותהר ותלד בן... ותקרא שמו משה (ב, א). יש לעיין, מדוע לא הזכירה כאן התורה את עמרם ויוכבד בשמותיהם, ובמקום זאת כתבה ש"איש מבית לוי" לקח את "בת לוי"?

אומר המהר"ל בספרו 'גור אריה': אילו התורה הייתה כותבת את עמרם ויוכבד בשמותיהם, שעמרם לקח את יוכבד ונולד מהם משה, היה משתמע מכך שעמרם ויוכבד הם הסיבה להולדת משה, כפי שכל אב ואם הם הסיבה להולדת בנם. על כן לא פירשה התורה את שמותם של עמרם ויוכבד אלא כתבה "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי", ללמדנו שסיבת הולדת משה רבנו לא הייתה עמרם ויוכבד, אלא צורך הדור במושיע שיגאל את ישראל משעבוד מצרים. ואמנם, לאחר שלכלל ישראל היה צורך בלידת מושיען של ישראל, נמצאו עמרם ויוכבד ראויים להיות אלו שמהם יולד משה, אך סוף סוף לא הם היו סיבת לידתו של משה רבנו ולפיכך לא הוזכרו בשמותיהם.

הקב"ה שותל גדולי תורה לפי צורך הדור

כשם שהקב"ה סובב את הולדתו של משה רבנו לצורך גאולתם של ישראל, כך במהלך הדורות שתל הקב"ה גדולי עולם, כדי שיאצילו מרוחם על הדור שחיו בו ויסייעו לתקן את הצריך תיקון. רבנו החפץ חיים אמר על הגר"י סלנטר, שגדלותו לא הייתה לפי ערך הדור שהוא חי בקרב, אלא הוא היה שלוח ממרום להצלת הדור באמצעות חיזוק לימוד המוסר והמסתעף מכך.

גם דורנו זכה להנהגתם המופלאה של החזן איש והרב מבריסק, אשר היו שלוחים ממרום לכוון ולהתוות את דרכו של עולם התורה המתחדש בארץ הקודש, לאחר חורבן יהדות אירופה. ויהדות ארה"ב זכתה שהקב"ה שתל בתוכה את הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, אשר הקים בה עולם מפואר של תורה, ויצר בארץ החומריות – במדינה שצבירת ממון היא חזות הכל, את המושג של הקדשת החיים-כולם לעסק התורה, ללא שום חשבונות של תכלית.

חינוך!

בשבוע שעבר התכנסו מאות מחנכים ומלמדי תשב"ר לועידת החינוך, אשר שמה לה למטרה לצייד את העוסקים במלאכת הקדש, בכלים החינוכיים הטובים ביותר, כדי לרומם ולהשביח את חינוכם של ילדי ישראל הטהורים. מרן המשגיח שליט"א מחשיב מאוד כינוס זה וטורח להשתתף בעצמו בוועידה. בדבריו בפני הנאספים עורר על כמה יסודות חינוכיים נחוצים, ונביא מהם לתועלת הכלל (עם מעט תוספות שנאמרו בהזדמנויות אחרות).

ברוכים כל המשתתפים שבאו לרומם את חינוך ילדי ישראל. יכולים אנו ללמוד על החשיבות העצומה של עניין החינוך, ממה שנאמר אצל אברהם אבינו (בראשית יח, ט). "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו..." הקב"ה מעיד על אהבתו לאברהם אבינו, בגלל דאגתו של אברהם לחינוך ביתו ובניו אחריו שישמרו דרך ה'.

א. הנה כאשר מזדמן לכיתה תלמיד שהוא בנו של אדם חשוב, בדרך הטבע המלמד עושה מאמץ מיוחד להצליח בחינוכו. אך צריך לדעת שלכל תלמיד באשר הוא יש את היחוס הגדול ביותר, שהוא בנו האהוב של הקב"ה, שהרי על כל אחד ואחד מישראל אמרה התורה הק' "בנים אתם לה' אלוהיכם". והקב"ה שרוצה מאד בהצלחתם של בניו, בודאי שיגמול טובות עד בלי די למי שיתמסר לחינוכם. אחד הגדולים אמר, שלר' פרידא היו הכוחות לחזור עם אותו תלמיד 400 פעם על כל דבר, משום שר' פרידא חי עם הידיעה שהתלמיד עם הכשרונות הכל-כך חלשים, גם הוא בנו האהוב של הקב"ה.

ב. צריך להנחיל ולהשריש לתלמידים את הידיעה היסודית, שההצלחה אינה תלויה בכשרונות או בכל דבר אחר, כל אחד ביכולתו להצליח אם יצל את כוחותיו! אם אדם מנצל את כוחותיו הוא הכי חשוב, גם בעולם הזה וכ"ש בעולם הבא!

בעניין זה רגיל אני להזכיר דברים שאמר לי החזון איש זצ"ל, "שכמעט כל בן ישיבה הוא בספק שאולי יהיה מגדולי הדור". דברי החזון איש הללו לא נאמרו כדברי עידוד או בתורת מליצה בעלמא, אלא כהוראה מעשית: היה זה כששאלתי אותו אם ראוי לדאוג שכל בני הישיבות ישתתפו בבין הזמנים בפעילות להצלתם הרוחנית של ילדי העולים. בתשובה על כך אמר לי החזון איש, שהיות וכמעט כל בן ישיבה הוא בספק להיות מגדולי הדור, לא כדאי למשוך בחור לפעילות שעלולה לגרור אותו להמשיך לעסוק בזה גם באמצע הזמן, על חשבון עלייתו בתורה.

באותה הזדמנות הוסיף החזון איש: "לאחר עשרות שנים רואים, שגדולי הדור הם לאו דוקא אלו שציפו מהם שכל כך יתגדלו, ואחרים שציפו מהם לא יצאו כפי שציפו! וכך גם בדורנו ראינו שגדולי הדור לא היו דווקא אילו שציפו מהם ובלטו בצעירותם. ידיעה זו חשובה לתלמידים וחשובה מאד גם למלמדים, שלא ישקיעו פחות בתלמידים שכישרונותיהם פחותים ועתידם נראה פחות מבטיח, כי אין לשער מה יכול לצמוח מהם.

ג. חשוב להחדיר אמונה פשוטה בקרב התלמידים. הרב וולבה שאל את המשגיח מפוניבז' מה לומר לתלמידים, והשיב לו המשגיח זצ"ל, "תגיד להם שיש בורא לעולם!"

רבי יהודה הלוי שורר: 'ד' אנה אמצאך - הנך נסתר ונעלם, ואנה לא אמצאך - כבודך מלא עולם'. כל הבריאה כולה מראה את הקב"ה. החכמים מצאו שהדבר שהכי נצרך הוא היות מצוי, וכגון אור לנשימה שהוא הנצרך ביותר, שהרי א"א לחיות בלעדיו אפילו זמן קצר, הוא גם המצוי ביותר. אמר הסבא מקלם: הכי נצרך זה אמונה, ואמונה יש בכל מקום, שהרי הבריאה כולה מעידה על הקב"ה. ובאמת שגם הרחוקים מכירים בהקב"ה, כי הקב"ה נמצא בכל מקום, רק הם לא רוצים לקבל עליהם.

ד. אחד היסודות החשובים ביותר שעליהם יש להשתית את חינוך התלמידים, שתרי"ג המצוות הן אינן איזה מס שאנו נאלצים לשלם כדי ליזכות לעולם הבא, אלא הן תרי"ג אורות שמקדשות אותנו ועושה אותנו מאושרים בעוה"ז, ומאהבת הקב"ה אותנו נתנם לנו כדי שנזכה באמצעותם לפסגת הטוב.

תלמידותיה של מרת שרה שנירר מספרות, שהצלחתה הכבירה להאהיב את התורה והמצוות על תלמידותיה, נבעה מכך שהיא שמה דגש חזק, על השמחה והאושר שהתורה והמצוות נוסכים באדם.

ה. שמעתי בשם החזון א"א, שבתקופתנו צריך לתת לבחור כפית של כבוד, פעם ביום, או לפחות פעם בשבוע. כשאמרתי את הדברים בפני הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל הוא הגיב, שלדעתו היום כבר אין להסתפק בכפית, אלא צריך לתת לבחור צלחת של כבוד...

ו. חשוב להראות לתלמיד שמשתדלים להתחשב ברצונו במידת האפשר, אך יחד עם זאת הוא אינו יכול לכפות את רצונו. אחד מילדיו הקטנים של הגאון בעל ה"שיעורי דעת" - המפורסם ברוחב דעתו ובהבנתו העמוקה בכוחות הנפש - תבע מהוריו שיקנו לו נעלים חדשות, והודיע שאינו הולך לישון אם לא יעתרו לבקשתו. על פי הוראת האב, הורו לילד ללכת לישון ללא נעלים חדשות, אך כאשר הוא קם בבוקר הוא מצא ליד מיטתו את הנעלים שביקש. הסביר הגאון בעל השיעורי דעת, שמצד אחד, רצו לחנך את הילד שהוא לא רשאי לכפות את רצונו על הוריו [בהודעה שאינו הולך לישון עד שימלאו את רצונו], ומשום כך הורו לו ללכת לישון ללא מילוי רצונו, אך מאידך, הראו לו שמתחשבים ברצונו, ולכן כן קנו לו נעלים חדשות.

ראש ישיבה אחד הסתפק אם לשלח בחור מהישיבה, ונועץ עם מרן בעל הקה"י זצ"ל. השיב לו הסטיפלר שאינו יודע, "אך תכוון לשם שמים ואז תצליח..." בחינוך מלבד שצריך לחשוב היטב בטובת התלמיד, צריך שהמחנך גם יתפלל לטובת התלמיד.

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טובי שליט"א

רק חזק ואמץ

הן קל כביר ולא ימאס גפולא רבין, דבר זה אנו רואים באוש ממש, אר נה הגפולה, כאשר זכינו להזיד עד האוק, ורבינו אמרנו והוא. אך צדיק אובה על כולו אצחק אפני מלכו של צדק, אמרנו אר רבין עד האזינו אבריאא אמנה, שנצנה כולו אלהים וקבל מלכו מרה ויראה, וכל מרה (כנה, בכל) וברית, עד ביאא זואל צדק צדק. ואצחק מרניאא טבא מליחא האמרינא, כפי שסיפרי א, ששנכנס ארבינו אמר צדי (שאה) הגאון המופלג רבי זאב ברלין שליט"א ראש ישיבת "גאון יעקב" (החלטה) ו(ב)ני ברוב פאר והער, וברך אר רבין שיהי ביאא אמר, והצדיק ארבינו שזה שג ברכו אמר שיהי ביאא, והשני שיהי אצק. שאל אר רבין מנין אר שיש כן ברכה שיהי אצק, ואז שטען ה"א שאל צדיק ראיה, הביא אר רבין על אר אר הפסוק ביהושע "רק חזק ואמץ". ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים לקיים בן חלמי ושרא, בנ ובבריאא אמנה, עד ביאא זואל צדק צדק.

"כשרות הבקאות"

בהתאסף ראשי עם, גדולי ראשי הישיבות אדמו"רים ורבנים גדולים בבית מרן שר התורה הגר"ק שליט"א בסוף שבוע שעבר, כדי לחזק את ענין טהרת ישראל, לקראת פתיחת המגבית השנתית בתקופת שובבי"ם ל"מרכז הארצי למען טהרת המשפחה", ובשנה זו עיקר הדגש על ענין "כשרות המקואות". ובהיות שנבצר מרבין להשתתף, שלח על ידי כותב השורות את דבר קדשו.

יסוד ברור צריך לדעת כי "מקוה שאיננו כשר – אינו מקוה!" וממילא חובת אחריות הכשרות היא בכלל חובת בניית המקואות. ושלח את ברכתו "דער וואס העלפט, זאל זוכה זיין ער און זיינע דורות, און דורי דורות, אללע זאלין געהאלפן ווערין", פי' מי שמסייע יזכה שהוא ודורותיו ודורי דורותיו כולם יוושעו.

מי מזגן לענין מקוה

ובאותו מעמד הועלתה על שולחן מלכי רבנן שאלה הנוגעת למעשה כעת בכמה מקואות, וארחיב מעט כדי לבאר הענין. הנה גג המקוה הוא חלק נכבד ועיקרי בכשרות המקוה, היות ובכדי שיהיו במקוה מי גשמים כשרים, צריך שיבואו ממקום נקי שאין בו חשש מים שאובים, ולכן בודקים היטב את גגות המקואות לפני הגשמים לראות שאין שם כלים, דברים שיש לחוש שהמים הבאים דרכם הם מים שאובין ח"ו.

והנה בהרבה מקומות ישנם מזגנים על גגות המקוה, וכשמפעילים את המזגנים לחימום בימות החורף, הדרך הוא שיוצאים מים מהמזגן על הגג, [וכפי שנתברר ממומחים זה אוסף של אדים שנצברו על המיכל שבמנוע המזגן], ושאלנו האם יש חשש במים אלו כשנכנסים יחד עם מים הגשמים למקוה.

והלום מצאנו בחזון איש (יו"ד סי' קל"ז סקי"א) שמדבר על מים שהרתיחם והפכום לאדים וירדו למקוה, וז"ל מים מורתחים על האש המוליכים את האדים למקוה דרך צינור שהתקין, ושם במקוה מתהפכים האדים למים, נראה דאף שנאסף מהם ג' לוגין במקוה אינם פוסלים, דאדים לאו מים הן ופשוט שאין עושין מקוה בתחלה מאדים, וכן אם אסף ג' לוגין אדים בכלי ופתקן למקוה אינם פוסלין משום שאובין, וכמש"כ הראב"ד דכל שאין עושין מהן מקוה אין פוסלין משום שאובין, וכיון שאין אדים פוסלים אף מים שאובין שנעשו אדים נטהרו, כדאיתא בשו"ע סעיף ל"א שאוב שהגליד ונמוה כשר. ולפי"ז מותר לעשות מקוה בתחלה באופן זה, אלא שאין אנו עושין מעשה במקוה בדבר שלא שמענו מרבתינו, אבל לענין פסול ג' לוגין ודאי יש להקל, והרי לא גרע אדים מהמשכה שאין פוסל באיכא רוב מקוה, ואף אם באו האדים במקוה ריקן, יש להקל כל שאין רוב המקוה מהן, עכ"ל. ושאלנו אם יש לסמוך למעשה להקל עפ"י. ואמר מרן שר התורה כי דברי מרן זצוק"ל הם דברי טעם. אך למעשה לא להקל בזה רק בשעת הדחק.

ואף שמים היוצאים מהמזגנים עדיפי על מה שדיבר מרן זצוק"ל כיון שאדים אלו "אף פעם לא היו מים שאובין", בכל זאת אמר שמספיק להקל בזה בשעת הדחק, עכ"ד.

ובאמת שבמים אלו יש נידון אחר, שנשאל רבינו מכבר אם מים אלו נחשבים "מים" בכלל, כיון שלא באו ממים, רק תחילתן אדים, וכיון דבעינן מקוה "מים" האם אפשר להשתמש במי מזגן לטבילה, גם באופן

שלא יהיו שאובין. ואמר רבינו דלכא' חשיבי מים, אך צריך ראייה. וממילא נפק"מ דגם אם ננקוט דאינן נחשבין למים "שאובין", אך מצד שני אפשר דאינן מים, וממילא אי אפשר לצרפם לחשבון ארבעים סאה, ונמצא שהזהירות שלא להקל רק בשעת הדחק היא משני צדדין.

ובכל ענין זה עי' בספר דבר אברהם חלק ג' סי' י"ג בארוכה, שדן בהרחבה על אדים מה דינם לענין מקוה ע"ש ותמצא נחת.

ואדאמתאן להכי, יש להביא הערה בנוגע לשבת, שהעיר רבינו לפני עשרות שנים כשהתחילו להפעיל מזגנים על גנרטור בשבת קודש, דמים היוצאין מהמזגן הם "מוקצה", כיון שהם נולדו, ומצוי לפעמים שהצינורית שמורידה את מי המזגן נמצאת בכיור שמשמשין בו, וצריך להזהר ממים אלו שהם מוקצה, הילכתא רבתא לשבתא.

~ ~ ~

תורה מג'א ובצ'א

כפי שזכרנו כבר הידברנו שנים, שבאים בני אר"ב אלמנז גוריה כלה יחוס ברזיקוס בארץ ישראל. אלמן יושב ארץ הקודש. כיצד שיוסד הצבא היה לפני כשבד עשרה שנה, שבדוהי האלו ציור גבוהות יח' הנקרא 'אינדיפאדה'. ואלו אנשי אר"ב אר יבין מה הם יכולים לעשות אלמן יושב הארץ, ואחר אחר יבין שהם הכי חזק זה גוריה, ולכן שיעזבו את עסקי האלוין אלה יחוס, ויבואו לארץ הקודש ויעסקו רק בגוריה, ויאצו בגוריה, וכן הגוריה יוציא ארץ אלמן. והיו ונקשרו בני אר"ב עץ יבין - ביוגר חזק שבא אלוהים בשלש א-ש-א-ש - אלו שניבאו לארץ, וכן 10 ארצות אר"ב ויבנה ויבנה. וכלל ארץ זה יבין אחר "זיי קומען דאך כדי צו לערנען תורה, פארוואס זאללין זיי פארברענען די צייט, כדי קומען צור מיר, איך וועל קומען צו זיי אין ירושלים", פי' הרי הם באו כדי ללמוד תורה, א"כ למה שישרפו את הזמן כדי לבוא אלי, אני אבוא אצלם בירושלים, וכלל בא יבין בכל שנה אצרי בפניהם, ולקבל אר"ב ויבין.

ואביא אלק מהדורה הראשונה של ארץ אלמן יבין בשלש א-ש-א-ש

אנחנו מוצאים בהרבה מקומות בתורה את הלשון "היום" כגון "מקור היום", "היום הזה" וכדו'. מה הכוונה "היום"? מביא רש"י (דברים ו' ו') את מה שדרשו חז"ל: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". זאת אומרת, כי יהודי הגם שהוא עושה מצות, אבל אם הוא עושה מצוה והוא לא מרגיש בה 'כחדשים', זה חסר בחשיבות של המצוה. אמנם הוא מקיים את המצוה, אבל זה לא מה שצריך ואין לזה כל דמיון למי שעושה מצוה והוא מרגיש "חיות" במצוה, מרגיש שהוא מתמסר כולו לר"בש"ע, בהתמסרות עצומה. זה מה שנקרא 'יהיו בעיניך כחדשים'.

כי בטבע האדם, כשהוא עושה איזה דבר הרבה פעמים, הוא כבר לא מרגיש כ"כ חזק את הטעם של הדבר. ואז אפילו כשעושה את המצוה, אבל זה כבר לא באותה הרגשה ובאותה מסירות. ולכן התורה חוזרת ואומרת הרבה פעמים - "היום" "היום", כדי להדגיש את זה, שצריך לראות שיהיה תמיד כמו חדש. וכאשר דבר הוא חדש, בן אדם מרגיש את כל ה'געשמאק' (המתקנות) של הדבר, ויש לו טעם בזה, ואז הוא מרגיש "ווארמקייט" (חמימות לזה) ויש לו את כל ה"חיות" במצוה. ומחמת ענין זה אנחנו מוצאים הרבה דברים בתורה, וכן בדברי חז"ל מה שהיו עושים בעצמם, וכמה דברים אפילו חייבו לעשות, הכל משום ענין זה כדי שיהיו כחדשים. למשל, הגמרא אומרת בב"ב (דף כ"א א') 'מתחילה מי שיש לו אב מלמדו תורה, ומי שאין לו אב לא היה למד תורה, התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים. מאי דרשו? כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים'.

ואומרים שם תוס', מה זה 'כי מציון תצא תורה', לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדרשינן בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה. זהו לשון תוס' מה שהביאו מהספרי, ומשמע שכל אחד שהיה בא לבית המקדש, היה יכול לראות "קדושה גדולה" שזה היה מביא אותו ליותר יראת שמים ולתורה, ולכן צוותה התורה שיביא את פירותיו של מעשר שני לירושלים, ועד שיוגמור לאכול את כולם, בינתיים ישתהה במקום ויושפע מעבודת ה' שרואה בביהמ"ק, ובזה יכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה.

רואים מדברי חז"ל שלא מספיק מה שהיה יכול כל אחד לקיים את המצווה אצלו בבית, אלא הקב"ה צווה בדווקא שיבואו לירושלים והיו מוכרחים להתעכב שם למשך זמן, ואז היו רואים בינתיים "קדושה גדולה" וכהנים עוסקים בעבודה, וממילא היה מתעורר אצלו "חיות" לעבודת השם.

אבל כל זמן שהוא בביתו, אפי' שקיים מסתמא את כל המצוות, וכמו שבאמת כבר הפריש תרומה ומעשר ראשון, אף על פי כן היה מצוה לבוא עם המעשר שני לירושלים, כי שם כשנמצאים במקום שיש קדושה וטהרה זה משפיע. ומשמע כפשוטו שהיו מרגישים בירושלים קדושה וטהרה! ועי' המצוה תקבל טעם אחר לגמרי, ובלי זה אפשר לומר שהיה קצת רדום, קצת מלומדה, וכדי שיהיה "לעבדיך", עם "חיות", באים לירושלים ורואים האין שכלם עוסקים בעבודה, זה עושה כזה "פרישקייט", התרעננות לבן אדם, כזה, לעבדיקייט" (חיות), ואז ממילא היה מקבל יראת שמים ובא לידי למוד תורה. (זה אחד מטעמי המצווה שהתורה גלתה לנו, אבל לסוף טעמי המצוה אי אפשר להשיג).

בזמננו לדאבוננו לא זכינו למצב זה, אבל מכל מקום במדה מסוימת כשבאים מרחוק כדי "להתרענן" וכדי להתחזק ביראת שמים ובתורה, והרי באו לירושלים שזה סוף כל סוף מקום שיש בו איזה הסתגלות לזה, כי בדורות הקודמים זה הרי היה המקום שראו בו קדושה גדולה, ומקדושה זו מסתמא נשאר משהו, והרי יש שסוברים שקדושת ירושלים לא בטלה, ואפילו שלדאבוננו, אנחנו לא מרגישים את הרוממות של ירושלים במדה הגדולה הזו, מ"מ צריך לדעת שכאן הוא המקום שאפשר באמת להתחזק ביראת שמים ובתורה.

זקניך ויאמרו לך

גליז'ן מס' 20

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליז'ן נושא, חיזוק בתורה ויר"ש,

התבוננות, זה דברים שהוא מרבה לחזור עליהם, למה אנשים חיים בלי לחשוב, הקב"ה מאותה לבן אדם והוא הולך כמו עיוור, למה אתה לא מבין כי יש כאן איתנות, תעצור תתבונן ותפעל בהתאם, הקב"ה שולח לבן אדם מחלה קטנה, דרך העולם כי הוא מנסה להמשיך בשגרת החיים, לגמד את הענין, ויש בזה מהלך וצדק, כי אי אפשר לתת לכל קושי להוציא את האדם משלוותו, ומשגרת חייו, אבל זה מצד אחד, אבל מצד שני בענין ההתעוררות זה לא צריך להיות כך, הקב"ה לא סתם שלח את הכאב הזה, הוא מאותה משהו, הוא מחכה ממך לשינוי, הוא מנסה לעורר אותך שלא תישן, אז כמובן לא מתכוונים להכניס אותך להיסטריה, אבל הכונה שתשים לב, יש כאן איתנות ועליך ללמוד ממנו מה רוצים ממך.

רבינו שליט"א כסדר רגיל לומר כאשר לבן אדם יש מחלה מה דרכו לעשות ללכת לדרוש ברופאים, ולקחת כדור וזהו, שוטה שבעולם בשביל זה הקב"ה שלח לך את החולי כדי שתיקח כדור, הוא מנסה למשוך את תשומת ליבך, למה אתה לא מבין, רבינו שליט"א חזק בזה מאוד, אליבא דידיה הוא לא היה לוקח כדור, כי אם הקב"ה רוצה שאהיה חולה אז מה הענין שאקח כדור, אני צריך להשתפר ואז יש מקום לקחת כדור, ולא לעשות מהטפל עיקר, כך חי יהודי שמתבונן, על זה אמר דוד המלך אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, תתבונן תתעורר, למה אתה צריך קושי יותר גדול כדי להתעורר.

ורבותא נוספת למדנו, כי ודאי כאשר אדם חולה הוא מרבה להתפלל, ודאי להתפלל זה נפלא, זה מקשר את האדם עם הקב"ה, זה מזכיר לו לדעת ביד מי הוא נמצא, אבל זה לא רק זה, התפילה היא לא המטרה היחידה, המטרה היא להתעורר, לשפר את המעשים, לחזור בתשובה, זה המטרה, וכל אדם יודע במה עליו להשתפר, אם הוא לא עיוור הוא יודע טוב מה מוטל עליו לשנות ולשפר, ואת זה הוא צריך לעשות להתחזק ולהתרומם.

המחלה באה להזכיר לאדם כי לא לעולם חוסן, כאן בעולם הזה אתה זמני, אתה רק אורח, כדאי לך להתכונן לדירת הקבע שלך, מאותתים לך שים לב תראה כי הגוף הוא לא דבר שמחזיק מעמד הוא בתהליך של התפרקות, מגיל מסוים כבר העסק מתחיל לחרוק, הכוחות כבר לא מה שהיה, העסק מתחיל לזוז,

בחסד ה' כי גבר עלינו וזכינו שקיבל את תפילת הרבים, כן נזכה לראות בהחלטתו השלמה של מורנו ורבנו רבי אהרן יהודה לייב בן גיטל פייגא, ונוכל הלאה להמשיך לקבל לקח וקדושה ודרכי חיים מפיו עד כי יבא שילה בב"א, אבל כמובן מוטל על כל אחד להמשיך כסדר להתפלל לבריאותו השלמה של מורנו ורבנו שליט"א, חז"ל תיקנו על זה ברכה בתפילה שלש פעמים ביום כל יהודי נושא תפילה על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני עמך בית ישראל ועל פליטת סופריהם, וברבנו שליט"א כולוהו איתנהו ביה, גם צדיק וגם חסיד וגם זקן שקנה חכמה, וגם פליטת הסופרים, כל עוד רבינו שליט"א בקרבנו אנחנו עוד קשורים לרבי שמחה זליג, להרב מבריסק, לרב ברוך בער וכו', עוד נושמים את הדור שלפני המלחמה, את האוירה המיוחדת של ליטא הספוגה בתורה ויראת שמים, ונזכה כי יוכל להמשיך להיות לנו לאבוקה במחשך הגלות להאיר לנו את הדרך.

בחז"ל אמרו כי מנין בני ישראל שנכתב שוב בתחילת פרשת שמות להודיע את חיבתן שנמשלו לכוכבים שהקב"ה מוציאן ומכניסן במספר שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם שמות יקרא, וביאר רבינו שליט"א כי מנין הכוכבים אינו נצרך כי הרי לכל אחד יש תפקיד ולשם מה נמנים, רק לשם חיבה, וכך הוא בעם ישראל, כי לעולם אל יחשוב האדם מי אני, אני יחיד מתוך רבים, מה אני ומה כוחי, באה התורה ומגלה לנו, כן, אתה היחיד תדע כי אצל הקב"ה אתה בן יחיד, אתה נחשב מאוד, כל מעשה שלך חשוב הוא בעיניו, הוא מחבב אותך באופן אישי, אתה עם הקששים שיש לך עם הנסיונות שלך, עם העליות והירידות, אתה בן חביב אצלו, הוא מסתכל עליך במיוחד, כל מעשה שלך חשוב בעיניו, הוא שומר עליך במיוחד, הוא משגיח עליך כאילו אתה בן יחיד שלו ממש, חז"ל לימדו אותנו כי בשעה שאיש ישראלי מצטער הקב"ה איתו בצער, כביכול גם הוא מצטער, הוא ממש איתך, הוא לרגע לא שוכח ממך, ואתה חשוב בעיניו עד מאוד, לכן זה גם מרגש מאוד, אבל זה גם מאוד מחייב, יש לך אחריות, הוא מסתכל עליך ויש לו ממך ציפיות, אתה לא סתם עוד אחד, אתה מיוחד מאוד, מסוים אין כזה עוד אחד כמותך.

בדברים שנשא רבינו שליט"א בעת מחלתו של רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל דיבר הרבה על חיים בלי

תבין היטב אתה כאן רק לזמן, תפנים את זה חזק חזק, ותתנהג בהתאם, אל תעצום את העיניים, ותדחק את המחשבה ותחשוב אני כאן חי לעולם, לא מת, זה באמת טבע עצום שהקב"ה עשה עם הבן אדם לשכוח מיום המות, אבל אל תהיה טיפש, אל תיתן לעצמך לשכוח, תעשה מאמץ להזכיר זאת לעצמך, וכמובן שהזכרון הזה יוביל אותך להתקדם, תכין לך צידה לדרך, יהודי יקר תתחבר לתורה, תתחבר לעבודה, ותכין לך אוצר ללות אותך בדרכך למקומך הקבוע, זה המסר שרבינו שליט"א רוצה שיגיע אליך, תזכור את העיקר, את ארעיות העולם הזה ותכין את עצמך לחיי הקבע, תנהג כאן כמנהג אורח, ותתכונן לדירת הקבע שלך בכובד ראש.

לבני הישיבות אהובי ליבו של רבינו שליט"א, הטו אזנכם לשמוע לקח דברי אלוקים חיים, ותתענג בדשן נפשכם.

רבינו עורר על כך כי כאשר לומדים בחבורה יש אחריות מיוחדת על כל יחיד, כי מטבע הדברים אחד לומד מהשני, כל אחד בביהמ"ד משפיע על כולם, כאשר אחד מתחזק יש לזה השפעה על כולם, כי זה גלגל ובעקבות יחיד יתכן מצב שכל ביהמ"ד יראה אחרת, לטוב ולמוטב, יחיד אחד יכול לעשות מהפכה, לכן כל אחד הוא בגדר מזכי הרבים או להיפך, כל אחד שמשתדל להגיע בזמן וללמוד בלא להפסיק הוא מזכה הרבים, מלבד עצם מצוות תלמוד תורה יש לו זכות הרבים, כי רבים תלויים בו, הוא מחזק את כולם ממילא, ולאידך אחד שמתרפה הוא מרפה יד כולם, לכן צריך להזהר מאוד מענין של מחטיא את הרבים, זה דבר מסוכן להכנס, לקטגוריה הזו זה מהדברים שאין מספיקים בידו לעשות תשובה.

אני מצטט ממה שרבינו שליט"א אמר בעצרת התעוררות בימי חוליו של הסטייפלר זצ"ל וכה היו דבריו, אם כל אחד יקבל על עצמו להתחזק תהיה זו זכות גדולה מכמה בחינות, אחד עצם החיזוק היא זכות, שנית שזה קבלת עול מלכות שמים, ואנחנו מראים בזה שאנחנו רוצים ללמוד ממנו, כיון שהוא אדם המהווה דמות של תלמיד חכם אמיתי שכל חייו הם רק תורה ועבודה ויראת שמים, ואין לו דבר אחר בעולמו, לכל הפחות נקבל ממנו משהו שנהיה בגדר תלמידים, ואז נחזק את הרבים צריכים לו, והזכות הזו תעזור שהקב"ה יחלימהו ויקיימהו ויאריך ימים עוד, ונוכל עוד ללמוד ממנו הרבה בעזר ה'.

הדברים מדברים בעד עצמם, מוטל עלינו בני התורה להתחזק ולחזק את עצמנו בדבריו המעוררים וזה יעמוד לו לזכות.

רבינו שליט"א מעורר מאוד על חיזוק בלימוד בימי שישי שבת, שהם זמנים מיוחדים שיש בהם רפיון, באמת זה סוגיא שיש לתת עליה את הדעת, יש כאן הרבה מעלות טובות שכדאי לשים אליהם לב.

יש ענין של רצף כאשר אדם עושה הפסקה גדולה מלימודו, ביום ראשון הוא צריך לחזור להכנס לענין,

זה מצריך כוח מיוחד, גם מבחינה רוחנית כי התורה נוהגת עם האדם כפי איך שהוא נוהג אם תעזבני יום יומיים אעזבך, זה כבר יותר קשה, ושנית מבחינה טבעית צריך לחדש הרגלים, אז באמת חבל למה לעשות הפסקה כ"כ גדולה, אדרבה כדאי לעשות מאמץ קטן לשמור על הרצף, וכך הכל יהיה יותר קל, המציאות היא כי אדם ששומע בקול התורה הכל יותר קל לו, וככל שהאדם פחות שומע הוא מכביד על עצמו, דוגמא לדבר, התורה מאריכה לגנות את הכעס, אם אדם שומע בקול התורה הוא יודע כי זה דבר נורא ואיום, אז הוא מתרחק מזה עד קצה הגבול, ואז חייו נעימים וטובים, אבל אם הוא לא מקשיב והוא הולך בדרכי ליבו, הוא מכביד על עצמו, כי זה באמת חיים קשים להיות כעסן, בדיק כך זה בכל תחום, הקב"ה הכין לך את הנוסח איך יהיו לך חיים טובים, רק תקשיב טוב ותהיה מאושר, תדאג תמיד לשמור על רצף, וכך יהיה לך הרבה יותר קל, בפרט בחור שאין לו עול של משפחה, אין לו עול של בית, הוא באמת יכול להשאר בתוך האוירה של הלימוד בכל הכוח, אז למה להקשות על החיים.

יש גם ענין של נוטל שכר כנגד כולם, כי בזמן שיש רפיון מי שמתחזק הוא מקבל הרבה יותר, זה הזדמנות עצומה, אתה מקבל שכר לא פי מאה אין בכלל דרך לעשות חשבון, אבל זה עצום ונורא, מעיד אני כי ביום שישי אחד עליתי לביהמ"ד של ישיבה מפורסמת מאוד וההיכל היה ריק כל כך עד שסבור הייתי כי יש איזה לוויה או משהו מעין זה, לתדהמתי שאלתי מי נפטר אמרו לי הבחורים שכחת היום יום שישי, תבוא לקראת הצהריים אז תראה שיש עולם יותר גדול, ואז אמרתי לליבי כי צריך היה לעורר את הבחורים מי האיש נבון הלב היה מתחזק בכל כוחו לחזק את הביהמ"ד, מה רב היה שכרו מה גדולה היתה זכותו.

רבינו הסטייפלר זצ"ל היה מעורר כי התורה היא גדולה ויש בה הרבה חלקים שבישיבה לא מספיקים להגיע אליהם, אז אתה הבחור הנלבב אל תתן להזדמנות לחלוף לידך מבלי לעשות מאומה, תחטוף את ההזדמנות תשקיע קצת מאמץ ותרכוש ידע בעוד חלקים של המסכת, או בכל מקום שליבך חפץ כך תעשיר את עולמך כך תגדל לתלמיד חכם.

כידוע מרבותינו כי האדם גודל והולך על ניצול הזמן האבוד, ימים אלו שמטבעם הם אבודים הם כדאיים מאוד לנצל אותם להתרומם.

אם בכל בתי המדרש יעשו חיזוק בלימוד של ימי שישי שבת זה יהיה זכות עצומה עבור רבינו שליט"א, אנחנו נראה להקב"ה כי אנחנו צמאים לקבל לקח מפי מורנו ורבינו שליט"א, אנחנו חפצים להדבק בדרכיו ולנצל את המתנה שהקב"ה נתן לנו, והיא מתנת הזמן, האוצר היקר והנפלא שעומד לרשות כל אדם לעבוד את בוראו ולזכות לנצח נצחים, והקב"ה יזכנו להמשיך לקבל לקח מפי מורנו ורבינו שליט"א ובקרוב נזכה לילך לקראת משיח צדקנו ומלכנו בראשנו בב"א.

דברי רבינו מרן הגרא"ל שטימץ שליט"א בירחי כלה [לבני ארה"ב]

אור לכ"ב טבת תשע"ב

מורי ורבותי, בודאי שכל האנשים שבאו לכאן יודעים מה זה תורה, כי אם לא כן למה הם באו. אך בכל זאת כתוב בגמרא ארבעה דברים צריכים חיזוק, היינו שצריכים תמיד חיזוק, ואחד מהם זה תורה.

זאת אומרת שכל הדורות זה כך, אע"פ שהדורות הקודמים הבינו הרבה יותר מהדור הזה, חז"ל אלו הדורות של התנאים ואמוראים, הראשונים, כל הדורות הגדולים מדורות קדומים, בכל זאת היו צריכים חיזוק. לכן בכיוון הזה אנחנו רוצים להסביר ולראות עד כמה רחוק הענין של תורה, שזה העיקר שכל העולם עומד עליו, ואולי כולם יודעים את זה, אך בכל זאת כשמדברים על כך, זה נהיה ברור יותר.

רש"י בחומש על הפסוק הראשון "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" אומר רש"י בראשית בשביל התורה שנקראה ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל. וכתוב שבשעה שהיה מתן תורה אמר הקב"ה אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובוהו.

עכשיו בואו ונראה האיק זה היה, הדורות הראשונים עד מתן תורה, כתוב שלא היה מהם נחת רוח. הנה סדר הדורות הם אדם שת אנוש, אבל על קין והבל לא מדברים כבר כלום, וכאילו לא היו, כי הבל הרי נהרג, וקין גם כן כתוב שבמבול לא נשאר ממנו זכר, נשארה רק נעמה [אשתו של נח] אבל עיקר המשך הדורות זה מהגברים, ממילא קין והבל לא נשאר מהם שום זכר, ונשאר רק אדם שת אנוש, הדור השלישי היה אנוש.

וכתוב שקין והבל רבו זה אומר לי שייך העולם וזה אומר לי שייך העולם, את כל העולם הוא צריך, לא מספיק כמו היום בן אדם יש לו מגרש, מספיק, אבל הם כל העולם הוא צריך?! כל אחד אומר הוא רוצה את כל העולם, והשני אומר אני רוצה את כל העולם, כך זה התחיל ומזה הגיע המריבה ביניהם.

וקין מצד אחד היה אדם גדול מאד, הוא הבין - בלי שאף אחד ביקש ממנו - שצריך להביא קרבן, זאת אומרת הוא נותן להקב"ה תודה על שברא את העולם, על מה שברא אותו ועל מה שנתן לו, זה דבר חשוב מאד שהוא הבין מעצמו. אבל מה הוא לא הבין, שצריך לתת מן המובחר, מהטובים לא מהרגילים, הוא חשב שזה מספיק. והביא מפרי האדמה, היום אי אפשר לעשות קרבן מפרי האדמה, היום אחד יעשה קרבן מעגבניות, וכי עגבניה מביאים קרבן? אבל אז יכלו להביא מעגבניות, רק צריך להביא מהטובים, והוא הביא מהחלשים, את ההכרה הזאת לא היה לו שצריך דוקא מהטובים. והבל כן הבין את זה לכן הביא את הכי טובים, כמו שכתוב והבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן - הכי טובים.

ואחרי זה הגיע עד כדי כך שאחד כעס על השני, והרג אותו. ולא נשאר "משניהם" זכר לא מקין ולא מהבל, וספר דברי הימים מתחיל אדם שת אנוש, אך מקין והבל לא מדברים בכלל.

ובדור אנוש כבר התחילו לחשוב על עבודה זרה, וכתוב שבשביל זה בא הים והציף חלק גדול מהיבשה, העולם לא יכול לחיות בים לבד, אמנם ים זה דבר טוב, צריך אותו, אבל אי אפשר לגור בים, לגור מוכרחים יבשה, ובגלל שהתחילו לעבוד עבודה זרה, הציף הקב"ה שליש העולם, זאת אומרת שבשעה שברא הקב"ה את העולם היה חלק גדול יבשה, והיום חלק גדול מהיבשה נהיה ים, אין שם יבשה אין שם כבר ישוב, זה דבר ראשון.

אחרי זה כל הדורות המשיכו וירדו ירדו, הם היו אנשים ענקיים, לא היה כמו בן אדם היום, הם היו ענקים, אבל לא הבינו שצריך לחיות טוב, בדור המבול כתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, אומרים חז"ל לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, גזל!

לכן הקב"ה הביא מבול והשמיד את כל העולם, בין אנשים בין בהמות בין עופות בין צמחים, הכל השמיד! הוא לא צריך כזה עולם, אם לא מתנהגים כמו שצריך, הוא לא צריך אותנו, ממילא הכל השמיד. והשאייר רק משהו כדי שיוכלו להחזיר עוד פעם את העולם, השאייר מהבהמה הטהורה, מהבהמה הטמאה, מהעופות הטהורים, ומהעופות הטמאים, מהכל קצת קצת כדי שיוכלו הלאה לבנות את העולם, אבל חוץ מזה השמיד הכל, כי עולם כזה לא יכול להיות.

ואחרי המבול, האם עכשיו כבר נגמר, לא, כתוב שהיו עיירות סדום ועמורה אדמה וצבויים שהפך אותם ה' בחמתו, וכתוב ביחזקאל הנביא זאת היתה חטאת סדום.. מה היה החטא שלהם "יד עני ואביון לא החזיקה" לא החזיקו עני ואביון, זה היה החטא העיקרי, היו עוד סיבות, אבל החטא העיקרי אומר יחזקאל יד עני ואביון לא החזיקה. שוב הקב"ה לא יכול לסבול דבר כזה, עולם שלא מבין שצריך להחזיק יד עני ואביון, לא ראוי, והפך את סדום ועמורה אדמה וצבויים.

וכך המשיך העולם עד אברהם אבינו, אברהם אבינו היה הפוך, השיא של חסד, כזה אדם שהיה כל חייו רק חסד, רק חסד! ואפילו בשעה שמל את עצמו, והיה בן תשעים ותשע, אדם זקן, וחלש מאד. עד שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, כדי שיהיה חם מאד ואנשים לא יוכלו לבוא ולהטריחו שיצטרך לשרתם, אבל אברהם אבינו לא היה יכול להחזיק, הוא מוכרח שיהיה לו חסד, הוא חי רק מחסד, בלי חסד הוא לא יכול לחיות. אז שלח לו הקב"ה שלש מלאכים דומים לאנשים כדי שיוכל לעשות אתם חסד, בגלל שהוא לא יכול לחיות בלי חסד, הפוך מאחרים, הם יד עני ואביון לא החזיקה, ואברהם אבינו דוקא כל החיים שלו חסד, השיא של חסד היה אז, הוא כבר היה בן תשעים ותשע שנים ומל את עצמו, והלך ושחט בהמות כל מה שאפשר לתת להם לאכול, [כי חשב שהם אנשים], הכל נתן, זה היה מהפך!

וזה עשה אברהם אבינו, ומה רוצה הקב"ה "אברהם יצחק ויעקב" כאלו אנשים רוצה הקב"ה, אחרים הוא לא צריך, האנשים של סדום ועמורה והדורות הקודמים לא היו לרצון להקב"ה, למה כי אין חסד, ואברהם אבינו היה "השיא של חסד", ישב וחיכה בפתח כחום היום אולי יבואו אורחים, אולי יוכל לתת לאנשים מה לאכול. וממנו התחיל, אברהם יצחק ויעקב עד שהגיעו למתן תורה.

ובמתן תורה כבר כתוב בשיר השירים ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ואומרים חז"ל שאז היה כאילו יש לרבנו של עולם שמחה, באמת הוא לא צריך כלום, רק שהוא רוצה לעשות טוב לאנשים, אבל היה לו הנאה שהוא יכול לתת כעת את התורה.

וכתוב שההרים רקדו כאילים, ההרים רקדו כמו אילים, וכי הר יכול לרקוד? שמעתם פעם שהר ירקוד? כן! אבל כאן הקב"ה שינה את הטבע, למה? להראות שזה בריאה חדשה, זה לא כמו שהיה עד היום, עד עכשיו היה עולם של אנשים רעים, ועכשיו שזה עם תורה, נהיה עולם אחר! עולם עם אנשים שרוצים להיות כמו שהקב"ה רוצה, לכן צריך לשנות ולהראות שאפילו כל הבריאה רוקדת משמחה, על שיש דור של אנשים טובים, שזה הכלל ישראל.

וזהו מה שרש"י אומר בהתחלה, בשביל התורה שנקראה ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, בשביל האנשים האלה צריכים את העולם, הקב"ה לא עושה עולם בשביל אנשים רעים שעושים דברים רעים, רק בשביל הדברים הטובים, וזה הגיע בשעת מתן תורה, אז הגיעו לתכלית מה שהקב"ה רוצה, ממילא ההרים רקדו כאילים. הפרק מתחיל בצאת ישראל מצרים, אבל זה כבר הולך על מתן תורה, בשעת מתן תורה הקב"ה עשה שינוי הטבע, כי עכשיו הטבע מגיע לתכלית.

א"כ מה יש לנו לדבר מזה, העיקר הוא שהאדם צריך לדעת שכל הבריאה רק בשביל תורה, בלי תורה אין שום דבר! אנשים חושבים שיש בריאה ויש גם תורה, זה לא ככה, כל הבריאה זה רק תורה! כל התכלית רק תורה! אדם מוכרח לאכול, כמו כן חייב לגור בבית, בודאי, אבל התכלית של האדם זה תורה!

ואם יודעים שהתכלית זה תורה, ממילא יש מבט אחר על הבריאה, וככה בן אדם מסתכל שעושה טובה, הוא עושה גם קצת תורה, טוב מאד, זה יפה מאד מצידו, אבל הוא צריך לדעת "שכל הבריאה עומדת על תורה".

הקב"ה יעזור שכל אחד יתחזק בזה לדעת שכל הבריאה זה בשביל תורה, ממילא צריך שתהיה הסתכלות אחרת על תורה ועל לומדי תורה.

הקב"ה יעזור שנזכה להתנהג כמו שצריך, ונזכה ממילא לגאולה האמיתית, שאז כתוב שיהיה עוד יותר פצחו הרים רנה יער וכל עץ בו כי גאל ה' יעקב ובישראל יתפאר, הבריאה תגיע לדרגה שתהיה עוד יותר ממתן תורה, זה יהיה כל השמחה כשהקב"ה יזכנו שהעולם יגיע לתכלית האמיתי כי גאל ה' יעקב ובישראל יתפאר, ונזכה בעז"ה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

(פרי חיים צ"ט)

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

והחיות מן המדבר תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתן, אמר ר' יהושע בן לוי: למה"ד, למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך, כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה שנאמר (שמות ב') ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויצעקו, מיד וירא אלהים את בני ישראל התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה."

למדים אנו ממדרש זה דבר אשר הינו מנוגד לדרך מחשבתו הבסיסית של האדם, אולם דרך זו היא הדרך האמיתית והנכונה. צרה הינה זמן בו מתקרב הקב"ה לעם ישראל. צרה הינו זמן בו חפץ בורא עולם לשמוע את עם ישראל, מתאוה הוא לתפילתם ובשל כך מביא עליהם את אותה צרה. צריכים אנו להרגיש בכל רגע ורגע כי בנים אנו לה' אלוקינו, בנים אנו של מלך מלכי המלכים, של מי שאמר והיה העולם. ומשכך מה לנו כי נירא ונחשוש מכך שאנו אנוש ימות. האם צריכים אנו לפחד מזה אשר יסודו מעפר וסופו לעפר, לא ולא, כי הרי בכל עת צרה וצוקה אין לו אלא לקרא לאבינו אשר חפץ תמיד להיטיב והוא גם מלכנו אשר בכוחו להיטיב וחפץ להיטיב ואין הוא חפץ אלא בבחינת "השמיעני את קולך".

ומעתה נשים נא אל ליבנו ניתן את דעתינו אודות הרגש חשוב ויסודי מאין כמותו. צריכים אנו להבין כי אין פירושם של דברים כי התכלית היא המצב בו נתון האדם והעצה היעוצה על מנת להינצל ממצב זה הינה התפילה. לא זו היא ההסתכלות הנכונה. אדרבה ואדרבה התפילה היא התכלית והיא המטרה. לעיתים כל הסיבה אשר בעטיה מביא בורא עולם צרות כאלו ואחרות, שונות ומשונות על עם ישראל, הינה כי חפץ הוא בתפילתם, חפץ הוא בקרבת בניו ורוצה הוא לשמוע אותם.

הנה בדרך קבע נתון האדם במצב של שגרה אשר לעיתים אינה מבורכת, השגרה משכיחה מהאדם את תכליתו ויעודו בעולם הזה, לכך באים לעיתים צרות ויסורים אשר מטרתם לעורר את האדם ולהקיצו מתרדמת השיגרה. או אז כאשר יקוץ האדם מקהות

בני בכורי ישראל
זוכים אנו בשבוע זה להתחיל ולקרא בספר שמות. בספר זה נזכה בס"ד ללמוד אודות שיעבוד מצרים, גאולת מצרים ומסע העם במדבר. דומה כי צריכים אנו להכין עצמנו במספר ידיעות נחוצות ממה שמלמדת אותנו תורתנו הק', אודות תכליתם של צרות ויסורים העוברים על עם ישראל, הדברים האלו יאירו את עינינו להבין את האירועים הן בימים ההם והן בזמן הזה.

ראשיתו של דבר צריכים אנו להשים לנגד עינינו להבין הבן היטב את מהותו ושורשו של הקשר בין עם ישראל לבורא עולם. בעניין זה אומר בורא עולם למשה רבנו אודות עם ישראל - "בני בכורי ישראל". זוהי ההגדרה הממצה והמקיפה ביותר אודות הקשר בין כלל ישראל לבורא עולם. דורות רבים חיכה בורא עולם עד כי באו האבות הקדושים ועד שהגיע עם סגולה למתן תורה. כל הבריאה כולה לא נוצרה אלא בשביל תכלית אחת - "בנים אתם לה' אלוקיכם".

משכך הרי שפשוט יהיה שנבין ונדע כי כל הדברים אותם מביא בורא עולם על עמו הרי הם בבחינת מנהג אב כלפי בנו. הן מה לא יעשה אב מסור למען בנו האהוב, והרי נאמר - "אהבת עולם אהבתיך", אהבה ללא גבול, זו האהבה שאוהב הקב"ה את עמו. ואמנם יש ויקרה שיחפץ האב בכל מאודו ובכל נימי נפשו להטיב לבנו, אולם לא יהיה הדבר באפשרותו. אך לא כך הם פני הדברים בכל הנוגע לאהבת הקב"ה כלפינו, שהרי אבינו הוא כל יכול, וכל אשר יחפץ אין מה ומי שימנע ממנו לעשות, וכדברים הללו שמעתי ממורי ורבי הגאון הצדיק הרב יהודה לייב חסמן זצוק"ל. שפירש ואמר את נוסח הבקשה של "אבינו מלכינו" - "אבינו" - בורא עולם הינו אבינו וחפץ להטיב בכל מאודו. אמנם לעיתים אין ביד האב להטיב לבניו, אולם אבינו הינו גם בחינת "מלכנו" - שבידו כל האפשרויות וכל היכולת להטיב לבניו, כלל ישראל.

השמיעני את קולך

ומעתה אחר שהשרשנו בקרבינו את ההכרה כי בנים אנו לה' אלוקינו, בנים יחידים ואין זולתינו, ואחר שיודעים אנו כי בורא עולם חפץ להטיב בבחינת אב ויכול להטיב בבחינת מלך, מעתה נבוא להבין מה טעם ומה הטבה יש בכל אותם צרות אשר מהם סבלו אבותינו ומהם סובלים אנו כיום. בפתח הדברים נביא את דברי המדרש בפרשת בשלח - "כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף

**לעיתים
כל הסיבה אשר
בעטיה מביא הבורא
צרות כאלו ואחרות, שונות
ומשונות על עם ישראל, הינה
כי חפץ הוא בתפילתם, חפץ
הוא בקרבת בניו ורוצה
הוא לשמוע
אותם.**

אביהם שבשמים. מבינים הם בחוש כי אין להם דרך הצלה זולתי תפילה וזעקה לבורא עולם. משמגיעים הם לידי הבנה זו הרי שמגיעים הם לתכלית לה היה מתאוה בורא עולם - "לתפילתן", תפילה עמוקה ואמיתית אשר באה מתוך לב מבין כי רק בו ורק ממנו תבוא ישועתם.

נלמד מדברים אלו את תכלית הקורות אותנו, נשכיל מזאת בכל דרכינו, נחזק בליבנו האמונה התמימה והטהורה בבורא עולם, נבין כי בנים אנו לה' אלו קינו ומשכך אל לנו להתיירא מכל הקמים עלינו אלא לשים בבורא עולם ורק בבורא עולם את מבטחינו. ומשנבין כל זאת הרי שכהמשך ישיר והבנה בהירה נתחזק בתפילה, נתחזק באמונה ובביטחון, נחזק איש את רעהו בבחינת "איש לרעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק" ונזכה לישועה השלימה במהרה בימינו אמן.

החושים אשר משלטת עליו השגרה, אז יבין ויזכור את תכליתו להגיע לקרבת ה' לי טוב, אז יתחזק בתפילה ובמעשים טובים, בתורה ובמידות וממילא יגיע לתכלית הנכספת.

ומעתה נבין הבן היטב את המשך דברי המדרש שהבאנו לעיל - "אמר ר' ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל יותר מק' צומות ותפלות. למה? שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום, ועשו תשובה והתפללו... כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות תלו עיניהם לאביהם שבשמים, וצעקו להקדוש ברוך הוא. ולמה עשה הקדוש ברוך הוא להם כך אלא שהיה הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן".

באותו מעמד מגיעים עם ישראל לידי הבנה וידיעה ברורה ומוחשית כי אין להם על מי להשען אלא על

למען דעת

נמשיך בזה להביא פניני הוד מהנהגותיו המופלאות של רבינו. הנהגות אלו היו הדהימו בכל פעם מחדש את העדים להם. פשטות הליכותיו, ויחסו לכל אדם ואדם הינם דבר אשר אינו נתפס בשכל בן אנוש.

מבלי להראות שום סימן כלשהו שראשו כרגע נתון בצרה שניחתה עליו והוא ממחר לדרכו, בן לויתו של רבינו עומד בחוסר סבלנות אבל רבינו כאילו לא שם לב כלל עומד במשך רגעים ארוכים ומנהל עם אותו אברך צעיר שיחה לבבית ונפרד ממנו בחיבה והארת פנים כאילו לא אירע דבר.

הסבלנות האורך רוח, הרוך והשמחה היו לפנינו כספר מוסר חי

הנה עוד תיאור חי, אותו משרטט הגרי"ד רוזנברג מרבני נתניה: קבלת הפנים האישית, הלבבית והחמימה, שכל אחד זכה לה ממנו, היא מן המפורסמות. הדבר בא לידי ביטוי מיוחד בימי חוה"מ, שלקראת תפילת מנחה גדולה התמלא הבית מפה לפה, ומאות צבאו על דלת ביתו. לאחר תפילת מנחה עברו כולם להתברך ב"גוט מועד", צבאו עליו והקיפוהו כעוגה, וכל אחד שהגיע אליו זכה לקבלת פנים חמה ולבבית שהמיסה את לבו של העומד לפניו. טהרת הלב שהוא ביטא באמת ובכנות שבה התייחס לכל אחד, היתה שווה לימוד מוסר של כמה שעות. הסבלנות האורך רוח, הרוך והשמחה היו לפנינו כספר מוסר חי. הנה לזה התכוונו רבותינו ז"ל גדולי המוסר. זה האדם השלם! תחושה נעימה זו שהוא הקרין, ליוותה את האדם כמה שעות. רבינו עומד שם במרכז החדר, מדבר ופונה אל כל אחד, כאילו אין אף אחד אחר זולתו בחדר, רק רבינו ז"ל ואותו אדם, וכך הוא לגבי כל ילד. אשרי עין ראתה חוייה נעלה זו שהותירה רושם עצום.

בסבלנות אין קץ רכון עם הנער אל הגמרא

מרשימות הגרא"י רוזנברג: תלמיד היה לו, ומשנתו קשה עליו כברזל. לא הבין אף את ה"עברי" טקסט של הגמרא. במשך כשנתיים (!) החזיקו אצלו בשיעור. בלילות שאחר יום עמל בהרבצת תורה לא נתן הרב מנוחה לנפשו. בסבלנות אין קץ רכון היה עם הנער אל הגמרא, שוקד ללמדו את הא"ב של התלמוד. כי רבינו לא רק ראש ישיבה היה, אלא אבא לאלפי תלמידיו.

"שני יסודות"

"שני יסודות צריך ללמוד מרבינו", שח הגאון רבי יעקב אדלשטיין שליט"א, "לימוד התורה בבחירות ומידת הסבלנות".

מאיר פניו ונעשה כולו אפרכסת.

הזדמן לי לאחרונה לראות את מרן הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א [זללה"ה] הוא יצא משמחה כלשהי עם נכד שליווהו, וישיש בלתי מוכר שנצמד אליו. כ"כ נצמד, והתעקש להשמיע מדברותיו, עד שהיו שראו וביקשו להרחיקו. רבי מיכל יהודה היסה את המוחים וסימן בידי שניחו לאותו אחד להמשיך בדרשותיו, עמדתי מן הצד במשך זמן לא מועט והבטתי כיצד רבי מיכל יהודה מאיר להלה פניו ונעשה כולו אפרכסת. מדהים ומבהיל.

בתום ההקשבה נפרד ממנו בלבביות שאין לתאר, ואז הוגשו לעברו שלשה צעירי צאן, כבקרת רועה, להתברך. רבי מיכל יהודה שכבר היה מותש מהשמחה הלא קצרה ומה'שמועס' הבלתי צפוי, שוב דחה את אלו שביקשו להבריחו למכונית והקדיש זמן רב לילדים, בירכם וליטפם באהבה ובהארה. (מרשימתו של רצ"י שהתפרסמה באדר תשס"ג).

מלא היחס לזולתו בכל מצב

אלול תשמ"ו. לבית רבינו נכנס אחד מבני משפחתו ובישר לו על בשורה נוראה שאירעה בתוך המשפחה, רבינו שנחרד לשמוע את הבשורה ראה לנכון לצאת מיד לביתו של אותו בן משפחה ע"מ לחזק ולעודד ולהשתתף בצער הגדול, כאשר ירד רבינו את הגבעה הגיע ממולו אברך צעיר שנישא זה לא מכבר והיה לו היכרות מוקדמת עם רבינו מזמן היותו תלמיד בשיבת פוניבז' הגדולה, כעת לאחר נישואיו מתגורר הוא בירושלים והנה היום נזדמן לבני ברק, רבינו רואהו ומקבלו בשמחה ושואלו לשלומו, והלה ניצל את ההזדמנות שנקרתה לפניו והוא מתחיל להשיח לרבינו את כל קורותיו כעת, היכן הוא לומד ומתגורר כיום, גם מתבל הוא את שיחתו עם איזה ווארט שנתחדש לו, ורבינו עומד ומקשיב במלא תשומת הלב

נפשו גחלים תלהט

גליון 124 שמות תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינמרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בפרשיות השובבי"ם עסק רבינו בעומק סוגית תיקון "הדעת". במסגרת זו בחרנו במאמר השוה לכל נפש בנושא זה. בסופו נוגע באחת הבעיות המצויות ביותר בנהירה שיש בדורנו להכנס ללימוד רזי תורה ורבים חללים הפילה.

ממשיכים בסדרת מאמרי נפשו גחלים תלהט על עקבתא דמשיחא.

הבהרה: מהמת סגנונו היהודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

הקושי בצירוף עבודת המעשה ועבודת הלב

[עיני ישראל עמ' תמ"ט]

אה מאהר ואנו נכנסים לתוך תקופה הנקראת שובבי"ם בהם כידוע בעלי עבודה עוסקים בתיקון ההטא שעיקרו פגם ה"דעת", ראינו לנכון להביא מאמר זה שמבאר הענין בצורה הקרובה לכל אחד ואחד.

יגיעת האבני"ז צ"ל לחבר בין ה"מעגלי צדק" וה"למען שמו"

דוד המלך ע"ה מתפלל ומבקש ינחני במעגלי צדק למען שמו (תהילים כ"ג), ואמרו תלמידי האבני נזר צ"ל בשמו, שיש כאן ב' בקשות המשלימות זו את זו. ראשית, ביקש על עצם מעשה העבודה, בתורה ומצוות, שיהיה בתכלית השלמות, וזה נקרא "מעגלי צדק" - דקדוק הדין, בלי לזוז כחוט השערה מגדרי ההלכה. שנית ביקש שיהא לבבו שלם בעבודה, שיעשה הכל "למען שמו", ולא יהסר הוט השערה משלמות הכונה וטהרת הלב. והעידו תלמידיו שאמר האבני נזר צ"ל, שכל ימיו התייגע לצרף ב' עבודות אלו יחד והוא מהעבודות הקשות שבמקדש עכ"ד. ולכאורה דברי קדשו תמוהים מאוד, איזה קושי יש בצירוף ב' הלקי העבודה, וכי יש ניגוד וסתירה ביניהם, הלא הם ב' ענינים נפרדים, שיש בכל אחד מהם להגיע בו השלמות, אבל לכאורה על "ההיבור" בין שניהם אין בו קושי כלל, ואדרבא משלימים זה את זה.

בחטא עה"ד חל "ניתוק" בין הגוף לנשמה, וגם "ירידה" במדרגת הגוף והנשמה

להבין כונתו נהזור ליצירת האדם. בתהילה היה גופו של אדם הראשון זך מאוד, והתאים לגמרי עם נשמתו. משום שהיתה לו אז נשמה רהבה מאוד היה היקף ראייתו מסוף העולם ועד סופו (סנהדרין ל"ה), היינו צפיית השכל להקיף את כל הבריאה כולה. ולכן גופו היה גם גבוה מן הארץ עד השמים, ומקצה העולם ועד סופו, כי אידי ואידי הד שיעורא (שם), כי הגוף הוא ג"כ יציר כפיו של הבורא ית' ממש, והיה בתכלית העדינות, והתאים לגמרי עם דרגת נשמתו.

ואין זה סותר לכך שודאי היה בעל בהירה, שהרי זו כל תכלית בריאתו של האדם. והגם שנכשל למעשה בהטא עה"ד, אבל לא משום שהיתה בו נטיה עצמית לעשות רע, אדרבא שאיפתו היתה רק לקדושה, ולעשות רצון בוראו, אלא היתה לו "כולת" לעשות את ההיפך, ולכן היו צריכים פיתוי "היצוני", של הנהש הקדמוני, וגם זה היה טעות "שכלית", של השבונות לשם שמים, אבל מציאות הגוף התאימה לגמרי לנשמה, שהנשמת היים - טובת שכל, שלטה לגמרי על הגוף, לחוליו בדרך הישר.

לאחר ההטא הלה פרידה בין הגוף לנשמה, מעתה הגוף הוזר לעפר, והנשמה הוזרת אל האלקים אשר נתנה, פרידה זו אינה רק לאהר מאה ועשרים שנה, אלא גם בה"י היותו בעוה"ז, יש ניגוד ביניהם. שכן תיכף אחר ההטא הגדיר הקב"ה את גופו של האדם "כי עפר אתה", וממילא נוטה לשורשו, לעפירות והומירות, ואילו הנשמה שואפת למקורה ושורשה בעליונים. מלבד הסתירה שהלה בין הגוף לנשמה, הלה בהם גם ירידה, שהרי בתהילה היה גופו מקצה השמים ועד קצה השמים, ומן הארץ ועד השמים, ונתמעט למאה אמה בלבד, וזוהי ירידה בין בגוף בין בנשמה, שהרי אין חיות לנשמה בעולמינו, אלא ע"י הגוף, כי בלי גוף אין לנשמה שייכות לעוה"ז כי מתגלה רק ע"י הגוף, ופועלת את רצונה ע"י אברי הגוף, וממילא המיעוט בהיקף ובגובה של הגוף, הוא בהכרח מיעוט, גם בהיות הנשמה בעולמינו, ויש

הילוק עצום בין נפש שהובקת את כל היקום, לבין נפש שהובקת רק ק' אמה בלבד.

בנין הגוף והנשמה שנית, ע"י העבודה במעשים ובטוהר הלב

נתבאר שבחטא עה"ד נפגמו ונתמעטו בין הגוף ובין הנשמה של האדם, ממה שהקיפו בתהילה את כל העולם, לק' אמה בלבד, ומעתה שניהם צריכים תיקון, בעבודת האדם, במשך שית אלפי שנים, להזיז עטרה ליושנה, לשוב למדרגת אדם השלם, לבנות שנית את גופו ואת נפשו בשלימות, שתהיה קומתו מסוף העולם ועד סופו, ונפשו תהבוק את כל הבריאה כולה. דרך העבודה לבנות מהדש את הגוף ואת הנפש, נתפרש בהז"ל עה"פ בפר' ציצית, "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם", אל תקרי אותם אלא אתם, שעשיית כל תרי"ג מצוות, בונה ועושה את האדם בעצמו, שע"י קיום רמ"ה מצוות עשה, נבנים רמ"ה אבריו, וע"י השמירה מלעבור על שס"ה הל"ת, נבנים שס"ה גידיו.

עבודה זו מהולקת לשני חלקים. החלק הא' הוא עצם המעשה שבונה את גוף האברים, כי הם בעלי תנועה ומעשה, וע"כ חלק המעשה של תרי"ג מצוות מתייחס אליהם, ובונה אותם, ומשלימם. והוא מה שקראנו לעיל מהלך של "מעגלי צדק". החלק הב' הוא טוהר הלב והכונה המצטרפים למעשה כי הכונה היא היוב גמור, שלא נהלוק בש"ס אלא אם כונה מעכבת, אבל כו"ע מודים שלכתהילה יש היוב כונה, והכונה היא עבודת הלב והמוה, חיינו חלק הנפש של האדם, ובזה נבנית ונשלמת הנפש, והוא מה שקראנו לעיל מהלך של "למען שמו". ע"י כל מעשה ומעשה, בשלמות טוהר הלב, הולכת ונבנית קומת האדם שנית, לצאת מן השפלות של ק' אמה, להזרז להיות קומה שלמה, מקצה הארץ עד סופו.

הקושי בחיבור ב' העבודות הנ"ל מפני ה"ניתוק" בין הגוף לנשמה

יש קושי מיוחד לאהוז בשתי עבודות אלו יחד כראוי, העבודה במעשים והעבודה בלב משום שנוצר להגיע למשקל שוה ביניהם. היינו שכנגד כל מדרגה שמתעלה האדם ביראת ה' ואהבתו, צריך להתעלות כנגד זה בשלמות המעשים, כי המעשים הם הכלים המהזיקים את כל מציאותו, משום שבעולמינו - עולם המעשה, הכל הולך עפ"י המעשים, ואין אחיזה לשום מדרגה רוחנית אלא ע"י המעשים בפועל, ובלא זה עלולים להיות מכשולים ותקלות, וצריך מידה נכונה להעמיד משקל שוה לב' העבודות גם יחד.

והדברים מפורשים בהז"ל שאפי' רוח הקודש השורה על האדם צריכה להיות במדה, והיינו שאפי' רוח"ק שהיא קודש קודשים, אם היא מופיעה על האדם יותר מכדי מדתו, שאין לו את הכלים המתאימים לכך, עלול לצאת מכשול וקלקול מזה, ומזה נשכיל בינה, עד כמה המור ענין ה"משקל צדק" בעבודת ה', להעמיד כל דבר במתכונתו הראויה,

ולא להרוג מזה לא למסה מן השיעור הראוי, ואף לא למעלה מן הגבול, כי כל הריגה עלולה להביא לתקלה ה'.

ויש קושי עצום, לדעת את המשקל הנכון, בב' הלקי העבודה, שלא להרוג מן הגבולות, לא למעלה ולא למטה, וצריך "מאזני צדק" מדויקים מאוד לשקול כסדר את הדברים במשקל הנכון, שבכל עליה בהלק א', לאהוז תיכף גם בהלק הב'. קושי זה שורשו בהטא עה"ד, שגרם לניתוק ופירוד בין הגוף והנשמה, שהגוף נוטה לשרשו שהוא עפירות והומיות, והנשמה נוטה לשורשה בעליונים, ושלא כבתהילה שהתאימו זה לזה, וכמשנ"ת לעיל באורך, וע"כ, מדה במדה, יש קושי בבנין קומת האדם שנית בב' ההלקים, בגוף ובנשמה, שלא ילכו בד בבד "המעשים" - הבונים את הגוף, ו"טהרת הלב" - הבונה את הנשמה, שלא תהיה בליטה והריגה לצד זה, או לצד זה, ולא יבנו הגוף והנשמה כאחד.

קושי נוסף בהנ"ל, מפני פגם ה"דעת"

סיבה נוספת לקושי בעבודת המעשה והלב ביהד, נעוץ אף הוא בהטא עץ הדעת. תהילה נגדיר מהו כה הדעת שבאדם. אחרי שהאדם פועל על פי שכלו, תהילה שומע מרבו ["הכמה"] ואה"כ דן בדברים להבינם על בורים ["בינה"] היינו שמהפך במהשבתו בדרכים קיצוניות לכאן או לכאן, ולבסוף משתמש בכה ה"דעת" ליתן את המשקל הנכון לכל צד, ומכריע ביניהם, ומעמיד את המסקנא הרצויה של כל הילוכי המהשבה. נמצא שכה "הדעת" שבאדם הוא המעמיד את **משקל** הדברים כראוי, כי הדעת היא "המסקנא" של כל הילוכי המהשבה של האדם, ואחר שהעמיד את המסקנא של דרכי השכל, מעביר את הדברים לאברי המעשה, לפעול כראוי עפ"י המסקנות השכליות. ומשקל ה"דעת" מעמיד היטב את גבול העבודה, במעשה, ובכונה וטוהר הלב.

בחטא עץ הדעת, נפגם כה הדעת שבאדם, כי תהת להיות בעל "דעת טוב", השוקל הכל במעגלי צדק, בבהירות האמת, נעשה בעל "דעת טוב ורע", שררע מתערב בכל מעשה ובכל מהשבה של האדם, ואין בידו מאזני צדק, לשקול דבר על נכון, וע"כ ממילא אין בידינו את המאזני צדק לשקול על נכון את עסק העבודה, מהו השיעור שצריך להתמסר על תיקון טהרת הלבבות, ומה הוא השיעור להתמסר על תיקון המעשים, ובהעדר משקל צדק זה, עלולות לצאת תקלות ומכשולים כמש"כ.

זהו הפירוש במה שאמר הגאון בעל האבני נזר צ"ל שהתייגע כל ימיו להבר את העבודה ב"מעגלי צדק" - המעשים, עם העבודה ב"למען שמו" - טוהר הלב והמהשבה, כי מלבד הקושי שיש בעצם השגת השלמות בכל הלק והלק להוד, יש קושי מיוחד בהתאמה בין ב' הלקי העבודה הללו יהד, וכמשנ"ת דבהטא עה"ד הל ניתוק בין הגוף לנשמה, ויש קושי מיוחד לבנות את הגוף והנשמה באהדות, ובהשוואה ביניהם, וגם נפגם כה הדעת השוקל את הדברים עם נכון כמש"כ, וההריגה מהשיעור המדויק, היא מסוכנת, שהרי אפי' רה"ק הבאה יתר על המדה, עלולה לגרום מכשולות ותקלות, וצריך הרבה עמל ויגיעה לעסוק בשני הלקי העבודה בהשוואה גמורה.

הנשמה בת חורין, וצריך לשקוד בעיקר על המעגלי צדק

הנשמה היא בת מלך, בת חורין גמורה, ושואפת להירות, להתעלות ולהדבק בהשי"ת, בלי גבולות ומצרים כלל, ובלשון הז"ל היא "ציפור דורר", אמנם הגם שזוהי תכונה נפלאה עד מאוד, שהנשמה הולכת ומתעלה מעלה כל הזמן, וכדברי הז"ל צדיקים אין להם מנוחה

לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר ילכו מהיל אל היל, אבל בעולמינו יש השש סכנה בזה, כי קשה לה לקבל את גבולות ה"מעגלי צדק", שהם גדרי ודקדוקי ההלכה, כי שאיפתה היא לעוף ולהדבק בהשי"ת לגמרי בלי מעצורים, וזהו הרס גמור לגוף ולנשמה כאחד, וכשם שבעולמינו אין קיום לנשמה אלא בגבולות הגוף, כן אין קיום לעבודת הלב בקדושה אלא בגבולות גדרי ההלכה.

וממילא באם ידבק האדם בהלק העבודה של ה"למען שמו" בלבד, באהבת ויראת ה' טהורה, בלי לאהוז ב"מעגלי צדק" - גדרי ההלכה הצרופה, עלול להגיע לכשלונות וקלקולים גדולים ה' ירהם, ואפי' רה"ק צריכה מידה כמ"ש הז"ל כנ"ל, ולכן צריך עבודה ושקידה רבה על הלק ה"מעגלי צדק", שיהא משועבד וכבול לגמרי לגדרי ההלכה, בלי לזוז כהוט השערה, לעשות הלק זה לעיקר העבודה, ורק לאחר מכן לצרף ולהוסיף את ה"למען שמו", טהרת הלב והמהשבה, ואינו לעיכובא, וכבר האריך בנפח"ה סוף ש"א ביסוד זה.

בנין עם ישראל ב"גופי" תורה, ו"בנשמתא" דאורייתא

הנה עם ישראל במשך שנות עולם עסקו בגופי תורה, בירור הלכות התורה, משפטיה והוקיה, במשנה וגמרא ומפרשיהם, ולפני כ - 6 דורות נפתה העסק ברזי התורה, וכשבא האריז"ל פתה פתחו של אולם בזה, ומאז התפשט יותר ויותר בעם ישראל לימוד הרזי התורה, והרבה מנהגים השתרשו בעם ישראל מהלק זה של התורה, ואין אנו יכולים ליכנס לעומק הדברים, נבאר בקיצור מהלך הדברים בזה.

שורש הדבר נעוץ בדברינו הנ"ל, כי הנה הלכות התורה מצוותיה והוקותיה נקראים [במשנה ספ"א בהגיגה] "גופי" תורה, והלק רזי התורה נקרא בהז"ל "נשמתא" דאורייתא, דישראל ואורייתא הד, וכשם שיש בקומת עם ישראל - גוף ונשמה, כך יש באורייתא - גוף ונשמה, והלק ההלכה הוא הבונה את הגוף של עם ישראל, ופנימיות התורה המלמד את יהוד השי"ת, נותן את הדבקות הפנימית בהשי"ת, ובונה את הנשמה של עם ישראל.

קומת עם ישראל הנבנית ע"י עסק התורה והמצוות, כדברי הז"ל הנ"ל "ועשיתם אתם", נבנית בב' שלבים. בתהילה נבנה **הגוף** של עם ישראל, ע"י השמדות והנסיגות נוראיים על קיום מצוות התורה, ולאחר שנבנה הגוף אפשר להתהיל להפיה בגוף זה את ה"נשמת היים". ולכן התהיל להתנוצץ בעולם העסק ברזי התורה - נשמתא דאורייתא. ולעת"ל תרבה הדעת וההכמה בישראל, כלשון הרמב"ם בפיה"מ בהקדמתו לפ' הלק, והיינו שתתגלה הנשמתא דאורייתא בכל רוחבה ועומקה, כי הגוף כבר יהיה שלם ב"מעגלי צדק", ויהיה אפשר כבר להפיה בו נשמה שלמה, שכל מהותה - "למען שמו". וכבר העיד מהרה"ו ז"ל נאמן ביתו של האריז"ל, שהיה זמן בה"י האריז"ל שהיה מסוגל לגאולה שלמה, ורק לא זכו מפני מעשה שהיה, ובכל דור ודור שמתקרב בסדרי הזמנים לגאולה העתידה, מתפשטת יותר הנשמת היים דאורייתא בישראל. אמנם צריך מדה נכונה שלא להרפות מהלק ההלכה, כי נשמה בלי גוף אין לה קיום כלל כמש"כ, ואף רה"ק צריכה מדה נכונה, ואם מופיעה ב"שיעור" יותר מן הכלים של קיום דיני התורה, עלולה להביא לכשלונות וקלקולים, ואכן עם ישראל סבל מאוד מכת הש"צ שר"י וכיו"ב שהיבלו בעם ישראל, מפני עסקם ברזי התורה בלבד, ופרקו רסן ההלכה לגמרי, וצריך את המשקל צדק הנכון, להעמיד מדה נכונה לכל הלק וחלק בעבודת ה'. זהו תמצית הדברים בקיצור, וא"א להאריך עוד בזה.

מהות המושג בן תורה [אגרות דעת כ"ו]

שאיפתו ומאוויו של כל בן ישיבה מאז, היה לזכות להיות בן עליה. מושג בן תורה הוא כבן הנולד מאב ואם שהאופי שלהם הוא הבונה את יסודיו וגישת ההיים שלו. כך הוא מושג "בן" תורה. דביקותו אל התורה הכשירתו שיהפך אופיו וצורתו הפנימי שתראה הילוכו דיבורו ומהשבתו כאילו הם נהצבו מתוך התורה, וישראל ואורייתא הדא ניהו. לשלימות זה מסוגל כל יגע בתורה להגיע, כי אל כתרה של תורה כל אחד יכול לזכות. ואז דברי תורה שלומד נתפסים בצורתם חאמיתי במה שהיא "א תורה דיגע קאפ" ויהיו לו ד"ת ברורים ומבואר זה בארוכה ובאר היטב בנפש ההיים שע"ד פ"ד וה' ואז עצתו אמונה כי מבטו אמת. ויזכה בזה להעמיד בציבור הצורך היותר מבוקשת בציפור נפשה, והוא רכישת ת"ה אמיתי, אין לשער ואין לתאר זכות הרבים שהוסיף בזה לשלימותה של כנסת ישראל. אמנם מבואר שם בנפח"ה שבהוסר יראה אז לא ינתנו ד"ת לאמיתם בלב הסר לב, המופקר לדריסת רגל השור וההמור בה. [יתכן שמצד הכשרונות יגיד דבר יפה, אבל לאמיתיה של תורה, פירושה שנכונה מכל הש"ס. ולזה צריך סייעתא דשמיא מרובה. וידוע - בברכת ויצב - דמאמת עד יפה הם ט"ז מדריגות מרהק] אויר כל עוה"ז - בדורנו - מלא הידיקים רהניים מכפירה ומינות, אשר כל הדור שקוע עמוק עמוק בביצה זו. והאדם נמשך בטבעו אחר סביביו וכמ"ש הר"מ הל" דעות, ובהכרה, שבמצב זה צריך לייצר תיבת נה המוגדרת בקדושת מהיצת כותליו להצות בין העולם ובין מה שבתוכו. ואז יש תקוה להנצל ממבול של כליו הנצח המסתובב בהו. כאו אפשר להצטמצם בד' אמות שבהם נמשר אוירא דגו עדו ולשאוף מאוירה הצח ומצוהצח.

פרק יא' השיבות היכלי התורה

[אנו ממשיכים להביא כאן עיקרי משנת רבינו זצ"ל בביאור סוגית תקופת העקבתא דמשיחא כפי שדלה מדברי הגר"א בכתביו ובהם הראה כחו לבסס ההשקפה הטהורה בתקופה מסוערת זו. עיקרי הדברים נדפסו בספרו "התקופה בסערת אליהו" שהוצאנו בחסדי ה' לאור במהדו"ח חדשה. ובעדודו בסגנון קל יותר עם הוספות משאר כתביו בספר "נפשו גחלים תלהט"].

להתפעל מהצלחת הרשע בתקופה ההיא.

א. מהות שלטון הערב רב נעוצה בשורשו

בפרקים הקודמים דיברנו שמסירת השלטון לערב רב היתה כדי לשלם שכרם על מיעוט מצוותיהם. וכן הארכנו להסביר את הסכנות הנובעות ממה שהורדו הת"ח לשפל המדרגה בתקופת שלטון הערב רב. כאן נעמוד ביתר בירור על תפקיד מוסדות התורה בדור העקב. ובשביל כך צריכים להרחיב ולהבין האופי הפנימי של קליפת הערב רב. המפתח לכך הוא ללמוד את הסוגיא שבו הופיעו לראשונה בכלל ישראל. חטא העגל.

ב. חטא העגל

מעשה העגל מתייחס בעיקר לשאיפת הערב רב וכפי שמבואר בדברי רש"י ובמדרשים. במעשה העגל נתגלה לראשונה תכונות הקלקול של קהל זה שנספח לבית יעקב. גם כאן נזקקים אנו לדברי הגר"א ז"ל שהגדיר בדיוק נמרץ את מהותם שנתגלתה אז.

כאשר משה רבינו יורד מהרר ורואה את המחולות סביב העגל תגובתו היא "לא קול ענות גבורה ולא קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע". וכתב על זה הגר"א ז"ל משה רבינו אמר שהענות הזו אינה אלא **בביטול התורה ופריקת עול מלכות שמים**. וכמו שכתוב **התפרקו**, וירא העם כי פרוע כי **פרעה** וכו'. עוד הוסיף שם לבאר עפ"י דברי הזוה"ק שהערב רב הם השאור והחמץ שבתוך כלל ישראל. נסביר דבריו בעז"ה.

השאור וחמץ הם גורמים **לקלקול העיסה**. לא קלקול פרטי אלא כל העיסה היא שמתקלקלת. זהו תוכן חטא עבודה זרה. אין זה חטא פרטי אלא הפרה של כל המצוות **תוכן** חטא זה של עבודה זרה מורכב משני חטאים. ביטול תורה, ובן זוגו, פריקת עול מלכות שמים. וכן אמרו חז"ל הקדושים על הפסוק וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, **כיון שסר אדם מן התורה** מיד מתדבק בעבודה זרה. כך נחקק בבריאה שהבת זוג לפריקת עול תורה היא פריקת עול מלכות שמים.

ג. מושב לצים

אחרי שהגר"א ז"ל האיר עינינו להבין אופי הערב רב כפי שהתגלה בחטא עגל, נבין שהתוכן והמהות הפנימית של שלטון הערב רב כיום הוא בדיוק כבשעת הופעתו הראשונה. ביטולה הגדרת מציאות זו של התכנסות בני אדם בלי עול תורה נקרא בפי חז"ל הקדושים **ליצנות**. וכן אמרו במשנה רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שישבו **ואין ביניהם ד"ת הרי זה מושב לצים** שנאמר ובמושב לצים לא ישב. אם כן יש לנו הגדרה נוספת לשעה זו המשחקת לרשע, **יצירת מושב לצים**.

ד. סכנת ההמצאות במושב לצים

מושב לצים מסוכן הוא מאד וכמו שאמר רבי לבניו אל תדור בשכנציב [שם מקום] בגלל שהם ליצנים וימשכו אותכם אחריהם. וזהו מה שפתח דוד המלך את ספר תהילים בברכה מיוחדת למי שלא יושב במושב לצים. אשרי האיש אשר לא הלך וכו' **ובמושב לצים לא ישב**, כי בישיבה הנ"ל כרוכה סכנה עצומה.

מהי הסכנה, כבר הבאנו למעלה מה שגילו לנו בזה חז"ל. במושב הלצים של הערב רב יהיה מצב של **כבלע רשע צדיק ממנו**. והטעם שהצדיק שאינו גמור יהיה נבלע ע"י הרשע משום שהמושב לצים מרפה בדביקותו בתורה, שהרי זה כל ענינו של מושב לצים. וע"י מיעוט הדביקות בתורה כבר נעשה עלול

אבל צדיק גמור אינו בולע, וגם בהיותו באותה תקופה לא נפגע מהמושב לצים. כי צדיק שאינו גמור הנבלע בו **בהכרח שתשתנה אצלו גם צורת העול מלכות שמים** מפגימה זו. שהרי אם כל עושי רע טוב בעיני ה' ובהם הוא חפץ אם כן **אין הכרח כל כך להיות נושא עול המצות**, דהרי גם העושי רע טובים בעיני ה'. הרהורי לב אלו הם למעשה פריקת עול מלכות שמים שהולכת בשליבת זרוע עם המושב לצים של ביטול תורה. בסוף הצעידה בקו הזה נמצאת מינות ממש ח"ו, כי זהו השלב האחרון הנולד מביטול תורה עם פריקת עול מלכות שמים כידוע למי שיעמיק בזה.

מי שיסתכל על כל השתלשלות בנין שלטון זה של הערב רב יראה איך היה מרכז כל פרק ופרק בהסטוריה שלו התגלמות ענין זה של מושב לצים. וההגעה לשלטון ממש היא הוצאה לפועל לגמרי של המושב לצים הנ"ל. ובזה נלכדה כנסת ישראל בפח אשר לא ידעה דוגמתו מקדמת דנא. כי המושב לצים עצמו **מוכרח להיות פוגם בקבלת עול תורה**, וכמו שאמרנו אשרי האיש אשר לא וכו' ובמושב לצים לא ישב, הא אם ישב **סופו ללוץ כמ"ש חז"ל**.

פסגת המושב לצים הזה הוא **סילוף וזיוף צורת שלטון התורה**. שהרי כל קיומה של תורה בכנסת ישראל תלוי בשלטונם של ת"ח שבה. ואם נזדייף שלטון זה הרי הפך הכל למצב של ביטול תורה, אשר שמו האמיתי הוא מושב לצים, אשר ביכלתו לטמא כל מי שיושב ושוכב שם בטומאת משכב ומושב.

וזו כוונת דברינו. זאת היא מטרת התנועה הידועה שהקימה לה ממשלה כאן בארץ אבות, ליצור מציאות להושיב את כל הכלל ישראל (ח"ו) בתוך מושב לצים. ומה תהיה התוצאה מכך, פריקת עול מלכות שמים המורידה נפשו של אדם עד חטא המינות. ואז ואתה תשופנו עקב. כידוע שהנחש אינו נושך אדם **לתאות טעימת טעם בשר רק להמיתו**.

נבין עפ"י זה כמה עמקה הסתכלותו של הגר"ח הלוי ז"ל עליהם שאמר כשראה תחילתם **"אין המטרה שלהם כבוד ובכדי להשיגו שואפים להקים מדינה ורק ממילא תהיה כנסת ישראל ירודה ביניהם, אינו כן, המטרה היא עקירת היהדות והאמצעי היותר יעיל לזה הוא הקמת מדינה יהודית על ידם** עד כאן לשונו הקדוש. ומה נאמנו מאד דברי בעל אור שמח ז"ל שאמר **שכאן יצאה נצרות חדשה** עכד"ק. לאור כל האמור עד כאן **שכל מציאותם היא רק אותו ארס הנחש במהדורה חדשה**, דברי רבותינו ז"ע מחוורים ומבוררים כשמלה וכבר לא עולה על הדעת שאכן בעיני גאולה והצלת ישראל עסקם.

ה. כיצד יש מציאות של צדיק שאינו נבלע בתקופה זו

עדיין נשאר מקום לשאלת חכם. אם עצם מהותה של התקופה היא יצירת מושב לצים אם כן איך יתכן שתהיה בתקופה זו אפשרות של **קיום הצדיק הגמור שאינו נבלע**, והרי הוא יושב במושב לצים. מבט עיניהם של חז"ל הקדושים היה בהיר בכל מכמני התורה, ורק ממנה למדו כל מה שהיה בעולם וכל מה שיהיה, כי הכל נמצא בתורה. ובהסתכלות זו בתורה למדו ממנה פרשת אחרית הימים גם כן, וצורת אפשרות העמידה בנסיבותיה.

אחד המקורות הוא פרשת תיבת נח במבול. הם גילו לנו בזה שיתכן שיהיה העולם מוקף מבול, ומכל מקום

תתכן אפשרות להמצא מחוץ למבול זה בסוד תיבת נח. כוונתם שגם בזמן יצירת תקופה של מושב לצים יתכן למישהו להיות שם ואף על פי כן הוא יעמוד חוץ למושב זה. כיצד. בהיותו בתוך חתיבה הרי כבר לא יושב במושב לצים ואז ממילא יתקיים אצלו כי אם בתורת ה' חפצו. אבל צריכים עדיין להגדיר בשפה ברורה מהי תיבה זו ואיפה היא נמצאת.

ו. סוד התיסדות הישיבות הקדושות

כלל ברור הוא בידינו שהדורות הולכים ופוחתים. ואם כן כיצד נסביר המחזה המשונה בדורינו מה שלא היה נראה בדור שלפנינו וגם לפני פנינו. הכוללים היו לעולם רק רשות היחיד בשביל יחידים שהיו מוכשרים להשתלמות מופלגת בתורה. בהיותם פנוים מדאגת עול החיים על צוארם היו מסוגלים להגיע לשלימות המקווה מהם. מי שלא רצה להכנס למהלך זה של עליה לא היה מקומו בכולל כלל. וכל אחד לפי חשקו בתורה היה מפנה לו זמן לתורה על אף טרדותיו. אבל כהיום נעשו הכוללים לרשות הרבים לכל אברך שירצה להמשיך תקופת דביקות בתורה בקביעות. בהסתכלות ראשונה נראה זה כמו מצב של "אכשר דרא". תפיסה זו נובעת משטחיות ההסתכלות על מצב דורינו, וטעות היא, כי בהסתכלות עמוקה וחודרת נראה שעלול מצב זח להוות סכנה גדולה למהות בית המדרש ולכל הדור כולו. כבר נתבאר כי הוכנס דורנו לתוך תקופה הנקראת "רשע שהשעח משחקת לו" אשר עומק ענינה הוא יצירת מושב לצים. והיות שמושב זה מהותו היא פריקת עול תורה, וכן"ל, לא יתכן שתתקיים התורה בתוכו ח"ו. אך כבר הובטחנו "כי לא תשכח מפי זרעו", על כן מחסדי שמים היה ליצור מציאות מיוחדת בתקופה זו לאפשר לחיות בה ואעפ"כ להיות מבודד לגמרי מהמושב לצים. זהו עומק סוד התיסדות הכוללים והישיבות בתקופתינו [הגר"ח ז"ל ראה ברוח קדשו התקדורות העבים וזו היתה מטרתו ביסוד הישיבה הראשונה, ישיבת וולוז'ין, אם הישיבות, לא מפני שהיה חסרון בלומדים אז אלא כדי ליצור דוגמה לתיבת נח שתעמוד מול המים הזידונים הממששים ובאים].

הישיבה היא ממש בדמיון תיבת נח. כי רק בתיבה היה כל קיום הבריאה, מכונסת וגם משומרת מהמים הזידונים בחוץ. וככה נתהוותה בתקופתנו "תיבה" שמי שיכנס בתוכה תהיה לו

האפשרות לחיות חיים נקיים של תורה. ובתוכה דוקא נמצא קיום ההבטחה כי לא תשכח מפי זרעו. דוקא מחמת עוצם הירידה, בהפיכת התקופה מכעס לשחוק, נעשה הכרח ליצור תיבה שבה אפשר לחיות חוץ למים הזידונים הללו. אך אם הרחבת הספסלים תגרום לכניסת המים הזידונים לתוכי התיבה חרי נתבטל מעוז הטהרה היחידי שנשאר בדורנו. כאן היא הסכנה העצומה מהוספת הספסלים לביהמ"ד, בטול התיבת נח רח"ל.

ז. אופן ההצלה למי שלא נמצא בתיבה

חז"ל הקדושים גילו לנו שלמרות שכל מי שהיה במים הזדונים נמחה קיומו, מכל מקום היה אחד שלא הוכנס לתיבה ומכל מקום נתקיים. הוא עוג מלך הבשן. הסיבה שניצל היתה משום שנשבע להיות עבד לנח. ולמדים מזה לדורנו כפי שכבר נתבאר לעיל בארוכה, שרק ע"י הביטול הגמור לת"ח שנמצא בתוך התיבה יש אפשרות לצאת מתוך המושב לצים הנ"ל להיות נחשב כחי בתיבה. ואז לא יטושטש אצלו מבט התורה על היות עולמינו ותקופתינו.

מכאן נובעים דברינו בפרק ה' אודות האסון שיוכל להיוולד אם חלילה יהיה קלקול בעמודי התווך של הכוללים, מכיון שחבימ"ד אינו רק מקום לימוד תורה אלא הוא התיבת נח. ממילא כל פגיעה בצביונו ובטהרתו היא עקירת עצם תקוות קיומה של כנסת ישראל בתוך המים הזידונים. הכנסת צורת חזד יהיר לץ שמו באיזה אופן שיהיה לתוך כותלי בחמ"ד הוא ביסול מציאותה של תיבה זו.

[לשואלים כיצד אפשר להתקיים בדורנו ששערי ביהמ"ד פתוחים לכל מח שברחוב, ואין כבר כמעט "תיבת נח" לעמוד בפני מבול המים הזדונים המציפים את פני תבל השיב רבינו שמי שיתעקש באמת להיות דבוק בתורה מובטח שיראה השגחה עליונה ויצליח בכל דרכיו עיני ישראל עמ' שצ"ט].

דרך ההתמודדות עם הפקעת מרות ובקשת הנוחיות [אגרות דעת קל"ז, קל"ו]

המציאות המרה היא שאנו חיים בתקופה של פינוק המחפש – בכל שטחי החיים, בין בגוף בין בנפש – חיים נוחים. בדורות הקודמים היו החיים קשים מאוד מכל עבר והיה מקובל כי כך היא צורת חיים. [ואז] אין הקשיים שוברים האדם אלא מגבשים אותו ומעמידים אותו, וכבר גילה רש"י ריש נצבים (כט, יב) יסוד זה, עיין עליו. בספר הישר – המיוחס לר"ת – הגדיר שם את מהות עוה"ז "נוח התלאות" ושעל תכונה זו נוסד. כי רק הקשיים והעמידה בהם, מביאים את איתניות הנאמנות (הנטועה באדם) לגבול שטח החיים שלו [א.ה שמתגלים למעשה], ובזה האדם משגשג ומקבלים כל פרטי אופיו את תקפם הגמור.

ראשית דרכי ההשכלה הארוכה לפני כמאתיים שנה היתה לפרוץ מחיי הגטו היהודי ולצאת לעולם הרחב בסוף. יסוד פרצה זו היתה ראשית התמצצות של תקופת ה"חוצפא יסגא" שנועדה לעקבתא דמשיחא. תוכנה היה בעיטה בסיי "נווה התלאות" ולחפש חיים של פינוק ונוחיות. ומכיון שעיקר "נווה התלאות" דאז היה גלות ישראל בין העמים, על כן ביחד עם פרישה ופריצה זו היתה הבעיטה ופריקה בכל וחוד ישראל בעמים. היכולת לבעוט בכל המוסכמות יסודה בבחילה ב"נווה התלאות". וכה הלך ופרץ יותר ויותר עד שנקלע דורנו לדיוטא התחתונה של שאיפה שפלה זו. האש הזרה הגיעה לתוך הקודש פנימה של כנסת ישראל דהוא בתי מקדשות ששם מגדלים תורה ותפילה. ממה שנתקלל דורנו בקללת (בחקתי כו, יז) וברש"י (שם) "מכם ובכם אני מעמיד שונאים עליכם והם יחפשו המטמוניות שלכם", הכניסו זרים אלו רום החוצפא ובעיטה תוך הפנימה שלנו [א.ה תוך חיינו הפנימיים המתרקמים בבתי מדרשות].

מכיון דבעיטה זו כוללת ב' אבות הטומאה, הפקעת כל מרות ועול אסרים, וגם שאיפת האש הזרה של בקשת הפינוק ונוסיות, על כן במלחמת פנים אל פנים כבר א"א לגשת כאן להכניעה ולשנותה, כי תפגש עם התנגדות וקושי עורף עצומים. והעצה היא להשתמש עם כח חפשיות חז גופא לתועלת, ליתן לזולת כל רגש האנוכיות, אבל בבת אחת לשכנעו באופן פקחותי מאוד כי האנכי שלו בדווקא ירוויח משכנוע זה. בשכל יש כח עצום לשכנע, כי בטבעו נברא לשלוט על הלב, ורק צריכים להכיר ולדעת הדרכים המובילים אליו. וידיעת חכמת החיים ואופי בנ"א היא הדרך לזה. [ובאגרת קל"ו נוסח אחר] חיים אנו בתקופה שכבר מתפקע המסורה בין אב לבן, ושמה תקופת החוצפא. האויר מורעל מנטיה זו וא"א ללחום כנגדה ביד חזקה, ורק להתנהג באופן אחר. התביעה על האדם היא על שלא משתמש עם נקודת העצמאות הנטועה כראוי אלא לפרוק מעליו כל מרות, השימוש הנכון הוא להכיר את האחריות ש"בשבילי נברא העולם" ואין אמצעי בינו לבין בוראו. וממילא העצה – כמעט היחידה בזה – היא ליתן מקום לנטיה זו ולא לדחוק השעה רק שבפקחות ובעקיפין ליתן לו ההרגשה כאילו הנך משתתף עמו ומיעצו – לא לוחצו – ומסייעו לבחור דרכו בחייו. ואז הרגשתו הוא שהוא עושה לגמרי על דעת עצמו ואין מרות עליו.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת שמות תשע"ז -

הכה באונס

הנה יש לדון במי ששרי ליה להכות חברו ולהזיק ממנו כדי להפרישו מאיסור, ועשה כן על פי עדים שהעידו שיש כאן לאפרושי מאיסורא, ולאחר מכן הוזמו העדים, האם חייב לשלם על החבלה או על הזיקו, דהרי אדם מועד לעולם.

א. אונס גמור

הנה העירו דהרי שליח בית דין שנתן מלקות ואחר כך הוזמו העדים, דחילא ההזמה אף בכאשר עשה [כמבואר ברמב"ם פ"כ מהל' עדות ה"ב], לא שמענו דיצטרכו לשלם תשלומי חבלה, ואם כן הוא הדין בנידון דידן.

וטעמא דהוה אונס גמור, ואדם המזיק פטור באונס גמור.

ב. לרמב"ן דאונס גמור חייב

וכי תימא דהא לדעת הרמב"ן (בבא מציעא פ"ב ב') אדם המזיק חייב גם באונס גמור.

אך הנה תיקשי על הרמב"ן מפרה שאולה, והיינו הא דמבואר בגמרא בבא מציעא (ק"י"ב א') שאב שהניח לבניו פרה שאולה, והבנים סברו שהפרה היתה שייכת לאביהם ושחטו ואכלו אותה, אינם משלמים את מה שהזיקו אלא את מה שנהנו לבד, כיון שלא היה להם לדעת שפרה זו היא שאולה.

חזינן דאע"פ שהם הזיקו את הפרה בידים מכל מקום אינם חייבים לשלם את כל שווי הפרה משום שזה נעשה באונס גמור. [וזהו הוכחת תוספות (בבא קמא כ"ז ב' ד"ה ושמואל) דאדם המזיק פטור].

אלא מבואר בחזון איש (ב"ק ס"י י"א סס"ק כ"א) דדעת הרמב"ן דחשיב אדם המזיק רק בגונו שאפשר ליה לזוהר, אף שהנזק אינו מצוי כלל, אבל באונס גמור אין הכי נמי פטור.

תו יש לבאר, דהרי ברמב"ן (שם) כתב לענין טבח אומן שקלקל שפטור, דהרי הוא כמזיק ברשות.

ולפי זה יש לומר דהכא נמי הכא הוה כגווני הנ"ל דגם לדעת הרמב"ן אדם המזיק פטור.

ג. עוד גווני דאונס

מעתה יש לעיין מהו בטעה שלא על פי עדים, כגון שראה אש בבית חברו, ושבר הדלת כדי להיכנס, ונתברר דהוה שם מראה ששיקפה את השמש, ולא הוה לן לחוש כלל לכעין זה.

ויש לומר דגם זה אונס גמור. והכל לפי הענין אם הוה אונס גמור או לא. ואם הוה אונס כעין גניבה נמי יהא פטור, ואם כעין אבידה, לתוספות (שם) יהא חייב.

אמנם לרמב"ן יש לעיין אם בכעין אבידה איתא סברא דהרמב"ן. אך הרי מקור התוספות דכעין אבידה חייב היינו מהא דטבח אומן שבשכר חייב, ואם כן להרמב"ן נצטרך לומר דדרך אומן [היינו סברא דמזיק ברשות] לא מהניא בכעין אבידה. וצריך תלמוד.

ולפי זה בפשיעה ודאי מודה רמב"ן, וכדכתב בחזון איש (שם). אך במחנה אפרים (הל' נזיקי ממון ס"ה ה', מובא בקהילות יעקב ב"ק ס"י כ"ד) כתב דגם בפשיעה סבירא ליה לרמב"ן דפטור. ועיין בקהילות יעקב (שם).

מכה חברו בשבת

הנה המכה חברו בשבת, אע"פ שחובל בו ויוצא ממנו דם, מכל מקום אינו חייב משום חובל, דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהרי אינו צריך להדם שיוצא.

ברכה על אוכל המזיק

כל הברך הילוד ה' אלהי תשליכהו וגו' (א' כ"ב)

הנה אמרין בגמרא סוטה (י"א ב') דכדי לינצל מהגזירה של פרעה, כיון שהגיע זמן מולדהו, הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח שנאמר תחת התפוח עוררתיו וגו' והקב"ה שולח משמי מרום וכו' ומלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר 'ויניקוהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור' (האזינו ל"ב י"ג). [וביאר במהרש"א (שם) דהיה דבש להנקה ושמן לסיכה].

חזינן דהקב"ה שלח מלאכים להאכיל להילדים במצרים מאכלים המועילים להחיות נפשם.

הנה בתשובות מהר"ם שיק (או"ח סי' ר"ס) איתא שהאוכל מאכל שמזיק לבריאותו, אין לברך עליו מכיון דהוה ברכה לבטלה, שהרי אסור לאוכלו ואם כן הוה כאוכל דבר איסור.

והנה שמעתי מהגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל שטען לא כך, דאינו ברכה לבטלה, שהרי המשחה הראשון שאוכל אינו מזיקו, ואם כן חיילא הברכה על המשחה הזו.

[באגן הסהר (אות ת"ט) מביא שהמעשה היה, שיום אחד נתארח הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל אצל הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל, והגישו לפניו עוגת מזונות, ואמר שאם יברך על זה תהא ברכה לבטלה, כיון שהיה חולה במחלת הסוכר, ולבסוף לקח פירור ובירך עליו, וביאר טעמו שפירור אינו מזיק. ועיין שם עוד].

ולפי זה תיקשי פסקא דמהר"ם שיק, דהרי אינו ברכה לבטלה מחמת הפירור הראשון.

והעירו שיש לבאר דברי המהר"ם שיק, דמכל מקום כשממשיך לאכול, גם הפירור הראשון משתתף בנזק.

והוה סברנא דטעמא דמהר"ם שיק מטעם אחר, דהנה בביאתם לארץ ישראל לא אכלו מצה בליל פסח מחמת איסור חדש, והקשה בירושלמי (חלה פ"ב ה"א) דיבא עשה דאכילת מצה וידחה לא תעשה דחדש, ותירצו תוספות בקידושין (ל"ח א' ד"ה אקרום) דגזרינן כזית ראשון אטו כזית שני, ואם כן הכי נמי נימא דאסור לאכול גם המשחה הראשון, דגזרינן משחה הראשון אטו משחה השני.

אך הא חזינן דשרי לאכול פת חוץ לסוכה כל שאינו כביצה, ולא אמרין דגזירה על הכזית הראשון אטו השני.

ובאמת בשאגת אריה (ס"י צ"ו) תמה על דברי התוספות בקידושין מנא לן הא גזירה. [וכתב דאע"ג דמציינו כעין זה ביבמות (כ"ב ב') גזירה ביאה ראשונה אטו שנייה, אין לדמות גזירות חכמים זה לזה. ועוד בלאו הכי שאני גבי איסורי ביאה שנפשו של אדם מחמדתו ומתאוה להן וגזרינן בהן טפי, עיין שם].

רשע למה תכה רעך

וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנִי וְהָיָה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לְמָה תִּכֶּה רֵעֶךָ (ב' י"ג)

הנה נסתפקתי בהכריחו אנס לעשות לחבירו אחד משני דברים, או להכותו או להזיק ממנו, ואם לא יהרגנו, איזה מהן יעשה. ואם יכול לשואלו ודאי ישאלנו אלא הספק כשאינו יכול לשואלו.

ואולי תליא בספיקא דגמרא כתובות (ל"ב א') אי ממון חמור או מלקות חמור.

ואולי נימא דהכא לכולי עלמא רק זיק, כיון דבהכאה יש לא תעשה דלא יוסיף, משא"כ במזיק. ועיין.

ובמגן אברהם (סי' רע"ח ס"ק א') הביא קושיית הטל אורות (דף מ') בדברי הטור מצאנו בזה סתירה, דלחד גיסא פוסק הטור (או"ח סי' רע"ח) דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, נמצא לפי זה כהנ"ל דבחוכל בחבירו בשבת אין כאן חיוב מיתה.

אמנם לאידך גיסא הרי פסק הטור (חושן משפט סי' תכ"ד) דהחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין, דמכיון דחייב מיתה מחמת החבלה, אמרינן קם ליה בדרכה מיניה ופטור מהחיוב ממון. ואם כן לכאורה חזינן דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב.

ויש לדון ליישב בכמה אופנים: [ג' תירוצים מובאים במגן אברהם].

א. ספק

תירוצ' א' כתב במגן אברהם (סי' רע"ח סק"א) בשם טל אורות, דהא דפסק הטור דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, הוי רק מספק, ומשום הכי פטור מלשלם מספק מפאת המוציא מחבירו עליו הראיה. [אמנם בפרי מגדים (נ"א רע"ח סעי' א') מוכיח דסבירא ליה להטור דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בתורת ודאי].

והנה מבואר במגן אברהם דסבירא להו דהעושה ספק חיוב מיתה, פטור מממון, וכן יליף מינה בפרי מגדים (שם ובפתיחה כוללת ריש חלק א').

אמנם בפרי מגדים בפתיחה להלכות שבת (אות ז') משמע לא כך, ואיירי בהא דאמרינן בגמרא שבת (ו' ב') דאיסי בן יהודה אומר דאינו חייב על אחת מהל"ט מלאכות, ומספקא לן איזה מלאכה, נמצא דכל מלאכה הוה רק ספק חיוב מיתה.

וצידד בפרי מגדים דהעושה בשבת חד מהנך מלאכות דמספקא לן בדאיסי דפטור ממיתה, חייב ממון, כיון דגם אי אתרו ביה היה פטור ממיתה, נמצא דאין כאן קם ליה בדרכה מיניה. ולכאורה מבואר כאן דבספק חיוב מיתה חייב ממון.

אלא יש לחלק, דנימא דבהא דאיסי הספק לכל באי עולם, וכלשון הפרי מגדים (שם), [ואינו כגון הכא דהוה ספק רק לדעת הטור], ובכהאי גוונא לא נפטר מספק.

אבל אכתי צריך עיון, דהרי גם בהך דאיסי, כיון דלצד הספק דחייב מיתה יש כאן חיוב מיתה, אם כן יש לפוטרו מממון.

[ועיין בספר ברוך טעם בסופו בתשובה, שדעת הגאון השואל שם דספק מיתה חייב בממון, ודעת הגר"פ זצ"ל דאינו כן. והנה ראה לדבריו מהמגן אברהם הני"ל].

ב. חייב אף באינה צריכה לגופה

תירוצ' ב' כתב במגן אברהם (שם) בשם טל אורות (שם) דמצאנו דשאני חובל דחייב לר' שמעון אע"פ דאינה צריכה לגופה, דהנה מבואר בגמרא שבת (ק"ו א') דלר' אבהו דסבירא ליה אליבא דר' שמעון דמקלקל בחבורה חייב, אם כן חייב אפילו אין צריך הדם לכלבו.

ולכאורה תמוה דהא חזינן בדברי התוספות דחייב רק אם הוה צריכה לגופה, דהנה באמת תוספות בשבת (שם ד"ה בחובל) הקשו אמאי חייב לרבי אבהו באין צריך הדם לכלבו, הא אע"פ דחייב בחובל גם כשהוא מקלקל, מכל מקום אכתי הוה ליה הכא גם מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובכהאי גוונא ר' שמעון פטור אף במקלקל בחבורה כמבואר בכמה סוגיות.

ותירצו בתוספות דמשכחת לה גוונא שצריך לגופה ואפילו הכי הוי מקלקל, כגון שחבל וצריך לכלבו, וצריכה לגופה לפי מחשבתו, ואחר כך נודע שטעה, דנתברר דהוה איסור הנאה ואיסור ליתן לכלבו, נמצא דלמפרע הוי מקלקל, ומכל מקום צריכה לגופה מקרי, דהא לפי מחשבתו היה צריך לה, ולענין מלאכה שאינה צריכה לגופה אזלינן בתר מחשבתו.

וצריך ליישב דהטל אורות אזיל בשיטת הרמב"ן (שם) דסבירא ליה דלא כהתוספות, אלא באמת ר' אבהו לית ליה האי דינא דלר' שמעון חובל בעי צריכה לגופה, ופליג אהני סוגיות, וכמו דבעלמא מקלקל פטור ומכל מקום בחובל ומבעיר חייב, הוא הדין אף על גב דבעלמא פטור באינה צריכה לגופה, מכל מקום בחובל חייב. וכן צידדו תוספות בבבא קמא (ל"ד ב' ד"ה חובל). [כ"ז מתבאר מדברי המחצית השקל (שם) בבאור דברי המגן אברהם].

ג. דמי לחייבי מיתות שוגגין

לכאורה יש ליישב דעת הטור בעוד דרך, לפי דברי רש"י (בבא קמא

ל"ה א' ד"ה רבא) דגם היכא דהפטור מפאת דאינו מלאכת מחשבת, פטור מממון דדמי לחייבי מיתות שוגגין. [וברמב"ן שבת (שם) הביא לשון ירושלמי דלכאורה מבואר התם כן].

אמנם שאר קמאי פליגי על רש"י בזה, דבשלמא בשוגג איכא מלאכה רק אינו חייב עלה, משא"כ כשאינו מלאכת מחשבת אין כאן מלאכה כלל.

ועיין בדגול מרובה (ח"מ סי' תכ"ד סעי' ב') דדן בדברי הטור מפאת מקלקל, וכתב דאיירי בגוונא שלא הוה מקלקל, ומבואר מדבריו דנקט כדעת החולקים על רש"י.

חובל דרך מריבה

הנה מצאנו תירוצ' רביעי, דהנה כתב במגן אברהם (בתירוץ השלישי) ע"פ דברי הים של שלמה (בבא קמא פ"ח סי' כ"ב) דהחובל בחבירו דרך מריבה כדי שיחלש ויתגבר עליו, דעתו שיצא ממנו דם, ואם כן הוה צריכה לגופה.

[וכי תימא דמנא ידעינן שדעתו על כך, כתב במגן אברהם שיש לומר דאיירי שמודה שכך היה, ועוד כתב דיש לומר דסתמא דחבלה הוה כך].

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. חובל שהוא צריכה לגופה

הנה לכאורה כוונתו כדברי הרמב"ן בשבת (שם) שכתב בתירוץ השני ליישב קושיית התוספות דאמאי חייב לר' אבהו במקלקל בחבורה, הא אע"פ דמקלקל בחבורה חייב, מכל מקום אכתי הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומיישב הרמב"ן דבאמת זה חשיבא צריכה לגופה כיון דרצונו בקלקול.

וכוונתו דמשום הכי לא קשה מהא דאמרינן דהנוטל קוץ ויצא דם פטור מפאת מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהתם רצונו רק להוציא הקוץ אבל אין רצונו ביציאת הדם, [אלא הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה דייצא דם], משא"כ בהך דרבי אבהו דחובל, הא רוצה בקלקול שהרי רצונו להוציא הדם.

ב. רצונו להרוג רק כדי להבריחו מעליו

אבל צריך עיון, דיש לחלק דבשלמא בדברי הרמב"ן הרי רצונו בחבלה מצד עצמו, דרוצה בקלקול כדי להוציא הדם, משא"כ בגוונא דהים של שלמה רצונו בחבלה רק כדי להבריחו השני מעליו, דעל ידי החבלה יחליש חבירו ויוכל להתגבר עליו, ולכאורה בזה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה אף להרמב"ן, דהרי אין רצונו בקלקול בחיוב, אלא רצונו רק למנוע המזיק.

והרי אמרינן בגמרא שבת (קכ"א ב') דהריגת המזיקין הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ותיקשי להרמב"ן הא רצונו בהריגה, אלא על כרחך דבזה מודה הרמב"ן כיון דאין רצונו בהריגה באופן חיובי, אלא רק שלא יתא מזיק, ואם כן הוא הדין בגוונא דהים של שלמה.

ג. תליא אם רצונו בהכאה באופן חיובי

יש לדון ליישב, דהנה מתבאר בדברי תוספות בכתובות (ה' ב' ד"ה דם) דמציצת הדם לאחר המילה חשיבה מלאכה הצריכה לגופה. ולכאורה קשה הא הוי כסילוק מזיק.

ועל כרחך צריך לומר דחשבינן לה לא כסילוק אלא כהשבחת המהול, וכך כתב בבית יעקב להנתיבות (שם).

ועיין באמרי בינה (או"ח סי' ל') שכתב דהקוצץ אצבע יתירה על מנת לייפות עצמו חשיבא מלאכה הצריכה לגופה, ונחלק בזה על מרכבת המשנה (פ"א מהל' שבת ה"א ד"ה ומה שנראה).

מעתה יש לבאר דברי הים של שלמה שכתב שהיכא שרצונו להחלישו ביציאת הדם בכדי שיוכל להכותו אחר כך חשיבא צריכה לגופה, דתליא דאם רצונו בהכאה שלאחר ההחלשה באופן חיובי, ולא רק על מנת להינצל הימנו, אם כן גם ההחלשה הקודמת לה חשיבא צריכה לגופה כיון דבכך הוא פועל הכשרה למלוי רצונו, ודמי למציצה דלא חשבינן לה כסילוק מזיק.

אך לפי"ז היכא דרצונו בהכאות דאחר כך רק להינצל, לא יאמר הים של שלמה דההחלשה חשיבא צריכה לגופה.

לוח מנכרי ואחר כך התגיייר

ותרד בת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאָר וגו' (ב' ה')

הנה איתא בגמרא סוטה י"ב ב' ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה, וכן הוא אומר אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו'. ופירש רש"י (שם) דהרחיצה היתה טבילה לשם גירות.

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ק"ג ב') דגזל עכו"ם אסור, והפקעת הלוואתו מותרת. [ואיכא למאן דאמר דגזל עכו"ם נמי שרי].

ויש לדון בלוח מן הנכרי דאינו חייב להחזיר לו הכסף, דהפקעת הלוואתו שרי, מהו אם המלוה יתגיייר אחר כך.

א. עדיין קיים החוב

הנה יש לדון למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, מי אמרינן דכאשר גזול מהנכרי נעשה שלו לממיר, או דלמא אע"פ שמותר לגזול מהנכרי מכל מקום עדיין הוא ממון הנכרי.

ויש להוכיח כהד השני, דהנה כתב במגן אברהם (סי' תרל"ז סק"ג) בשם ספר יראים (סי' תכ"ב) דגם למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, מכל מקום לא הוי שלו דהרי לא קנאו, ואם כן בכגון לענין ד' מינים דבעינן לכס, אם לקח אתרוג של נכרי לא יצא. חזינן מדבריו כהד השני דבדיני ממונות האתרוג עדיין שייך להנכרי.

ולפי זה בנידון דידן דלוח מן הנכרי ונתגיייר, בפשוטו יהא חייב להחזיר הממון להגר, דלהאמור הפקעת הלוואתו אינה אלא שרשאי שלא לפרוע לנכרי, אבל החוב קיים, ואם כן עכשיו שהתגיייר חייב לפרוע, וכדמצינו בגמרא בבא מציעא (ע"ב א') דגר שנתגיייר גובה חובו.

[ולענין אבידת עכו"ם שמותרת, אם יהא של המוציא או רק היתר להשתמש, עיין באמרי משה (סי' ל"ז) דדן בזה, והביא דעת הב"ח (יו"ד סי' קמ"ו) דלא הוה שלו. ויש לדון דהמגן אברהם קאמר הכי רק בגזל ולא באבידה].

ב. עוד נפקותות בה"ל

יש לדון בעוד כמה נפקותות בדינא דמגן אברהם, חדא, מה שגזול מהעכו"ם לא יהא שלו לקדש בו אשה. שנית, דאם הנכרי רוצה לקחת ממנו הגזול מהישראל, אסור למונעו במכות, דהרי זכותו להגן על ממונו, וכן אם כבר תפס לא מחייבין ליה להחזירו. שלישית, לענין אם יוכל ישראל לגבות בדין שעבודא דר' נתן. [וזה רק לענין חוב אבל על חפץ תליא אם בחפץ בעין יש שעבודא דר' נתן].

ג. נגח שור של נכרי

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ל"ח א') דשור של ישראל שנגח לשור של עכו"ם פטור מלשלם, וילפינן הכי מקרא ד'רעהו' ולא של עכו"ם. והקשו תוספות (שם ד"ה עמד) למה לי קרא דרעהו, דמשמע דיש היתר דוקא באופן דשורו הזיק לשור של נכרי, הרי למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, אם כן מותר אפילו לגזול מהם, וכל שכן שאינו חייב לשלם להם תשלומי נזיקין.

[ולכאורה קשה גם למאן דאמר דגזל עכו"ם אסור, הרי הפקעת הלוואתו לכולי עלמא אסור. ויש לומר דאיידי למאן דאמר דיוחלט השור דאינו רק הפקעת הלוואתו אלא הוה חפץ של הנכרי].

ולחמבואר הא יש ליישב, דנפקא מינה כשאחר כך נתגיייר הנכרי, דמפאת הפקעת הלוואתו יהא חייב לשלם, משא"כ מכח קרא דרעהו ולא של עכו"ם יש כאן פטור, ומאי איכפת לן שנתגיייר אחר כך.

וכן יש ליישב כעין זה, דנפקא מינה לענין תפיסה, דהנה בהפקעת הלוואתו דשרי, אם הנכרי תפס מנכסי הלווה, אינו יכול לתובעו שיחזיר לו, שהרי תפס כדין, וכן בלא קרא דרעהו ולא עכו"ם נמי הוה אמרינן הכי, אבל לבתר קרא אם הנכרי הניקז תפס, יוציאו מידו, כיון דפטור מדינא.

ודברים אלו מבוארים בחידושי רבי שמעון שקאפ למסכת בבא קמא (סי' נ"א) ובחזון איש (ב"ק סי' י' ס"ק י"ד).

ד. קושיא גדולה מגמרא בכורות

אך יש על זה קושיא גדולה מגמרא בכורות (י"ג ב') דהנה ילפינן התם דאין איסור אונאה בנכרי, ד'לעמיתך' אתי למעוטי נכרי.

ומקשינן בגמרא למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, למה לי קרא דאין איסור אונאה בנכרי, הא בלאו הכי שרי, דהרי אם מותר לגזול מהנכרי כל שכן שמותר לרמותו, ומשני דבאמת לא בעינן קרא, וקרא אתי למילתא אחריתי.

ד. הוצאת שן

הנה דן במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' שכ"ח סעי' ג') בהוצאת שן לרפואה אם יש בזה מלאכה דאורייתא דחובל דהרי יוצא דם. [נוכתב דאינו מקלקל דהרי מכיון לרפואה ואם כן חשיב מתקן, וחייב גם למאן דאמר דמקלקל בחבורה פטור].

וכתב דאינו כך, דהרי אינו מכוין רק להוציא השן והדם ממילא קאתי, ואף דהוי פסיק רישיה, הא עכ"פ לא איכפת ליה ביציאת הדם, והוי פסיק רישיה דלא איכפת ליה, ואין איסורו אלא מדרבנן. אבל כתב דלמאן דאמר מקלקל בחבורה חייב גם זה חייב, וצ"ע לדברי הגר"א (סי' של"א סעי' י').

אמנם למאי שנתבאר אין זה אלא לתירוץ הראשון שברמב"ן ולמאי שצידדו התוספות בבבא קמא, דאם מקלקל בחבורה חייב, אם כן חייב גם כשאנייה צריכה לגופה, אבל לדעת התוספות בשבת וכן לתירוץ השני שברמב"ן, אף למאן דאמר מקלקל בחבורה חייב, צריך שיהא צריכה לגופה, ופטור בפסיק רישא דלא איכפת ליה. [ואף לתירוץ הראשון ברמב"ן אינו אלא לרבי אבהו ולא לר' יוחנן].

ה. הורג להציל מחילול שבת

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ע"ג ב') דאסור להרוג ההולך לחלל שבת, וילפינן הכי מקרא. והקשו בתוספות (שם ד"ה חז) למה בעינן קרא להכי, מהיכי תיתי דנהרגנו, הא מציל גופיה קא מחלל שבת דהרי חובל בחבירו, והיאך יתכן שיחלל שבת כדי להציל חבירו מחילול שבת. [ותירצו תוספות דיש לומר דסלקא דעתך דהכי הוא גזירת הכתוב].

ולכאורה יש ליישב קושיית התוספות, דאין בהריגתו מלאכת שבת, דהרי למאי דנתבאר יש לומר דלא הוה אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהרי אינו הורג אלא כדי לסלק המזיק, והיינו כדי שלא יהא חילול שבת.

והרי לא מפאת עונש אתינן עלה, דהא ביכול להצילו באחד מאיבריו לא שרינן, נמצא דלא דמי לחייבי מיתות בית דין דחשיבא צריכה לגופה, דהתם המצוה להורגו בחיוב משא"כ הכא המצוה היא רק שלילת הרודף.

מיהו כל זה רק לר' שמעון דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, [ולא לר' יהודה דמחייב], וגם לא אליבא דר' אבהו לתירוץ הראשון דרמב"ן דחייב בחובל גם באינה צריכה לגופה.

אלא דברינו לשיטת תוספות בשבת (שם) דגם לר' אבהו בחובל בעינן שיהא צריכה לגופה אלא איירי בטועה, או כתירוץ השני ברמב"ן דלר' אבהו חשיבא צריכה לגופה, אבל בסילוק מזיקין הוה אינה צריכה לגופה.

[א"י, אמנם עיין בדברי התוספות שם דכתבו דאין זה מקלקל בחבורה דאיכא תקוני גברא כיון דמחייב מיתה, והוה כמו להרוג חייבי מיתת בית דין דחשיב מלאכה בשבת. אם כן לכאורה היה משמע דאינו רק סילוק מזיק אלא הוה חיוב מיתה, ועיין].

ו. נפקא מינה גם לדידן

הנה יש בזה גם נפקותא לדידן, אע"ג דקיימא לן דבלאו הכי ההולך לחלל שבת לא ניתן להצילו בנפשו, מכל מקום נפקא מינה לענין ההורג בשבת מפאת שטעה וחשב שהנהרג רדף אחרי חבירו או אחר הערוה, האם חייב חטאת.

דמצד מקלקל אין לפוטרו למאן דאמר מקלקל בחבורה חייב, וכן לא מצד מתעסק, עיין בכריתות (י"ט ב') בהשמטות לשיטה מקובצת].

אך למה שכתבנו יהא פטור לר' שמעון מצד מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהוה רק סילוק המזיק. [ועיין במשנה למלך פ"ד מהל' שבת ה"ז].

ז. העולה מהאמור

העולה מהאמור, דהנה לדעת התוספות בשבת והתירוץ השני ברמב"ן אין הכי נמי בעינן בחובל צריכה לגופה, אלא דתליא דאם רצונו בגוף הוצאת הדם דזה רצונו בקלקול, יהא תליא במחלוקת התוספות והרמב"ן, אם בכהאי גוונא חשיב מלאכה הצריכה לגופה, ואם רצונו לא בקלקול אלא בהחלשה כדי שיוכל להתגבר, וכגוונא דהים של שלמה, אם רצונו להתגבר רק בכדי שינצל, הדין נותן דאכתי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, אך אם רצונו להתגבר עליו בחיוב, אזי יש לדון דלהרמב"ן חשיבה ההחלשה צריכה לגופה דומיא דמציעא, דלא בעינן השבחה ממש אלא מילוי רצונו.

ולחאמור תיקשי, מהו קושיית הגמרא, הרי צריכא טובא, דהא אם התיירא דאונאת עכו"ם הוי רק מכח הא דגזל עכו"ם שרי, אם כן לא הוי גוף החפץ ממון ישראל, והרי נפקא מינה לכל הני גווני הנ"ל, משא"כ השתא דההיתר גם מכח הילפותא דלעמיתך ולא לנכרי, אם כן יש לומר דאין שום איסור אונאה בעכו"ם, וגוף החפץ הוי ממון הישראל. וקשיא זו הקשה בחכמת שלמה (למהרש"ק או"ח סי' תרמ"ט סע' א') והיא קושיא גדולה.

ה. תירוץ החכמת שלמה

בחכמת שלמה מיישב דדוקא כשהחפץ בעין שייך לומר דאע"ג דגזל עכו"ם מותר אפילו הכי לא קנהו ואינו ממונו, אבל באונאה הנידון להחזיר דמי האונאה ובוזה הא בלאו הכי מחוסר גוביינא. וצריך עיון דמכל מקום הא נפקא מינה לשעבודא דרי נתן. [ואולי סבירא ליה דכשמפקיע ההלואה פקע החוב].

ו. גם מיעוט מעמיתך הוה רק היתר

נראה דיש ליישב דקים לן דגם לבתר קרא דלעמיתך, לא דמי להא דמצאנו בקרקעות דאין בהם אונאה כלל, אלא הוי רק היתר שמותר לרמותו, ואם כן אין הכי נמי יהא לכל הני נפקותות. ולפי זה יתחדש דבאונאת נכרי ונתגייר חייב לשלם לו, והוא חידושא רבתא וצריך ראייה.

עניני שבת

ולכאורה עדיין יש להקשות, דבעינן קרא דעמיתך לענין אונאה דגר תושב, דלא הוה עמיתך, ומכל מקום הפקעת הלואתו אסירא [כדמבאר בגמרא בבא מציעא (ק"א ב') דיש בו ביומו נתן שכרו].

ואי נימא דקרא רק משמע היתר וכדנתבאר לעיל, אתי שפיר, דאם כן בגר תושב אע"פ דלא חשיב עמיתך ואין בו איסורא דאונאה, מכל מקום מה שמאנהו עדיין חשיב ממון הגר תושב, ואם כן יתחייב להחזירו מכיון שהפקעת הלואתו אסירא, אך כל זה חידושא רבתא וכדכתבנא.

ז. שיטת רב בסנהדרין

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ע"ב א') דהיכא דגזל עם חיוב מיתה דפטור מפאת קם ליה בדברא מיניה, דעת רב דהוה שלו, כיון שפטור מהשבה. אך אנן קיימא לן דאע"פ דפטור מהשבה לא הוה שלו, ואם כן הוא הדין בגזל עכו"ם, והלכך אם יתגייר חייב להשיב וכהנ"ל.

מעתה לכאורה יש ליישב דלפי זה כל דינא דהמגן אברהם רק למאי דקיימא לן דלא כרב, אבל לדעת רב גזל עכו"ם נמי הוי שלו גמור כיון דאין חיוב השבה, ואם כן נימא דהגמרא בבכורות אתי כדעת רב.

אבל באמת זה אינו, דדוקא בגזל קאמר רב כיון דיש לו קניני גזילה, ובוזה כשאין חיוב השבה שפיר קונה, אבל בהלואה אף לדעת רב לא יזכה הלווה בחוב, דכאן יש חוב מעליא ולא דמי לגזל, והלכך שפיר הקשה החכמת שלמה.

ב' מפתחות

עובדא הוה בדת שהיו בה שני מנעולים, והיו ב' המפתחות מחוברים בטבעת ברזל, ונשבר מנעול אחד והיה צריך להחליף המנעול, ונמצא דהמפתח של מנעול השבור הוה מוקצה מכיון דאין בה שום שימוש.

ויש לעיין האם שרי לטלטל הטבעת עם ב' המפתחות בשבת, אע"פ דמטלטל גם המפתח המוקצה.

א. איזה מוקצה

הנה האי מפתח של המנעול השבור, יש לעיין אם דינו ככלי שמלאכתו לאיסור או כמוקצה שלא חזי למידי.

ואם הוה רק כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ואם כן לית לן בה דנמשך עם המפתח האחר. אך אם לא חזי למידי היאך מטלטלין ליה.

[וראייתו במנחת יצחק (ח"ב סי' כ"ב) שכתב במחזיק מפתחות שיש בו מפתח של מכונית דהוי כלי שמלאכתו לאיסור].

ב. לא נעשה בסיס

אך יש לומר דאין הטבעת נעשית בסיס להמוקצה מכיון שיש גם המפתח המותר, ואם כן שרי לטלטל כיון שאי אפשר לנער.

[והנה בשניהם שוין האסור והמותר, כתב במשנה ברורה (סי' ש"י ס"ק ל"ג) דאסירא, אבל הכא המפתח של המנעול השבור לא שוה מידין].

ג. האם צריך לומר לנכרי

אלא יש לעיין באיכא נכרי, אם יש לומר לנכרי שיוציא המפתח השבור מהטבעת, דהוה שבות דשבות לצורך מצוה, אך באמת מאי דבר מצוה איכא הכא כיון דשרי לטלטל כשאין אפשר לנער, ולא נימא דזה שאפשר לומר לנכרי חשיבא אפשר לנער.

אך אכתי יש לעיין למה שכתב ברמ"א (סי' רע"ו סע' ג') דשרינן לומר לנכרי שילך עמו ויטלטל בשבילו נר שכבר דלוק, הואיל והנכרי אינו עושה רק טלטול הנר בעלמא. חזינן דשרי לומר לנכרי לטלטל בשבילו מוקצה, ולא בעינן להיתר דשבות דשבות לצורך מצוה, ואם כן לא יהא היתר לטלטל המפתח משום טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, דהרי יכול לנער, דהא יכול לומר לנכרי שנמצא עמו.

אך יש לעיין בעיקר דברי הרמ"א, דהרי כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ל"א) דטעם ההיתר היינו מכיון דגם הישראל עצמו מותר לטלטלו בטלטול מן הצד כגון באחורי ידיו, אם כן שרי גם על ידי נכרי. אך יש לומר דאם אסרינן טלטול בגופו אף לצורך דבר המותר, [נרק שרי בשכיבה על קש או בדרך הילוכו], אם כן אין היתר לישראל לטלטל הנר. ועיין בחזון איש (קונטרס המוקצה סי' מ"ז ס"ק א'), וברמב"ן הנדפס

טלטול מוקצה שלא ינזקו

הנה כתב ברמ"א (סי' ש"ח סע' ו') דאם נשברו כלים במקום שיכולים להזיק, כגון זכוכית שנשברה על השלחן או במקום שהולכין, מותר לטלטל השברים כדי לפנותן שלא יזקו בהם, דהתירו איסור מוקצה במקום היזק.

וכתב הגר"ז (סי' ש"ח סע' כ"ח) דאיירי דוקא במקום היזק הגוף של רבים, דדוקא אז לא גזרו על איסור מוקצה.

אמנם במשנה ברורה (שם ס"ק ע"ז) כתב דשרינן אף בהיזיקא דיחיד, והא דמבאר בשולחן ערוך (שם סע' י"ח) דההיתר לטלטל קוץ בכרמלית היינו דוקא כשהקץ גורם היזיקא לרבים, שאני התם דאיסור טלטול בכרמלית חמירא מאיסור מוקצה.

ולכאורה יש להוכיח כדברי הגר"ז, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ט סע' א') דמותר לטלטל תינוק ואבן בידו משום געגועים, שמא יחלה התינוק אם לא יקחוהו, אבל אם יש לתינוק דינר בידו אסרינן, דחיישינן דלמא יפול הדינר ואתי אביו לטלטלו.

והקשו תוספות (שבת קמ"א ב' ד"ה א) אמאי חיישינן דילמא יפול הדינר ויטלטלנו, הרי גם טלטול זה נתיר משום געגועין, ותירצו דלא התירו משום געגועין טלטול ממש אלא רק טלטול אגב התינוק. והשתא תיקשי על המשנה ברורה ויהא ראייה להגר"ז, דהרי חזינן דלא התירו טלטול מוקצה בידים משום הזיקא דיחיד.

וכי תימא דהא דחיישינן לטלטול הדינר, היינו כשמטלטל הדינר שלא מחמת געגועים אלא כדי שלא להפסידו, אך לפי זה מאי הוקשה לתוספות, ועל כרחך דכיון דמחמת הך גזירה נמנע מליקח התינוק, אם כן החשש געגועין עדיף.

ויש לומר דגעגועים לא הוי נזק כולי האי, והא דאיתא (שו"ע שם) שאם לא יקח הדינר יחלה התינוק, הוה רק חשש רחוק.

[ובפרי מגדים (סי' ש"ט א"א סק"א) רמי מהא דשרינן לחד מאן דאמר איסור דרבנן אף בלא שנוי לחולה שיש בה סכנה (כמבאר בסי' שכ"ח סע' י"ז), והכא לא התירו משום טלטול הדינר, ותירץ דהכא גזרו טפין].

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
טל' 035703949
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

זברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת שמות

נשתרבה ידה אמות הרבה

"ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ונערותיה חולכת על יד היאור ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחח".
(פרק ב' פסוק ח').

ופרש"י, "ותשלח את אמתה, את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד וכו'. והם דרשו את אמתה את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה".
ובחז"ל מובא שידה נשתרבה שישים אמות, התיבה של משה היתה רחוקה ממנה מרחק עצום של שישים אמות, וכשהיא שלחה את ידה כדי לקחת את התיבה נעשה לה נס וידה נתארכה באורך שישים אמות כדי שתוכל לקחת את התיבה. והקושיא ידועה, אם היא היתה כל כך רחוקה מן התיבה, מדוע שלחה את ידה לעבר התיבה כדי לקחתה, הרי היא לא ידעה שיעשה לה נס וידה תשתרבה אמות הרבה, וממילא לשם מה לשלוח את היד אל התיבה, הרי כל בעל שכל יודע שבמרחק כזה אי אפשר לקחת את התיבה, וכדי להביא את התיבה צריך להתקרב לעברה ואז לקחתה, אבל לעמוד במרחק כה רב, ולשלוח את היד כדי לקחת אותה, אין שום הגיון לעשות כך. ובת פרעה שהיתה בת מלך, מסתמא היתה חכמה, ולא עשתה דברים שאין בהם שום תועלת, וא"כ לשם מה היא שולחת ממקומה את היד אל התיבה.

יעשה מה שביכולתו

ומובא בשם מרן החפץ חיים זצ"ל שביאר, שרואים מכאן יסוד גדול, שגם בדברים שנראה לעיני האדם שאין בכוחו וביכולתו להצליח, עדיין אין בזה פטור שלא צריך לעשות כלום. אלא אפילו דבר שבדרך הטבע אי אפשר להצליח בזה, חובת האדם לעשות מה שהוא יכול לעשות. וכשיעשה כל מה שביכולתו לעשות, הוא יזכה שהקב"ה ישלח לו את עזרו משמים, ויצליח בדרכיו.

וממילא כאשר בת פרעה ירדה לרחוץ על היאור, וראתה את התיבה במרחק גדול ממנה, וכנראה הבינה שיש בתוכה משהו שצריך להציל אותו. הרי היא מצידה עשתה מה שהיא יכולה לעשות, ולכך הושיטה את ידה לעבר התיבה. ומעתה הקב"ה עושה לה את הנס, ומשרבב את ידה אמות הרבה עד לתיבה, כדי שתוכל לקחת את התיבה אליה.

אם האדם לא עושה כלום, גם הקב"ה לא עושה לו כלום. אבל כשהוא משתדל ועושה כל מה שביכולתו הקב"ה משלים לו את הנצרך, ושולח את העזרה אפילו בדרכים של נס ופלא, ושלא כדרך הטבע.

ובספר "חפץ חיים על התורה" ב"מעשי למלך", מביא את דברי החפץ חיים הללו, וכך כתב, "וללמדנו בא, לבל יתעצל האדם מלהציל את מי שזקוק להצלה, ואפילו אם לפי ראות עיני האדם לא יעלה בידו בדרך הטבע להצילו, מ"מ כל יניח ידו וכל יעמוד מנגד, אלא יתעסק בהצלה עד מקום שידו מגעת, ומשם ואילך תעשה מלאכת ההלצה מאליה בדרך נס. או היד תשתרבה, או התיבה תתקרב ביותר אל החוף. וכן הוא טבע הנס, שמופיע תמיד בתור מילואים להשתדלות הטבעית שקדמה לה". ועיין בדבריו שהביא עוד ראיות לזה.

אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי

והנה במגילת רות כתוב, שכאשר רות אמרה לבועז שהוא הגואל וצריך לייבם אותה, ענה לה בועז שיש גואל שהוא יותר קרוב ממנו, והוא קודם אליו, וצריך לשאול אותו קודם אם רוצה לגאול את רות. וכתוב בפסוק (פרק ג' פסוק י"ג) שאמר לה "ליני הלילה והיה בבוקר אם יגאלך טוב יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי". וכאשר הגיע הבוקר כתוב בפסוק (פרק ד' פסוק א') "ובועז עלה השער וישב שם, והנה הגואל עובר אשר דבר בועז, ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני, ויסר וישב". מבואר בפסוק שמיד בבוקר כאשר בועז עלה לשער, הוא פגש את הגואל

נתן ידו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים
במדרש בתחילת שיר השירים מובא מעשה על רבי חנינא בן דוסא, וז"ל המדרש, "חזית איש מהיר במלאכתו זה רבי חנינא, אמרו פעם אחת ראה אנשי עירו מעלים עולות ושלמים, אמר כולם מעלים שלמים לירושלים, ואני איני מעלה כלום מה אעשה. מיד יצא למדברה של עירו בחורבה של עירו, ומצא שם אבן אחת יצא וסירקה וסתתה וכרכמה, אמר הרי עלי להעלותה לירושלים. בקש לשכור לו פועלים אמר להם מעלים לי אתם את האבן הזאת לירושלים, אמרו לו תן לנו שכרנו מאה זהובים ואנו מעלים לך את אבנך לירושלים. אמר להם וכי מנין לי מאה זהובים או חמישים לתת לכם ולא מצא לשעה, מיד הלכו להם. מיד זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמרו לו רבי תן לנו חמשה סלעים, ואנו מעלים אבנך לירושלים ובלבד שתתן ידך עמנו, ונתן ידו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים. בקש ליתן להם שכרם ולא מצא, בא המעשה ללשכת הגזית אמרו לו דומה רבנו שמלאכי השרת העלו לך את האבן לירושלים וכו'".

לכאורה קשה כאשר רבי חנינא שומע שכדי להעלות את האבן הכבדה הזו לירושלים, המחיר הוא מאה זהובים, למה הוא ממשיך לעמוד עוד על יד האבן ולחפש פועלים שיעלו לו את האבן. הרי אין לו מאה זהובים, ובעצמו הוא אמר שאפילו חמישים זהובים אין בידו, א"כ מה יש לו להמשיך לעמוד על יד האבן, הרי אף פועל לא יסכים להעלות לו את האבן בסכום המועט שיש בידו. ורבי חנינא בן דוסא שהיה אחד מהתנאים, בוודאי זמנו היה יקר לו מאוד, ואיך לא חס על זמנו היקר, והמשיך לעמוד ללא תכלית ליד האבן.

ומרן הרב מפוניבז', הגרי"ש כהנמן זצ"ל, ביאר בזה בשם החפץ חיים, שרואים מכאן את אותו היסוד, שאם האדם מצידו עושה את מה שהוא יכול לעשות, הקב"ה מסייע לו ושולח לו אפילו את מלאכי השרת שיעלו לו את האבן לירושלים. ולכן רבי חנינא בן דוסא לאחר שסיתת את האבן, המשיך לעמוד על יד האבן, ולחפש פועלים שיעלו לו את האבן, אפילו שידע שאין לו את הכסף שיוכל לשלם כפי המחיר הקבוע בשוק לפועלים, בכל זאת הוא ידע שאם הוא עושה מצידו את כל מה שיכול, הקב"ה יסייע בידו, ובסוף ימצא לו פועלים שיסכימו לעלות את האבן בכסף שיש לו בידו. וכשהקב"ה ראה שהוא לא מתייאש וממשיך לעמוד על יד האבן, מיד הטס לו את מלאכי השרת משמים שיעשו לו נס ופלא ויעלו לו את האבן לירושלים, "ונתן ידו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים". (הדברים מובאים בשמו בספר זכרון על הגה"צ רחמ"י

הקב"ה עוזרו על ככה

בספר "עמוד אש" (עמוד רי"ג) מובא בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל שאמר, "יכול אדם למוד עצמו על מצווה גדולה אשר להשקפתו רבה היא ממנו, כי הקב"ה עוזרו על ככה".

פירוש הדברים, שאם האדם רוצה לעשות איזה מצווה גדולה שבדרך הטבע קשה מאוד לעשות אותה, הרי הוא לא צריך להמנע מלעשות זאת מחשש שלא יצליח בזה, אלא אם הוא באמת רוצה לעשות את המצווה הוא יתחיל בזה והקב"ה עוזרו שיצליח. וממילא אפילו דברים שלהשקפת האדם הם מאוד קשים, אין לו להמנע מכך, משום שכשיתחיל ויעשה את זה, יראה בחוש שהקב"ה עוזרו להצליח במעשיו.

ובספר "תולדות אדם" (סוף פרק ט"ו) מסופר על הגאון רבי זלמעלע

מווילנא (אחיו של מאור הגולה רבי חיים מוולאז'ין) שפעם אחת היה נצרך ללמוד באיזה ספר, ולא היה אפשר לגשת אל הספר הזה, מכיון שהיה מונח מאחורי ארון כבד מאוד, וכדי להגיע אל הספר היה צורך להזיז את הארון, והארון היה כבד והוצרכו שלשה בני אדם כדי להזיזו. ובאותו מקום היה רבי זלמן לבדו, ולא היה מי שיעזור לו להזיז לארון. רבי זלמן הלך בבית הלון ושוב, כשהוא חוזר בפיו את דברי הגמרא בעירובין (דף נ"ה א') "דאמר אבדימי בר חמא בר דוסא, מאי דכתיב לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה". מתוך תשוקה עצומה ללמוד באותו ספר, עד שהרגיש בעצמו שקיבל כח אומץ וגבורה וקם והזיז לבדו את הארון, והוציא את הספר שרצה ללמוד בו. רואים מזה שגם בתורה כאשר אדם עושה את כל מה שביכולתו, הוא זוכה לקבל עזר ה', בדרך נס ופלא להצליח בתלמודו.

חיוב אשה במילת בנה

"ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו". (פרק ד' פסוק כ"ד).

אבל כל זה דווקא בהולכים לדבר הרשות, אבל בהולכים לדבר מצווה איתא בגמרא "הולכים לדבר מצווה, פטורין בין ביום ובין בלילה". ופרש"י, "הולכים לדבר מצווה פטורין ביום ובלילה, אף על פי שאין הולכין אלא ביום, ומשום דטרידיס ודואגים במחשבת המצווה ובתיקוניה, פטורין מן המצווה". מובאר בגמרא שההלכה שעוסק במצווה פטור מן המצווה, לא נאמר רק על הזמן שעוסק בפועל במצווה, אלא אפילו בשעה שאינו עוסק בפועל במצווה ג"כ הוא פטור ממצוות אחרות, שכיון שהוא טרוד ודואג במחשבת המצווה ותיקונה, הרי זה לבד מחיל עליו פטור של עוסק במצווה שפטור מקיום שאר המצוות. ולכן בסוכה הולך לדבר מצווה, אפילו שהליכתו היא רק ביום ולא בלילה, בכל זאת ההלכה היא שגם בלילה הוא פטור מסוכה.

ומעתה משה רבנו כיון שבהליכתו היה מוגדר כהולך לדבר מצווה, שהלך בשליחות הקב"ה למצרים, ממילא הרי הוא נחשב כהולך לדבר מצווה, וחל עליו הפטור של עוסק במצווה פטור מן המצווה, ונפטר מהמצווה של מילת בנו. ואפילו בשעה שהגיע למלון ללון ולנוח בדרך, ואינו עוסק בהליכה בפועל, עדיין הוא בגדר עוסק במצווה, שבמחשבתו הוא טרוד ודואג על מחשבת המצווה ותיקונה, וא"כ הוא פטור משאר המצוות. ולכן אין עליו טענה למה לא מל את בנו, כיון שעתה הוא פטור ממילת בנו, שהעוסק במצווה פטור מן המצווה.

וכבר נתבאר בארוכה בשנת תשע"ה, ליישב את התנאים שסוברים שחיוב המיתה הוא על משה רבנו מחמת שהוא נתרשל במילת בנו, לבאר מדוע באמת נתחייב במילת בנו ולא חל עליו הפטור של עוסק במצווה פטור מן המצווה.

אבל בדעת רבנו חננאל ז"ל שסובר שעיקר מה שחולק רשב"ג ואומר "לא למשה רבנו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק", הוא משום שסובר שמשה רבנו היה פטור ממצוות מילה מדין עוסק במצווה פטור מן המצווה. ולכן גם דווקא ציפורה מלה את התינוק, ולא אביו משה רבנו. שמשה רבנו סבר שכיון שהוא עכשיו בגדר עוסק במצווה הרי אסור לו להפסיק ממצוותו ולעסוק במצוות אחרות, ולכן אינו יכול עתה להפסיק כדי למול את בנו. ורק ציפורה כשהבינה שהתביעה היא עליה, והיא חייבת עכשיו למולו, הבינה שיש כאן תביעה על זה שנתעצלה מן המילה, ומיד קמה ומלה אותו.

אשה פטורה ממילת בנה

אמנם קשה מדוע ציפורה התחייבה למול את בנה, הרי מפורש במשנה בקידושין (דף כ"ט א') "כל מצוות הבן על האב אנשים חייבין ונשים פטורות", ובגמרא מובא שאחת מאלו המצוות היא מצוות מילה, שעל זה נאמר שאנשים חייבים ונשים פטורות. והגמרא דורשת את זה מפסוק שחיוב מילה הוא דווקא על האב ולא על האם, שהאמא פטורה ממילת בנה. וא"כ תמוה מאוד מה הטענה על ציפורה בזה שנתרשלה במילת בנה, הרי אין עליה שום חיוב למולו, שכל חובת המילה היא אך ורק על האב ולא על האם, וממילא מדוע התרשלותה ממילת בנה מחייבת עונש מיתה לתינוק. הרי כמו שכלפי משה רבנו אנו אומרים שכיון שהיה פטור ממילת בנו מדין עוסק במצווה פטור מן המצווה, לכן המעשה הזה שבפועל לא מל את בנו אינו סיבה לגרום חיוב מיתה לתינוק, כיון שאינו

ופרש"י, "ויבקש המיתו, המלאך למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חס ושלום לא נתרשל, אלא אמר אמול ואצא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשעה שלשה ימים, הקב"ה ציווני לך שוב מצרים. ומפני מה נענש, לפי שנתעסק במלון תחלה. במסכת נדרים. והיה המלאך נעשה כמין נחש וכולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וכולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל המילה הוא". הנה דברי רש"י הללו הם מהגמרא בנדרים (דף ל"א ב', ל"ב א'), ומה שכתב רש"י שהמלאך ביקש להרוג את משה, מובא על זה בגמרא מחלוקת תנאים. ואיתא בגמרא, "תניא ר' יהושע בן קרחה אומר, גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה וכו'. רשב"ג אומר, לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק, שנאמר כי חתן דמים אתה לי, צא וראה מי קרוי חתן הרי אומר זה התינוק וכו'".

מבואר בגמרא שלדעת רבי יהושע בן קרחה, וכן לשאר התנאים שבגמרא שם, הפשט בפסוק "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו" הוא שהמלאך ביקש להרוג את משה. ואילו לדעת רבן שמעון בן גמליאל הפשט הוא שהמלאך ביקש להרוג את התינוק, שכיון שהתינוק לא היה מהול, שלטה בו מידת הדין וביקשה להורגו.

מפני שנתעצלה אמו

והנה ברבנו חננאל ביומא (דף פ"ה ב') כותב דבר חידוש, וז"ל "מצאנו שהמל התינוק מצילו מן המיתה, מאליעזר בנו של משה רבנו שנאמר ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו - ויבקש המיתו, לתינוק, מפני שנתעצלה אמו ולא מלה אותו. וכיון שהרגישה מלה אותו וקראתו חתן דמים, והצילו מן המיתה שנאמר וירף ממנו, פירוש וירף חולי המוות מאתו מן התינוק, אז אמרה חתן דמים אתה לי בדמי המילה".

והנה ברבנו חננאל מפרש כדעת רבן שמעון בן גמליאל שהמלאך ביקש להרוג את התינוק, אבל כתב חידוש שהסיבה שהמלאך רצה להורגו לא היתה מפני שמשה רבנו נתעצל ולא רצה להורגו, אלא מפני שאמו נתעצלה ולא מלה אותו. ציפורה אשת משה היתה צריכה למול את התינוק וכיון שנתעצלה ולא מלה אותו, בא העונש שהמלאך רצה להרוג את התינוק. ולכן דווקא היא נכנסה לעובי הקורה לתקן את הדבר, ומיד כשהרגישה שהמלאך רוצה להרוג לתינוק והבינה שזה בגללה, קמה ומלה את התינוק, והצילתו מן המיתה.

עוסק במצווה פטור מן המצווה

והנה בעיקר הדבר שכתב שחיוב המיתה של התינוק היה מחמת זה שנתעצלה אמו, ולא כתב כדברי הגמרא בנדרים שהטענה היתה על משה רבנו שנתרשל מן המילה, ונתעסק במלון תחילה. וז"ל שסובר שמשה רבנו היה פטור ממילת בנו מדין עוסק במצווה פטור מן המצווה, שכיון שנצטווה מהקב"ה לשוב למצרים, הרי היה בעת ההיא עוסק במצווה, ועוסק במצווה פטור מן המצווה.

ובגמרא בסוכה (דף כ"ו א') מובא לגבי מצוות סוכה בהולכי דרכים, שההלכה היא שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה, אבל דווקא בעת שעסוקים בהליכה, שהולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה. והולכי דרכים בלילה, פטורים מן הסוכה בלילה, וחייבים ביום.

מחוייב בזה. כך צריך לומר כלפי ציפורה, שכיון שהיא פטורה ממילת בנה, שנשים פטורות ממילת בניהם, ממילא המעשה של התרשלותה ממילת הבן אינו סיבה לגרום חיוב מיתה על התינוק.

חיוב כל כלל ישראל למול את הערלים

ונראה לומר בזה, דהנה בגמרא קידושין (דף כ"ט א') לומדים מפסוק שאם האב לא מל את בנו, החיוב למול הוא על בית דין, שבית דין מצווין למולו. ובמפרשים שם כתוב שיתכן שהחיוב הוא לא רק על בית דין, אלא על כל כלל ישראל, שכל אחד מכלל ישראל כשיודע שיש תינוק שאביו לא מלו, הוא מחוייב לדאוג למולו. ובספר "המקנה" בקידושין האריך בזה, וכתב "והיכא דלא מהליה אבונה מיחייבי בי דינא למימהליה, נראה פשוט דהא דקאמר מחייבי בי דינא הוא לאו דווקא, אלא כל ישראל מצווין על זה, דהא קרא סתמא כתיב המול לכם כל זכר וכו'. והא דנקט ביה דינא, דהם ממונים על הציבור להזהיר את העם, אלא דבאבי הבן איכא עשה יתירא דהוא מצווה יותר מן כולם וכו'".

ובהמשך הדברים כתב לדון באשה שהגמרא ממעטת שאינה מחוייבת במילת בנה, שכל המיעוט הוא רק כלפי החיוב שהאב חייב למול את בנו יותר מכל ישראל, שעל זה אנו אומרים שאשה לא חל עליה חיוב למול את בנה יותר מכל שאר ישראל. אבל עדיין יש עליה את החיוב שכל כלל ישראל מחייבים בו, שהייכים למול מדין בית דין, שהוא חיוב כללי על כל כלל ישראל לדאוג שאם יש תינוק ערל, שימולו אותו. וכתב "לכאורה משמע דאשה אינה בכלל מצות מילה כלל, אלא דצריך עיון כיון דבאמת איכא תרי קראי חד לחיוב כל ישראל מקרא דהמול לכם כל זכר כנ"ל, וחד לחיוב האב על הבן, א"כ נהי דמיעטא התורה גבי חיוב האב על הבן אותו ולא אותה, היינו דאינה מחויבת יותר מכל ישראל כמו האב, אבל בקרא דהמול לכם כל זכר דלא כתיב ביה מיעוטא, ממילא אשה נמי בת חיובא היא. וכן נראה לכאורה וכו'".

מבואר בדבריו שהחיוב שיש על בית דין למול את הערל, כאשר האב לא מלו, הוא לא חיוב רק על בית דין אלא הוא חיוב כללי על כל כלל ישראל, ובתוך החיוב הזה נכללו גם נשים. שכל הפטור של נשים ממילת בניהם, הוא דווקא ביחס לחיוב המיוחד שיש לאב למול את בנו יותר מכל כלל ישראל, שעל זה נאמר המיעוט "אותו ולא אותה", שאין חיוב על האשה מצד זה שהיא אם הבן למולו יותר מכל כלל ישראל. אלא החיוב שיש על האשה הוא אותו חיוב שיש על כל כלל ישראל שמחוייבים למול את הערל, במקום שהאב לא מלו.

ציפורה התחייבה במילה מכח חיוב בית דין

ומעתה יש לומר לגבי ציפורה אשת משה, שכיון שיש חיוב על כל כלל ישראל למול את הערל, והנשים בכלל החיוב הזה. לכן בשעה שהגיע זמן המילה של בנו של משה רבנו, ואביו שהוא משה רבנו לא יכול היה למולו, מאחר שהיה עוסק במצווה, ועוסק במצווה פטור מן המצווה, הרי החיוב למולו חל על כל כלל ישראל. ועתה כשהיו בדרך במלון, לא היה באותו מקום אף אחד מכל כלל ישראל שהיה יכול לקיים את החיוב הזה, מלבד ציפורה, אשת משה. וממילא חל עליה החיוב לדאוג למילתו ולמול את בנה, שאע"פ שמדין אמא אינה מחוייבת במילת בנה, מ"מ מדין חיוב בית דין שהוא חיוב על כל כלל ישראל למול את הערלים, הרי היא מחוייבת למול את בנה.

ומעתה מובן מאוד, שכאשר נתעצלה מהמילה, ועסקה בצרכי המלון, במקום בעסק המצווה המוטל עליה בשעה זו שהוא למול את בנה, הרי מיד הגיע עליה העונש של "ויבקש המיתר", שהמלאך ביקש להרוג את התינוק מחמת חטא האם שלא קיימה את חובתה למולו.

אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו

ולכאורה יש לדון בזה, דהנה כל ההלכה שחל חיוב על בית דין (וכל ישראל למול את הערלים) נאמר דווקא במקום שאין בדעת האב למול את בנו, אבל במקום שבדעת האב למול את בנו, חיוב המילה חל אך ורק על האב ולא על אף אחד אחר. ודבר זה מפורש ברמב"ם (הלכות מילה פרק א' הלכה א'-ב') שכתב, "ומצווה על האב למול את בנו וכו'. עבר האב וכו' ולא מל וכו' ביטל מצוות עשה וכו', ובית דין מצווים למול

מצוות עשה שהזמן גרמא לפני מתן תורה

ונראה לומר עוד שאפילו לפי השיטות שסוברות שאין כלל חיוב על הנשים למול, ואפילו החיוב שישנו על כל כלל ישראל מדין בית דין אינו חל על הנשים. י"ל שכל זה דווקא לאחר מתן תורה, שאז התחדש הפטור של מצוות עשה שהזמן גרמא בנשים, ומדין זה אנו פוטרם את הנשים מחיוב המילה שיש על כל כלל ישראל. אבל לפני מתן תורה עדיין לא נאמר את הפטור של מצוות עשה שהזמן גרמא בנשים, ומצד שני חיוב מילה כבר נצטוו ונתחייבו בזה מאברהם אבינו ע"ה, הרי לא היה שייך לפטור את הנשים מלמול את הערלים.

דהנה הפטור שהגמרא דורשת לפטור את הנשים ממילה, ממה שכתוב אצל אברהם אבינו במילת יצחק בנו "כאשר ציווה אותו אלוקים", ודורשת הגמרא "אותו ולא אותה", כל זה פטור דווקא על הציווי המיוחד שאברהם אבינו נצטווה למול את בנו מדין אבא, שעל זה נאמר מיעוט בפסוק שהציווי הזה לא חל על הנשים. אבל הציווי שנאמר לכל כלל ישראל למול מדין בית דין, בזה אין בפסוק הזה מיעוט על נשים, וכמו שכתב המקנה.

וממילא הסברא לחלוק על דברי המקנה ולומר שהחיוב שיש על כל כלל ישראל שאינו חל על הנשים, הוא רק מצד מצוות עשה שהזמן גרמא. וא"כ זה שייך רק לאחר מתן תורה שהתחדש הפטור של זמן גרמא, אבל קודם מתן תורה שהפטור הזה לא התחדש, ואילו החיוב של בית דין כבר התחדש שהרי זה נלמד מהפסוק שנאמר באברהם אבינו "המול לכם כל זכר", הרי באותו הזמן נשים היו חייבות במילת הערלים כאשר האב אינו מלו. ולכן בשעה הזו שמשה רבנו היה במלון, והיה עוסק במצווה ופטור מן המצווה, ומשום כן נפטר ממילת בנו, ולא היה יכול למולו, הרי ציפורה שהיא היהודיה היחידה שהיתה לידו, חל עליה החיוב למול את התינוק הערל הזה. וממילא כשנתרשלה ולא מלה אותו בא עליה העונש והמלאך בא להורגו.

[והנה התוספות בקידושין (דף כ"ט א', ד"ה אותו) הקשה, מדוע צריך את הפסוק "אותו - ולא אותה" כדי למעט את האשה מחיוב מילת בנה, תיפוק ליה שהיא פטורה ממילת בנה מדין מצוות עשה שהזמן גרמא. ולכאורה קשה הרי לפי המבואר קודם מתן תורה עדיין לא התחדש הפטור הזה של מצוות עשה שהזמן גרמא בנשים, וא"כ המיעוט הזה "אותו - ולא אותה" נאמר אצל אברהם אבינו, שהוא היה עוד לפני מתן תורה, ובאותו הזמן וודאי צריך את הפסוק כדי למעט את הנשים. ומעתה מה הקשה התוספות "למה לי קרא", הפסוק הזה צריך לזמן שלפני מתן תורה.

ונראה לומר שכוונת הפסוק אינו מיותר והוא נצרך לאברהם אבינו לומר לו שנשים פטורות, ואפילו שעדיין אין הפטור של מצוות עשה שהזמן גרמא בכל זאת נשים פטורות, אלא שקושיית התוספות היא על דברי הגמרא, מדוע הגמרא צריכה להביא לנו פסוקים בכדי למעט אשה מחיוב מילת בנה, הרי יש לנו לפוטרה מצד הפטור של מצוות עשה שהזמן גרמא.

עוד י"ל שאם כל הפסוק נצרך רק בשביל קודם למתן תורה, ובאמת לאחר מתן תורה אשה פטורה ממילת בנה מדין מצוות עשה שהזמן גרמא, א"כ התורה לא היתה צריכה לכתוב לנו את הפסוק הזה, כיון שאין לנו שום נפקא מינה בדין זה. שכל פסוקי התורה נאמרו כדי ללמד לנו דינים הנוגעים לאחר מתן תורה, ואם הפסוק הזה אינו מלמד אותנו שום דין חדש, שאת ההלכה הזו אנו כבר יודעים מצד ההלכה של מצוות עשה שהזמן גרמא, א"כ הפסוק הוא מיותר ואין לנו צורך בדרשה הזו].

חיוב בית דין במילה במקום שיש לאב עיכוב זמני למול את בנו

אותו הבן וכו' בזמנו ולא יניחו ערל בישראל וכו'. אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, אלא אם כן עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בעל כרחו וכו'. מבואר להדיא שכל החיוב של בית דין למול את הערל, חל דווקא כאשר אין בדעת האב למולו, אבל במקום שבדעת האב למולו החיוב הוא רק עליו, ואסור לבית דין למולו שלא מדעת האב. שכיון שהאב רוצה למולו ממילא חובת המצווה היא על האב בדווקא, ולא על בית דין.

אב שרוצה למול את בנו אלא שיש לו מניעה זמנית

ומעתה נראה שאם האב רוצה למול את בנו, אלא שכרגע יש לו עיכוב מסויים שמעכבהו מלמולו, ומיד כשהעיכוב הזה יסור ממנו הוא ימול את בנו, יש לצדד לומר שבאופן כזה חובת המילה נשארת על האב, ולא חל על בית הדין חובה למולו. שהרי האב בעצמותו רוצה למולו, ואינו

*

את התעסקותו במלון, שכיון שיש לו מצווה למול את בנו הרי מחובתו להקדים את קיום המצווה להתעסקותו במלון.

ומעתה לפי דברי הר"ח שמפרש בדעת רשב"ג שהטענה היתה על ציפורה, לכאורה משמע שהטענה של ההתרשלות היתה אותה טענה כמו שהגמרא אומרת לפי הדעות שהטענה היתה משה רבנו. והיינו שההתרשלות היא במה שנתעסקה במלון תחילה, שהיתה צריכה להקדים את מילת בנה להתעסקות במלון.

ואם מדובר במילת יום השמיני, א"כ צריך לומר שהיתה שהות באותו היום גם להתעסק במלון וגם למול את הבן, ובכל זאת העונש היה על כך שנתעסקה במלון תחילה.

ולכאורה אם כל חיוב המילה של ציפורה שהתחייבה למול את בנה היה רק מדין חיוב בית דין שחייבים למול את הערלים, א"כ מנלן שגם בחיוב מילה של בית דין נאמר דין זריזים מקדימים, שחייבים להקדים את המילה ביום השמיני ככל האפשר. הרי בשלמא אם מדובר על מצווה מסוימת של האב שחייב במילת בנו, א"כ י"ל שכיון שנאמר אצלו דין זריזים מקדימים, יש עליו חובה להקדים את מצוות המילה ככל האפשר, ולא להתחיל להתעסק במלון תחילה במקום המילה. וכאשר מתחיל לדחות את המילה ולהתעסק במלון, זה נחשב אצלו כתביעה שנענש עליה.

אבל אם החיוב אינו חיוב אישי על אדם מסוים שהוא חייב במילה, אלא החיוב הוא חיוב של בית דין שכל כלל ישראל נכללו בחיוב הזה שחייבים למול את התינוק הערל כאשר האב אינו מלו, א"כ בפשוטו החיוב הזה הוא בעיקר לדאוג שבסופו של יום התינוק יהיה מהול. אבל דין זריזים מקדימים לכאורה אי אפשר לתבוע מבית דין בזה. וממילא אם היתה שהות לציפורה למול את הבן במשך היום, איך אפשר לתבוע אותה ולהעניש על כך שנתרשלה והתעסקה במלון תחילה, הרי אם יש לה עדיין שהות למולו בשאר היום היא יוצאת ידי חובתה, ואין לה את החובה הזו של זריזים מקדימים. ועיין.

*

אשה חייבת במילת בנה במקום שאין אב

שוב מצאתי בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן י"א) שכתב, שכל המיעוט שהגמרא בקידושין ממעטת אשה ממילת בנה, מדובר דווקא במקום שיש אב שיעסוק במילת בנו, אבל במקום שאין אב, או שהאב אינו יכול לעסוק במילת בנו החיוב הוא על האמא, שהיא מחוייבת במילת בנה. והחיוב של האמא אינו מדין חיוב בית דין, אלא הוא חיוב גמור כמו חיוב האב, שבמקום שהאב לא יכול לעסוק במילת בנו, חלה חובת המילה על האם. וגדר חיוב המילה שחל על האם, באותו גדר של חובת האב למול את בנו.

וז"ל, "וההיא דמילת זכריו (יבמות דף ד' א') איתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה, דמוקי לה כגון שאביו ואמו היו חבושין. התם נמי אין מוטל על האחרים לעסוק במילתו של זה עד שיצא אביו מבית האסורין. ונראה לפי הענין, שבית דין בההיא שעתא לא מחייבי ביה, כי היו בטוחין שאביו יצא ויעסוק במילתו. ואם אמו לא היתה חבושה, היא היתה חייבת לעסוק, דלא ממעט לה קרא אלא היכא דאיתיה לאבה. ולא דמי לפדיון ולתלמוד תורה, דהתם יליף מתפדה תפדה, ומולמדתם ולמדתם (קדושין דף כ"ט) מה שאין כן גבי מילה. ואי מאותו לא מצינו למפטרה אפילו כי ליתיה לאב, דכל התורה בלשון זכר נאמרה, והשווה הכתוב אשה לאיש. ואם היא לא היתה חבושה, נמצא שביום השמיני שהוא זמן המילה כבר הוטלה החוב עליה, ואפילו אם היה האב יצא בין עשיה לאכילה, לא היה מעכב מלאכול שכבר הוטלה על האם, ולא דמי לבי דינא."

ולפי דבריו מיושבת הקושיא, ומוכנים מאוד דברי הר"ח שציפורה נענשה בכך שנתרשלה במילת בנה, שכיון שמשה רבנו לא יכול היה למול את בנו שהרי היה עוסק במצווה ופטור מן המצווה. ממילא חובת המילה חלה על האמא, וציפורה נתחייבה במילת בנה. וממילא כשנתרשלה ולא מלה אותו, נתחייבה בעונש ומלאך ה' בא להרוג את התינוק.

בגדר "עבר ונמנע למולו", וממילא העיכוב הזמני הזה שמעכבהו מלמול אין זה בגדר נמנע ולא מלו, וע"כ חובת המילה נשארת בזה על האב, ואינה חלה על הבית דין.

ולפי זה בנידון דידן שמשה רבנו היה מעוכב ולא יכול היה למול את בנו מצד זה שהיה עוסק במצווה, ועוסק במצווה פטור מן המצווה, וזה מנע ממנו למול את בנו. הרי בעצמותו הוא רוצה למול את בנו, אלא שעתה יש עליו עיכוב של עוסק במצווה שמונע ממנו למולו, אבל מיד כשהעיכוב הזה ירד ממנו, הדבר הראשון שיעשה הוא מילת בנו. וממילא באופן כזה י"ל שחובת המילה נשארת אך ורק על האב, ולא חל על בית דין חובת המילה. ואם לא חלה על בית דין חובת המילה, הרי אסור להם למולו שלא מדעת האב, שהחובה היא עתה בדווקא על האב ולא על בית דין. ומעתה צריך להיות שלא יתכן שיחול על ציפורה חיוב למול את הבן מדין בית דין, שמאחר שהאב, משה רבנו, רוצה למולו, הרי העיכוב הזמני שמעכבהו מלמול אינו סיבה להפקיע ממנו את החיוב ולהעבירו לידי בית דין וכל ישראל. וא"כ עד כמה שחיוב המילה נשאר אצל האב, יוצא שאין שום חיוב מילה על ציפורה. וא"כ קשה מדוע נענשה ובא מלאך ה' להרוג את התינוק מחמת ההתרשלותה במילת התינוק, הרי במצב הזה אין עליה חובה למולו כלל וכלל.

במילה בזמנה בית דין חייבים למול

ונראה לומר דכל הסברה הזו שאם האב רוצה למול את בנו אלא שהוא מעוכב מלמולו מחמת עוסק במצווה שפטור מן המצווה, או מחמת עיכוב צדדי אחר, ומיד כשירד העיכוב בדעתו למול את בנו, שיי"ל שלא חל בזה חובת המילה על בית דין, זה שייך דווקא במילה שלא בזמנה, שאין בזה קפידא מיוחדת למולו דווקא ביום זה, אלא העיקר הוא לדאוג שבסוף התינוק הזה ימול. הרי בזה מסתבר לומר שכיון שבדעת האב למולו, בסופו של דבר כשיסודו ממנו המעכבים, ממילא חובת המילה נשארת על האב ואינה חלה על בית דין.

אבל במילה בזמנה ביום השמיני, שיש בזה קפידא דווקא למולו ביום זה, ואפילו אם חל יום השמיני בשבת הרי המילה דוחה את השבת, ומלים את התינוק בשבת. הרי בזה אם אין בדעת האב למולו ביום זה, אפילו שהוא רק מחמת סיבה צדדית, חלה חובה על בית דין למול את הבן ביום השמיני. ואפילו אם האב מוחה ואומר שבדעתו למולו מיד כשיסודו ממנו המעכב, אין שומעים לו, אלא חובת המילה נמסרת בזה לבית דין, והם חייבים למולו ביום השמיני.

ומעתה לפי הדעות שמילת בנו של משה רבנו היתה מילה בזמנה, שהמדובר היה ביום השמיני, א"כ כיון שלמעשה ביום הזה משה רבנו אינו יכול למולו שהוא עוסק במצווה ופטור מן המצווה, ממילא חלה חובת המילה למולו ביום זה על הבית דין. ומצד דין זה חלה חובת המילה על ציפורה, שמדין בית דין היא מחוייבת למול את התינוק ביום זה, יום השמיני ללידתו. וכיון שנתעצלה ולא מלה אותו נענשה שמלאך ה' בא להרוג את התינוק.

נתעסק במלון תחילה

אלא שעדיין יש לעיין בזה, דהנה בגמרא בנדרים לפי התנאים שסוברים שמלאך ה' בא להרוג את משה רבנו, שהטענה על ההתרשלות המילה היתה על משה (ולא כדעת רשב"ג שבא להרוג את התינוק, וכפירוש הר"ח ביומא שהתביעה היתה על ההתרשלותה של ציפורה), מובא בגמרא שהטענה היתה "מפני שנתעסק במלון תחילה".

ומדויק בלשון "תחילה", שבאמת היתה שהות באותו יום למול את התינוק גם לאחר זמן, ולא היו חייבים למהר למולו מיד כשבאו למלון. והטענה היתה מדוע נתעסק במלון "תחילה", למה הקדים את התעסקותו במלון למילת בנו. שאם מדובר שהתעסקותו במלון היתה על חשבון המילה, שמחמת התעסקותו במלון היה אמור להגרם שלא תהיה שהות למול את התינוק, א"כ הטענה היא לא רק במה שהקדים את המלון למילה, אלא הטענה היתה צריכה להיות הרבה יותר, שלפי מעשיו הוא דוחה את מילת בנו. אלא נראה מזה שבאמת היה במשך היום שהות למול את הבן, ובכל זאת היתה טענה מדוע הקדים "תחילה"

מחוסר מקום לא הודפסו השבוע עובדות והנהגות

גליון השבוע מוקדש לע"נ האשה הצדקנית מרת גיטל בהגה"צ ר' אברהם לוויק גרודקה ע"ה

נלב"ע כ"ג בטבת תשנ"ט ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

ברוך אתה בבואך - בקירוב רחוקים

וְתַפְתָּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיָּלֵד וְהָיָה נֶעֱר בְּכֶה וְתַחְמוֹל עָלָיו וְתֹאמַר מִיָּלְדִי
הַיְעָבְרִים זֶה (ב. כ.)

מורי ורבותי, כיצד פותחת התורה הקדושה את תיאור חייו של משה רבינו ע"ה?

היא מציינת כדבר ראשון את הבכי שלו בשעה שנמצא על היאור: "והנה נער בוכה".

מדוע הוא בוכה?

הוא קיבל מכה. גבריא'ל מלאך ה' נתן לו מכה כדי שיבכה. ומה יקרה אם יבכה? בתיה בת פרעה תחמו'ל עליו. וכך נאמר במדרש רבה: "והנה נער בוכה - ילד היה ומנהגו כנער. בא גבריא'ל והכה למשה, כדי שיבכה ותתמלא עליו רחמים".

לכאורה לא מובן, וכי לקב"ה יש מחסור בדרכים לגרום שבתיה בת פרעה תרחם עליו, דווקא בדרך של בכי? מה חשוב כל כך.

אסביר לכם בעזר ה' יתברך, עד כמה יקר היה לו הבכי הראשון.

עם הבכי הזה משה רבנו ע"ה קירב את בתיה לקב"ה! עם הבכי זכה משה רבינו ע"ה לברכה מהקב"ה - "ברוך אתה בבואך", כיון שמיד עם בואו לעולם, החזיר בתשובה את בתיה בת פרעה.

וכך אמרו במדרש רבה בפרשת כי תבוא: "ברוך אתה בבואך - אמר רבי יהודה בר סימון: המקרא הזה מדבר במשה. 'בבואך' זה משה, בביאתו לעולם קירב רחוקים, זו בתיה בת פרעה, 'וברוך אתה בצאתך' זה משה, ביציאתו מן העולם קירב רחוקים, זה ראובן, מנין שנאמר (ויברים ל) יחי ראובן ואל ימות".

לכן הבכי היה חשוב לו ונחמץ, והיה לו כדאי לקבל את המכה ממלאך גבריא'ל ולבכות, ועליו נאמר: "ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך" - בקירוב רחוקים.

כלל ישראל - נפש אחת

וְיָחִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְאִי יָרֵךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ (א. ה.)

רש"י לעיל בפרשת ויגש (בראשית מו, כ), על הפסוק "כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרֵימָה", מביא מהמדרש: "עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד:

חז"ל מציינים את החילוק בין עם ישראל לאומות, שעם ישראל הם - נפש אחת. לעומת זאת, לגבי אומות העולם כתוב (בעשיו) "את כל נפשות ביתו" - נפשות רבות.

העולם רעש בעת במשפט בייליס. היתה זו עלילת דם מפורסמת שהעמידה בסכנה את יהודי רוסיה. העלילה המרושעת הרעישה את תפוצות ישראל, היהודים היו בצער וגם היו בסכנה רבה.

אחד מגדולי ישראל השתתף במשפט כסיניגור [רבי מאיר שפירא זצוק"ל]. הקטגור טען מולו נחרצות - ודאי שאתם היהודים חשודים לשפוך דם נקיים, כי בתלמוד שלכם כתוב "אתם קרוים אדם ואין אומות העולם קרוים אדם", מובן מאליהם שאחרי שכן כתוב בגמרא, אתם סבורים שאומות העולם אינם כבני אדם, וודאי שדמם מותר, אנו נחשבים בעינינו כחיות ובהמות, אפשר להרוג אותנו, וזה מה שעשה בייליס!

קם והשיב אותו גדול מחכמי ישראל, מיידיק, דבר נפלא מאוד: "הביטו והתבוננו" - אמר לשופטים - "כרגע יש משפט לבייליס, אדם אחד, וכפי שאתם יודעים ושומעים, היהודים בכל העולם מתפללים, בוכים, מתענים ופועלים ככל יכולתם להצלתו מהעלילה הקשה. מה יש? מה בסך הכל קרה? יהודי אחד סובל. האם באומות העולם ישנה כזו מציאות? אם גוי באפריקה סובל מתפללים עליו באמריקה? מה פתאום. המשפחה הקרובה, אולי ידיד או קרוב דואגים למצבו, אבל אנשים שלא מכירים אותו, בני אדם שמעולם לא ראו אותו ולא שמעו את שמעו ואף לא ראו אותו לעולם, לא יחשבו עליו יותר מכמה רגעים. זה קורה רק בעם

היהודי, וזו הכוונה "אתם קרוים אדם" - עם ישראל כולם "אדם" - אחד.

אבל אין אומות העולם קרויים אדם - אחד, אלא מיליוני בודדים... וזה רמז כן בתחילת פרשת שמות: "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב - שבעים נפש". לכאורה סתירה: שבעים נפשות היה צריך לומר. התשובה:

כי עם ישראל הם אחד הם שבעים אבל "נפש". הסאטמר רבי זצ"ל אמר פעם גישמק'ע פשט: אנו מברכים: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי" פתח בנפשות וסיים בנפש! תמוה.

הקב"ה ברא הרבה גויים, עולם שלם - "בורא נפשות רבות". לצורך מה? "להחיות בהם נפש כל חי" - בשביל היהודי - לצורך הנפש כל חי. "אתם קרויים אדם" כל עם ישראל הם נפש אחת, אבל הגויים נקראים נפשות. חז"ל אומרים "לא ברא הקב"ה את עולמו אלא בשביל ישראל" - נפשות רבות, שנבראו בשביל נפש אחת - עם ישראל. זייער גישמעק!

נתן עיניו ולבו

וְיָחִי בְּיָמֵינוּ הַחַם וְיִגְדַּל מֹשֶׁה וְיִצְאֵהוּ אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְיִרְאֵהוּ אֶת מִצְרַיִם וְיִרְאֵהוּ אֶת מִצְרַיִם וְיִרְאֵהוּ אֶת מִצְרַיִם (ב. כ.)

מדוע שני פעמים "וירא" בסבלותם, ושוב "וירא" איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. לא די אם היה כתוב פעם אחת וירא? ויש לומר שבאה התורה ללמדנו כי הם שני דברים הקשורים אחד בשני, ה"וירא" הראשון שייך לשני.

כי רק אחרי ה"וירא" הראשון שייך שיבוא ה"וירא" השני, אחר שנתן עיניו להרגיש ולשאת אתם בעול, "וירא בסבלותם", רק אז - "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו". לולי נתן עיניו ולבו עליהם, לא היה מבחין כלל שאיש מצרי מכה איש עברי מאחיו. אנשים יכולים לעבור ולראות - ולא לראות...

מה פירוש לא רואים?

כמה אנשים מתייסרים ואיש לא מבחין בהם! באמת לא מבחין, אינו מכיר. הוא לא רואה כלל שהיהודי מוכה וחבול. אם אין "וירא בסבלותם" מתחמקים מהסיפור. עדיף לי לשבת בשקט, מה אני יודע מי אשם בכל מה שקרה כאן. ראשית, הוא לא הרביץ לו, זה שום דבר הוא הרי נתן לו דחיפה והשני החזיר לו, ומה לי להתערב כאן בויכוח, ובכלל, לא צריך לעשות בלגן מכל דבר... מה לי ולצרה הזאת.

תבחינו, בדוק ומנוסה, שהרבה אנשים חושבים תדיר: "אני מסכן, לי יש סוכה, לי יש שכן רע, קיבלתי מחלה פלונית וצרה פלוניתא, והוא, השכן? טוב לו בחיים!" לכולם טוב, כי אינו רואה כלל שהשני סובל, הוא משוכנע: אני סובל והוא מאושר. ועוד מקנא בו... [וכאשר נודע לו בעל כרחו על צרות זולתו, הוא תמה וכואב, מה? הוא סובל כל כך, עשרים שנה שכנים ולא ידעתי כלום, קנאתי בו].

אבל, איי איי איי, - אחרי שרכש את ה"נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" מיד הוא מבחין במקרי הכאב של היהודים, הוא רואה שהסיפור לא כל כך פשוט, יש כאן בשיכון רשע שמכה יהודי. ההוא המתגורר ממול סובל. מתחיל לגלות את הכאב! נפקחות העיניים! הוי, הנה אני רואה יהודים סובלים! "וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו".

ומה שכרו?

ה"נתן עיניו ולבו" לא היה פשוט כלל, הקב"ה התחשב בזה מאד בעת שגלה אל משה רבינו בסנה.

"וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל". הסנה בער אך לא נשרף, "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה" - לראות את הפלא "וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלוהים מתוך הסנה ויאמר משה, ויאמר הנני". הקב"ה גלה אליו ומאותו רגע החל להיות הגואל הראשון של עם ישראל.

איך לומדים בפשטות? "וירא ה' כי סר לראות" - כשמשה רבינו סר לראות את הסנה, מיד ויקרא אליו ה'. אך לא, חז"ל אומרים בשני מקומות - וירא ה' כי סר לראות, הקב"ה ראה שמשה רבינו סר לראות - **וירא בסבלות!** וירא ה' את משה רבינו סר מכל העסקים שלו, והולך לצער את עצמו בצערן של ישראל, לכן זכה להתגלות השכינה. "שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם ... ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם ועושה כאלו מסייע לפרעה". על כל אדם רובצים עניינים שונים, לכל אחד יש את הפאקלע שלו... והוא סר מעסקיו. זה הקונץ [זו המיוחדות ונקודת המעלה].

משה רבינו היה נסיר ואחראי על עניינים רבים. עסקים רבים היו לו בממלכה "שמינהו פרעה על ביתו", אבל ניתק את עצמו מעסקיו - לראות בסבלותם. אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך. זו הנקודה, זה הקונץ: הנחת עסקיך! **"אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך, הלכת לראות בצער בני ונהגת בהם מנהג אחים, אני מניח עליונים ותחתונים ואיני מדבר אלא בך. הדא הוא דכתיב - וירא ה' כי סר לראות. מאי כי סר לראות, סר מעסקיו. לכן זכה משה שהקב"ה ידבר אליו מתוך הסנה".**

וזה אומר המדרש: מה היתה גדלותו? ויצא אל אחיו. אפשר להועיל לזולת על ידי תפילה עליו, או לעזור ממש בגופו או בממונו, יש דרכים שונים איך לסייע - כל אחד ואפשרויותיו, גם עם 'בוקר טוב' נעים ופנים שוחקות אפשר לסייע. וגם "לראות בסבלותם"

איך עושים מופתים

שמעתי מפי רבי שלום שבדון ששמע מאדם גדול צ"ל את המעשה הבא:

בראדין, בישיבתו של ה"חפץ חיים" צ"ל למד בחור חולה. אינני זוכר אם נחלה בהיותו בישיבה או שבא לישיבה חולה.

הבחור נכנס ל"חפץ חיים" וסיפר לו כי אינו בריא וכי הרופאים לא מוצאים רפואה למחלתו [מחלת הנפילה רח"ל]. בכה לפניו: "מה יהיה אתי, מה יעלה בגורלי?" ה"חפץ חיים" כמעט ולא הגיב, אבל התעניין: "מה הרופאים אומרים?" והבחור פירט באוזני רבו תחזיות שחורות.

לאחר תקופה לא ארוכה, נכנס ה"חפץ חיים" לחצר הישיבה וחיפש את הבחור, התעניין: "היכן בחור פלוני?" הבחור [החולה] הגיע. ה"חפץ חיים" אמר לו: "סיפרת לי כי אתה חולה, יש לי עצה בשבילך. אם תבטיח לי שלעולם לא תגלה את הסוד איך הבראת - אומר לך את העצה".

"ודאי, מה פתאום שאספר!"

"ובכן, סע לעיר פלונית, תיכנס לרב העיר, ספר לו שאינך בריא, הוא יברך אותך, ובעזה"י תבריא. אבל תזכור את התנאי - לעולם אל תספר איך נהיית בריא!"

הבחור נסע לעיר המיועדת, ניגש אל הרב ותינה את מצבו ואכן קיבל את ברכתו. מאז הבריא והפך כאחד האדם.

חלפו כמה שנים, הבחור התחתן והחל להעמיד משפחה, לבנות בית ולראות את עולמו בבריאות ושלום.

אחות של אשתו, סבלה גם היא מאותה מחלה, רח"ל, וכיון שבני המשפחה ידעו שהאברך היה פעם חולה והבריא, באו אליו בשאלות: לאיזה רופא הלכת? איזו רפואה לקחת?

האברך הצעיר ניסה להתחמק פעם אחר פעם: "אינני יכול להגיד, לא היה משהו מיוחד, עבר חלף". אך הם הריחו כי מאחורי דבריו טמון משהו, וכיון שכך - חקרו אותו, שאלו ולא הניחו לו. אשתו הכאיבה לו, ואחריה גיטתו יום יום: "מדוע אינך מרחם עלינו, כיצד אינך פוצה פיה לרחם על בני משפחתך?" והוא ניסה את מזלו להתנצל: "יש לי סיבה שאינני מספר, וגם אין לי אפשרות לומר מדוע אני לא יכול לספר..."

התשובה הזו רק הגבירה את סקרנותם ולחצם. חלפו ימים נוספים של בקשות שטוחות מבני המשפחה והוא שכח [בהרגשה] שהיה חולה פעם, והחלו מחשבות להתרוצץ במוחו: 'וכי באמת איכפת ל"חפץ חיים" שאספר, וכי אינו מעוניין שעוד מישהו יהיה בריא? האם אסור לי גם לספר בחשאי לקרובים אלי ביותר? והרי ברור ה' הבראתי...'. כך ליוו אותו מחשבות ולחצים.

בשלב מסוים החליט לספר, ולחש באוזנם: "זה לא רופא ולא פרופסור פשוט נסעתי לעיר זו וזו, הרב של העיר - אינני יודע האם הוא עדיין חי - נתן לי ברכה ומאז אני בריא".

איך שסיים את הסיפור - נפל על המקום ב'מחלת הנפילה'. אביו, עזעזע גדול אחז בכולם. הם היו בהלם והוא היה כאוב על שהזיק לעצמו. שבור מאד.

ה"חפץ חיים" עוד היה חי.

מיהר ונסע לראדין, נכנס, פרץ בבכי ותינה את רוע גורלו: "אחות אשתי חולה, הם לחצו אותי לקיה כיון שהייתי בלחץ גדול הוכרחתי לספר. איך

שסיפרתי נפילתי על המקום. - - - רביו, עזור לי, תשלח אותי לרב, לאיזה אדמו"ר או צדיק אחר, כדי שאבריא שוב, אנא!"

ה"חפץ חיים" שמע את הפרטים שתק ונאנח באנחה חזקה. שתק. אחר כך פתח את פיו ואמר לו: "בני, תלמידך אינני יכול לסייע בידך מאומה". "רבי, מדוע? הברכה אחת לך אביו! הרי בשעתו שלחת אותי לצדיק, ועתה להיכן שתשלח אותי אסע גם מעבר לערי החושך, אנא!"

"אסביר לך. בשעתו כאשר נכנסת וסיפרת על מצבך העגום ושהרופאים אומרים כי אין תרופה למחלתך, ראיתי את צערך וידעתי את מכאובך ושאלתי הרופאים מתקשים למצוא לה מזור לפי מצבך. מה עשיתי? התעניתי עליך 'ארבעים תעניות' כדי שתהיה בריא, ואז באתי אליך ואמרתי שתיסע לאותו רב. כעת אני כבר זקן, ובשום אופן אינני יכול להתענות ולצום".

[מדוע שלח אותו לרב ההוא? - או שהסתיר ועטף את המופת כאילו שזו מברכתו של הרב, או שבאמת **שניהם הועילו**: ארבעים התעניות עם ברכת הרב הצדיק].

עד כאן העובדה ששמעתי מפי ר' שלום.

רבותי, שואלים - איך עושים מופתים? איך מרפאים חולים? וכי אנחנו יכולים לצום למען השני? הלוואי שבשביל עצמנו נוכל לצום! ה"חפץ חיים" התענה ארבעים תעניות בשביל בחור מהישיבה, וכך עשה את המופת: **"נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם".**

הנסים שנעשו למשה במצרים

"וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוֹ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה וַיְבָרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוֹ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר" (כ. טו)

יש להבין מדוע נכתב שוב "ויברח משה מפני פרעה", הלא כבר נאמר "ויבקש להרוג את משה", ממילא יודעים אנו כי מי שברח היה משה. וכי היה עולה על הדעת לחשוב שפרעה ברח?... ברור כי משה הנזכר בתיבה הקודמת הוא הבורח!

אומר **האלישיך הקדוש** א-גוט ווארט. איי איי איי, המתקוות של האלישיך!...

חז"ל (שמות רבה א. לו) אומרים כי כשנתפס משה על ידי פרעה, ירד מלאך בדמות משה ותפסוהו, ובינתיים נשמת משה וברח משם. לכן אומרת התורה "ויברח משה מפני פרעה", כלומר, משה ברח אך מישהו אחר נשאר שם ולא ברח, והוא המלאך שבדמותו.

איי איי איי, כזה גישמעק!

"מפני פרעה וישב בארץ מדין" - אומר האלישיך: לא כתוב "וילך אל מדין" או "וירץ אל מדין", אלא מיד כשברח מפני פרעה, כהרץ עין נמצא עומד בארץ מדין.

"ההו' מפני פרעה וישב בארץ מדין", כי מפני פרעה נמצא בארץ מדין בלי הליכה בדרך" - הוא לא היה צריך לרוץ, היתה לו קפיצת הדרך ועל המקום הגיע למדין.

מסיים האלישיך הקדוש: "ולא ייפלא, כי מי שהרג בדיבור את המצרי, ומי שמעשה צוארו כשיש, או הושם מלאך במקומו עד יברח, שיעשה לו גם את זאת..."

מעשי ראובן

באחת ההזדמנויות, לאחר שירד מהמונית שהסיעה אותו לירושלים, גילה כי הנהג החסיר מאה שקלים מהעודף המגיע לו.

תגובתו של רבי ראובן היתה בלתי צפויה בעליל. הוא לא הצטער כלל על הפסד הממון וברגע כמימרא קרא כשחיוך נסוך על שפתיו:

"איזה נס! איזה נס שאני הפסדתי את הכסף ולא ההיפך. הרי אם הנהג היה נותן לי בטעות מאה שקלים נוספים, כיצד הייתי מצליח לאתר אותו ולהשיב לו את העודף המיותר?"

אבל עכשיו, כשהוא

חייב לי, הריני מוחל

לו במחילה גמורה,

וכך באה הבעיה מיד על

פתרונה!"

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

גריין פארק ביהכ"ס בני הישיבות מיצד בביהכ"ס מצודת דוד נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכיר נתיבה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שואל לב לאחים רמנים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכ"ס *היכל משה - בנה ביתך רמת השרון בביהכ"ס מאור חזקיהו בכולל הוד צבי רעננה בכולל הקהילתי רח' אחוזת 198 השרון 08-9924520	רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: *משכן שרגא *שערי תבונה רמות ג' *ביהכ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול זופניק רמת שלמה בבתי הכנסת: *המרכזי *חזון אי"ש גבעת זאב בביהכ"ס ברכות שמואל רח' גבע 054-8422492 מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך 053-3127555 ברכפלד *ישיבת מיר 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י	בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) חבריה קרית שמואל *ביהכ"ס חניכי הישיבות-שערי דעת רח' המגנים 32 בביהמ"ד אהבת שלום חולון סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות *ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית ישראל *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: *בני הישיבות *חניכי הישיבות מרכז *מגן אברהם *תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל *היכל שמואל עזרת תורה 054-8474651 (אלקינן) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488	*לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל-רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא *שלייכר בית אהרון רח' רדק שיח תפילה רח' קהילות יעקב תפארת נחמן בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב רשב"י ישכר באוהליך רח' סורוצקין אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון נתיבות עולם מרכז *חנות גל פז-ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוהצירא 9) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבורן) חדרה בביהכ"ס יד זאב חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזויער) ישיבת נחלת הלויים	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קיויתי שיויתי *נחלת משה לעד 054-8415551 (הופנר) *ביהכ"ס מאור שרגא אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) נאר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס *שערי תורה *ישיבת אור לישירים רמה ג' *ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: *כולל עטרת שלמה *ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה קהל חסידים בית חלקיה 050-4156578 (מזן) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן
--	---	---	---	--

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: kgilyonot@gmail.com | להנצחת ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

